ԱԶԳ Azg

20 դեկտեմբեր 2008 համար 237 (4131)

Հայաստանը կօգտվի Եվրոմիության հետ առեւտրի արտոնյալ ռեժիմից

Եվրոպական հանձնաժողովը հաստատել է այն երկրների ցանկը, որոնք 2009-ի հունվարի 1-ից մինչեւ 2011-ի ավարտը հնարավորություն կունենան օգտվելու կայուն զարգացման եւ արդյունավետ կառավարման համար Եվրոպական միության կողմից տրամադրվող «Արտոնությունների ընդհանրացված, համալրված համակարգ» (GSP+) առեւտրային ռեժիմից: Հաղորդվում է, որ GSP+ համակարգից օգտվող երկրներն են Հայաստանը, Վրաստանը, Ադրբեջանը, Կոլումբիան, Էկվադորը, Գվատեմալան, Մոնղոլիան, Նիկարագուան, Պերուն, Շրի Լանկան եւ այլն: «Արտոնությունների ընդհանրացված, համալրված համակարգը» հնարավորություն է տալիս համակարգից օգտվող երկրներին շուրջ 6400 ապրանքատեսակներ ԵՄ շուկա արտահանելու` զրոյական կամ զգալիորեն նվազեցված մաքսատուրքերով:

2007 թվականին GSP+ համակարգի շրջանակներում կատարված առեւտրի ծավալը կազմել է 4.7 միլիարդ եվրո:

Ընդդիմությունն ամեն ինչ անում է դատավարությունը ձգձգելու համար

Արդարադատությունն անօգնական վիճակում

«Յոթի գործով» հաջորդ նիստը` դեկտեմբերի 23-ին

ՀԱՍՄԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Երեկ առավոտյան Շենգավիթի ընդհանուր իրավասության դատարանում Երեւանի քրեական դատարանի դատավոր Մնացական Մարտիրոսյանի նախագահությամբ քննվեց, այսպես կոչված, «Յոթի գործով» դատավարությունը: Մինչ դատավարությունը բավականին մարդիկ էին հավաքվել դատարանի բակում, որոնք ամենատարբեր բացականչություններով արդարադատություն էին պահանջում: Դատապարտյալներն ու նրանց ընտանիքի անդամները գրեթե ամեն ինչ անում էին դատավարությունը էժանագին շոուի վերածելու համար: Բացի Լեւոն Տեր-Պետրոսյանից, դատավարությանը ներկա էին Ստեփան Դեմիրճյանը, Արամ Զ. Սարգսյանը, Լեւոն Զուրաբյանը, Արամ Կարապետյանը եւ այլ ընդդիմադիր ուժեր: Ամբաստանյալների դատարան մուտք գործելը նշանավորվեց ծափողջույններով ու բացականչություններով: Պաշտոնական արարողությունից հետո, երբ ներկայացվեցին մեղադրող կողմն ու պաշտպանության ներկայացուցիչները` նախագահող դատավորը ըստ օրենքի նշեց, որ կողմերը կարող են միջնորդություն ներկայացնել դատավորին ինքնաբացարկ հայտարարելու: Օրենքի դրույթները ներկայացնելով, Մարտիրոսյանը հարց ուղղեց կողմերին, թե ցանկանո՞ւմ են ներկայացնել խնդրի կապակցությամբ որեւէ միջնորդություն: Պաշտպանությունը ներկայացրեց հետեւյալ միջնորդությունը:

Տես էջ 3

ԸՆՏՐՈՎԻ ԱՐԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՄ տարածքում ցեղասպանության փաստը ժխտողները քրեորեն կպատժվեն

Այս որոշումն է կայացվել Եվրոմիության անդամ պետությունների արդարադատության եւ ներքին գործերի նախարարների 2008-ի նոյեմբերին տեղի ունեցած նիստի ժամանակ: Ինչպես հաղորդում է CNN Turk-ը, նախարարների նիստից հետո Եվրախորհուրդը որոշում է ընդունել ցեղասպանության փաստի ժխտումը քրեականացնող օրենքի մասին, երկու տարվա ընթացքում այն շրջանառության մեջ կդրվի ԵՄ անդամ պետություններում: Օրենքի համաձայն, բոլոր նրանք, ովքեր կփորձեն հրապարակավ ժխտել ցեղասպանության փաստը, մարդկության դեմ գործած հանցագործությունները, կդատապարտվեն 1-3 տարվա ազատազրկման: CNN Turk-ը հաղորդում է նաեւ, որ օրենքը պետք է սահմանում միայն 1938-ից հետո տեղի ունեցած ցեղասպանությունների համար, եւ ավելացնում, որ Հայոց ցեղասպանությունը չի ներառվել այդ օրենքի շրջանակում, հաղորդում է «Նոյյան տապանը»:

Թուրքիան դասվել է միջին ռիսկայնության երկրների շարքին

Անգլիական Jane`s Country Risk հանդեսը «կայուն եւ անմահ պետականության» տեսակետից երկրների գնահատման մեջ Թուրքիային դասել է «միջին աստիճանի ռիսկայնության» երկրների շարքում: Կառավարություններից գոհ եւ նրան աջակցող բանակների հետ 24 տարբեր չափանիշներով պետությունների գնահատականների վերաբերյալ պատրաստած կայունության քարտեզում հանդեսը որպես «ամենակասկածելի ապագա ճակատագիր» ունեցող երկիր համարել է Սոմալին: Վերլուծության մեջ նշելով, որ ներքին բախումներն ու ծովահենությունը Սոմալին դուրս են թողել վերահսկողությունից, հանդեսը կանխատեսել է, որ նման վտանգ են սպառնում նաեւ Պաղեստինի Գազայի հատվածին: Ըստ անգլիական հանդեսի, երերացող ապագայով 10 երկրներն են` Սոմալին, Գազայի արեւմտյան հատվածը, Սուդանը, Զիմբաբվեն, Չադը, Աֆղանստանը, Կոնգոն, Փղոսկրի Ափը, Հաիթին, Միջինաֆրիկյան Հանրապետությունը, հաղորդում է «Արմենպրեսը»:

Հայաստանի տնտեսական աճը` 7,2 տոկոս

Աճի տեմպը նվազել է

Հայաստանի ազգային վիճակագրական ծառայության տվյալներով, այս տարվա հունվար-նոյեմբերին, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, Հայաստանի տնտեսական աճը կազմել է 7,2 տոկոս: Համախառն ներքին արդյունքը (ՀՆԱ) կազմել է 3 տրիլիոն 290 մլրդ դրամ: Հարկ է արձանագրել, որ նոյեմբեր ամսին գրեթե բոլոր ցուցանիշները հոկտեմբեր ամսվա նկատմամբ անկում են արձանագրել: Գաղտնիք չէ նաեւ, որ դա պայմանավորված է միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի Հայաստանի տնտեսության կարեւոր ճյուղերի (հանքարդյունաբերություն, շինարարություն եւ այլն) վրա ունեցած ազդեցությամբ:

Մասնավորապես շինարարության աճը կազմել է ընդամենը 1,6 տոկոս: Ծառայությունների ոլորտներում աճի տեմպը բարձր է մնացել, կազմելով 13,3 տոկոս: Արդյունաբերության աճը կազմել է 2,9 տոկոս, իսկ առանց էներգետիկայի` 1,6 տոկոս: Անշուշտ, այստեղ նկատելի է եղել հանքարդյունաբերական 3 խոշոր (Ալավերդու, Ագարակի եւ Կապանի կոմբինատները) ձեռնարկությունների աշխատանքի հարկադիր դադարեցումը: Էլեկտրաէներգիայի արտադրությունն ավելացել է 5 տոկոսով:

Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը հունվար-նոյեմբերին աննշան աճ է ունեցել` 0,1 տոկոսով, իսկ մանրածախ առեւտրաշրջանառությունը` 6,2 տոկոսով:

Արտաքին առեւտրաշրջանառությունը 2008-ի 11 ամիսներին ավելացել է 27,6 տոկոսով եւ կազմել գրեթե 5 մլրդ դոլար (ավելի հստակ` 4 մլրդ 992 մլն դոլար): Արտահանման ծավալները նվազել են 4,5 տոկոսով եւ կազմել 1 մլրդ 7 մլն դոլար: Ներմուծումը կազմել է 3 մլրդ 985 մլն դոլար, աճելով 39,5 տոկոսով: Հարկ է նշել, որ ներմուծման աճի տեմպը նոյեմբերին հոկտեմբերի նկատմամբ նվազել է ավելի քան 10 տոկոսով: Արտահանման-ներմուծման բացասական հաշվեկշիռը կազմել է 3 մլրդ 978 մլն դոլար:

Միջին ամսական աշխատավարձը Հայաստանում օգոստոսին կազմել է 89 հազար դրամ, մասնավոր հատվածում` գրեթե 111 հազար դրամ, բյուջետայինում` մոտ 63 հազար դրամ: Աշխատավարձերի միջին աճը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կազմել է 18,8 տոկոս:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Բանկային ակտիվներն առաջին անգամ հասել են 1 տրլն դրամի

Անցած շաբաթվա ընթացքում բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվներն աճել են 16.2 մլրդ դրամով եւ կազմել 1.0 տրլն դրամ` առաջին անգամ հասնելով այս շեմը: Ինչպես «Արմենպրեսին» տեղեկացրին ՀՀ ԿԲ-ից, հիմնականում աճել են թղթակցային հաշիվները բանկերում, բանկերում կանխիկ դրամական միջոցները եւ վարկերը: Վարկերն աճել են շուրջ 3.3 մլրդ դրամով, ընդ որում, իրավաբանական անձանց վարկերն աճել են 1.8 մլրդ դրամով, ֆիզիկական անձանցը` 1.4 մլրդ դրամով: Նույն ժամանակահատվածում բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալն աճել է 5.9 մլրդ դրամով` կազմելով 229.4 մլրդ դրամ` պայմանավորված 3 բանկի կողմից ընդհանուր 4.2 մլրդ դրամի չափով կանոնադրական հիմնադրամի համալրմամբ եւ շաբաթվա ընթացքում համակարգի կողմից ապահոված 1.7 մլրդ դրամ շահույթով: Համակարգի պարտավորություններն աճել են 10.3 մլրդ դրամով: Ֆիզիկական անձանց ավանդներն աճել են 3.7 մլրդ դրամով:

Հայաստանի նախագահը Ղազախստանում

Նախագահ Սերժ Սարգսյանը երեկ մեկնել է Ղազախստան` մասնակցելու ՀԱՊԿ պետությունների ղեկավարների ոչ պաշտոնական գագաթաժողովին: Նախագահի նստավայրից հաղորդում են, որ Ս. Սարգսյանը կարճատեւ հանդիպում է ունեցել Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւի հետ: Հանդիպման ընթացքում երկուստեք բարձր է գնահատվել հայ-ղազախական երկկողմ հարաբերությունների ներկայիս մակարդակը եւ գոհունակություն են հայտնել երկու պետությունների քաղաքական երկխոսության մակարդակից: Զրուցակիցներն ընդգծել են Ղազախստանի հայկական համայնքի դերը հայ-ղազախական բարեկամական կապերի ամրապնդման գործում: Այնուհետեւ մեկնարկել է պետությունների ղեկավարների ոչ պաշտոնական գագաթաժողովը, որի օրակարգում ներառված են ՀԱՊԿ կարգավորման հեռանկարներին եւ կազմակերպության շրջանակներում փոխգործակցությանը, համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամին, ինչպես նաեւ ԱՊՀ տարածաշրջանում ինտեգրացիոն գործընթացներին վերաբերող հարցեր:

Ադրբեջանը` խանական, Իլհամ Ալիեւը` միապետ

Հարեւան Ադրբեջանում որոշել են վերադառնալ մի քանի դար առաջ, երբ ներկայիս Ադրբեջան կոչվող պետության տարածքում խանություններն էին: Այսպիսի տպավորություն էին թողնում այս տարի հոկտեմբերին Ադրբեջանում նախագահական ընտրությունների աներկբա ելքի հաստատումից հետո տարածված այն խոսակցությունները, թե «ադրբեջանական ժողովրդի համար փրկություն է, եթե Իլհամ Ալիեւը նախագահի էլի որոշ ժամանակ»:

Երեկ Ադրբեջանի խորհրդարանը դիմել է երկրի Սահմանադրական դատարանին` սահմանադրությունում որոշ փոփոխություններ մտցնելու հանրաքվե անցկացնելու առնչությամբ եզրակացություն ստանալու համար: Հենց այդ նախատեսվող փոփոխություններն էլ ամենահետաքրքրական հատվածով վերաբերում են Ադրբեջանի Հանրապետության սահմանադրությունից երկու ժամկետ անընդմեջ նախագահելուց ավելի չառաջադրվելու սահմանափակումը վերացնելուն:

Ի թիվս այլ փոփոխությունների, Միլի Մեջլիսը Սահմանադրական դատարանին է ներկայացրել նաեւ 40 հզ. ընտրողներին օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու հնարավորություն մտցնելու, ռազմական գործողությունների ժամանակ երկրում ընտրություններ չանցկացնելու եւ այլ փոփոխություններ:

Ըստ էության, Ադրբեջանը, լրագրողների հանդեպ մշտական ճնշումներով, յուրօրինակ «ժողովրդավարությամբ», ու դեռ դրան ավելացրած` խանության նկրտումներով չպետք է հավակնի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը իր կազմում տեսնելուն, քանի որ, եթե անգամ դա հնարավոր է տեսականորեն պատկերացնել, դրա համար առավել քան ժողովրդավարական երաշխիքներ են պետք: Իսկ արդեն ալիեւյան դառնալու ճանապարհին Ադրբեջանը կարճ ուղի ունի անցնելու:

Մյուս կողմից, հետաքրքրական է, թե որքան ժողովրդավարական կգնահատեն այսօրինակ նախաձեռնությունը եվրոկառույցները, որոնց պետ«ատամը» շատ դեպքերում որոշ պետությունների առումով ուղղակի «չի կտրում»: Թերեւս ավելի շուտ եւս մեկ ապացույց կունենանք, որ եվրոպական ռուսանդարտները ոչ միայն երկակի են, այլեւ կիրառության դեպքում էլ ընտրովի են կիրառվում` ելնելով քաղաքական շահերից եւ ոչ արժեքներից:

Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Ցեղասպանության ճանաչումը ոչ միայն հնարավոր է, այլեւ երկար ժամանակ չի պահանջում

Համոզմունքն է հիմնավորում կոմպոզիտոր Արա Գեւորգյանը

2009 թվականից կոմպոզիտոր **Արա Գեւորգյանի** հիմնական սպասելիքը մեկն է, մաղթանքը եւս. «Թող 2009 թվականը ցեղասպանության ճանաչման տարի դառնա»:

Սեփական մաղթանքի եւ ցանկության իրականացումը կոմպոզիտորին ռոմանտիկայի ոլորտը չի տանում, ակնկալիքը բարձրաձայնելու համար հիմքեր ունի:

«Նման սպասելիքի հիմքեր ունեմ, որովհետեւ երկխոսությունը Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ սկսված է: Մի քանի տարի առաջ անհավանական էր թվում, որ թուրք մտավորականները հայերից ներողություն կխնդրեն (ճշտենք՝ խմբագրության կողմից՝ ստորագրահավաքը ցեղասպանության ճանաչման հետ կապ չունի): Այսօր ստորագրահավաք է տեղի ունենում: Համախոհների շարքերը մեծանում են եւ, կարծում եմ, առաջիկայում նրանք կընդունեն Հայոց ցեղասպանության փաստը: Ես վանեցու թոռ եմ եւ ինձ պահանջատեր եմ համարում», «Տեսակետ» ակումբում լրագրողների հետ հանդիպմանը նշեց Արա Գեւորգյանը: Ցեղասպանության ճանաչումը արվեստագետի համար դարձել է ոչ միայն արդարության հաստատման ձգտում, այլեւ ապագայում խաղաղության գրավական: «Եթե թուրքերը ճանաչեն Եղեռնի փաստը, կարող եմ հանգիստ լինել, որ նման դեպքեր այլեւս չեն կրկնվի, եւ իմ երեխան իր երկրում կապրի խաղաղության պայմաններում», համոզված է Արա Գեւորգյանը:

Իր ստեղծագործությունները կոմպոզիտորը կոչել է կորուսյալ հայրենիքի շրջանների անուններով, իսկ «Ադանա» երգը 17 երկրների երգիչների կողքին կատարում է նաեւ թուրք արվեստագետը: Մշակույթը եւ սպորտը համարում է երկխոսության հաստատման միջոց եւ ողջունում է ֆուտբոլային դիվանագիտության սկիզբը: «Ես ներկա էի այդ խաղին եւ ասեմ, որ ոգեւորությունը մեծ էր: Երկխոսության քայլն արվել է մեր կողմից, համոզված եմ, որ արդյունք կտա», ասաց բանախոսը: Նրան անգամ չի վհատեցրել Թուրքիայի վարչապետի քննադատությունը թուրք մտավորականների նախաձեռնությանը: «Ճանաչման հարցը նախագահը կամ վարչապետը չի որոշում: Հասարակության մեջ շարժ կա եւ պատմությանը կտրվի արժանի գնահատական», համոզված է նա:

Անցնող տարին հաջող էր ոչ միայն հայ-թուրքական երկխոսության մեկնարկով, այլեւ ստեղծագործական հաջողություններով: Նվաճումներից առաջինը համարում է հայ օլիմպիականների օրհներգի ստեղծումը: «Բառերի հեղինակը Արամայիս Սահակյանն է: Երջանիկ եմ, որ այն հաջողություն բերեց մեր մարզիկներին», ասաց Արա Գեւորգյանը: Մինչեւ տարեվերջ կթողարկվի կոմպոզիտորների համերգների ծաղկաքաղը ներկայացնող սկավառակը: Պատրաստ է նաեւ «Սիրեցէք զմիմեանս» ստեղծագործության տեսասկավառակը: Միջազգային բոլոր չափանիշներին համապատասխան ձայնագրությամբ սկավառակը Արա Գեւորգյանը վաճառքի չի հանում: Մտավախությունը մեկն է. «Ինձ անհանգստացնում են անօրինական կրկնօրինակողների քայլերը: Ես փնտրում եմ միջազգային ընկերություն, որը կթողարկի այդ սկավառակը: Պատրաստ եմ անգամ կրկնօրինակման իրավունքն անվճար նրանց ընձեռել: Ստեղծագործությունը խաղաղության մասին է եւ ուզում եմ, որ տարածվի աշխարհով մեկ», ընդգծեց Արա Գեւորգյանը:

Հաջորդ տարին կոմպոզիտորի համար նշանավորվելու է խաղաղության կոչով ու խաղաղությանը նվիրված համերգների շարքով, որոնք տեղի կունենան աշխարհի տարբեր անկյուններում: Համերգաշարը կավարտվի Հայաստանում 2010 թվականին:

ԱՐԵՎԻԿ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Գյումրիում հիմնվեց հակակոռուպցիոն կենտրոն

Գյումրու ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբում սկսեց գործել հասարակական հակակոռուպցիոն կենտրոն: ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալության կողմից ֆինանսավորվող՝ Շիրակի մարզում շահերի պաշտպանության եւ աջակցման ծրագրով ստեղծված կենտրոնի պաշտոնական բացումը տեղի ունեցավ երեկ, հիմնադիր կազմակերպությունների, պետական, վարչական մարմինների եւ ՀԿ-ների ներկայացուցիչների, լրագրողների մասնակցությամբ:

Կենտրոնի բացումը նպատակ ունի Շիրակի մարզի բնակչությանն ընձեռել իրենց հանդիպած կոռուպցիոն դեպքերն արձանագրելու եւ մարզի պետական կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմիններին բողոքներ ներկայացնելու հնարավորություն, տրամադրել այդ հարցերում անվճար իրավաբանական աջակցություն եւ հրապարակայնացնել մարզում հակակոռուպցիոն արդարադատության գործընթացը, բացահայտել կոռուպցիոն ռիսկեր պարունակող օրենքների, որոշումների ու դրանց իրականացման թերությունները: Կենտրոնն իր գործունեությունը կծավալի նաեւ մարզի Ամասիա, Աշոցք, Արթիկ, Մարալիկ համայնքներում: Կոռուպցիայից տուժած քաղաքացիներին իրավաբանական խորհրդատվություն տրամադրելուց բացի կարող է իրականացվել նաեւ խախտված իրավունքների դատական պաշտպանություն: Կենտրոնը անվանում եւ անվճար խորհրդատվություն կտրամադրի նաեւ թեժ հեռախոսագծի միջոցով:

Գ. Մ.

Ընդդեմ Արաբկիրի թաղապետարանի հայցով վճիռը կկայացվի դեկտեմբերի 30-ին

Ընդդեմ Արաբկիրի թաղապետարանի Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի (ԻԱԿ) հայցով վճիռը կկայացվի դեկտեմբերի 30-ին: Այս մասին դեկտեմբերի 19-ին՝ այդ գործի դատաքննության ժամանակ հայտնեց գործը վարող դատավոր **Հովսեփ Բեդեյանը**:

Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն հասարակական կազմակերպությունը 30.07.2008թ-ին տեղեկատվություն ստանալու հարցում է ներկայացրել Արաբկիր թաղային համայնքին, թե՝ համայնքին սեփականության իրավունքով քանի՞ բնակարան է պատկանում (այդ թվում՝ համայնքի հաշվեկշռում քանի՞ բնակարան է գրանցված), որոնցում բնակվում են այն բնակիչները, որոնք չեն սեփականաշնորհել իրենց բնակարանները, որոնք են այդ բնակարանների հասցեները, Աջափնյակի թաղապետարանը քանի՞ հայց է հարուցել սեփականության իրավունքով համայնքին պատկանող վերը նշված բնակարաններից բնակիչներին վտարելու պահանջով: Չորրորդ հարցմամբ կենտրոնը խնդրում էր ներկայացնել այդ դատական գործերի ելքի մասին տեղեկատվություն (քանի՞սն է բավարարվել, քանի՞սը՝ մերժվել):

Արաբկիրի թաղապետարանը 2008-ի օգոստոսի 6-ի գրությամբ մերժել է հարցվող 4 տեղեկություններից 2-ի մասին տեղեկատվության տրամադրումը, այն է՝ տեղեկատվություն չի տրամադրել, թե Արաբկիր համայնքին սեփականության իրավունքով քանի բնակարան է պատկանում (այդ թվում՝ համայնքի հաշվեկշռում քանի՞ բնակարան է գրանցված), որոնցում բնակվում են այն բնակիչները, որոնք չեն սեփականաշնորհել իրենց բնակարանները, ինչպես նաեւ չի հայտնել այդ բնակարանների հասցեները՝ պատճառաբանելով, որ այդ տեղեկությունները կարող են ստանալ համատիրություններից: ԻԱԿ-ը նման պատճառաբանությամբ պահանջվող տեղեկատվության տրամադրումը մերժելն անհիմն է համարում՝ գտնելով, որ դրանով խախտվում են անձի սահմանադրական իրավունքները, քանի որ համատիրությունները չէ, որ պետք է տեղեկատվություն տրամադրեն համայնքին պատկանող սեփականության մասին:

Վերոնշյալը հիմք ընդունելով՝ ԻԱԿ-ը ճանաչման եւ գործողության կատարման հայցով դիմել է ՀՀ վարչական դատարան՝ տեղական ինքնակառավարման մարմնի գործողությունները ոչ իրավաչափ ճանաչելու եւ որպես հետեւանք տեղեկատվություն տրամադրել պարտադրելու պահանջի մասին:

Ն. ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

«Մետրոյում կներմուծվի վճարման քարտային համակարգ»

Երեւանը 1981 թվականին համալրվեց նոր հրաշալիքներով. մետրոպոլիտենի շահագործումով մայրաքաղաքը հարստացավ ազգային ոճով կառուցված կայարաններով ու նախասրահներով: Խորհրդային Միության տրանսպորտային շինարարության նախարարության թունելային եւ մետրոշինարարության գլխավոր վարչության պետ Յուրի Կոշելեւը, որ աշխարհի մետրոներին գնահատականներ տվող փոքրաթիվ գիտակներից էր, ասել է. «Երեւանյան մետրոն ոչ միայն տրանսպորտի բարելավման միջոց է, այլեւ քաղաքի ճարտարապետության լրացում: Օրինակ՝ «Սասունցի Դավիթ» կայարանի վերգետնյա կառույցը թվում է, թե առանձին յուրահատկություն ունենալ չէր կարող: Բայց ես, որ մասնակցել եմ Խորհրդային Միության 300 մետրոկայանների բացմանը, գտնում եմ, որ այն լավագույններից մեկն է: Առհասարակ, շատ բարձր է Երեւանում կառուցվող մետրոպոլիտենի որակը»:

Սա 1981 թվականին էր: Այսօր պատկերն այլ է: Շահագործումից ի վեր մետրոպոլիտենը ոչ մի անգամ չի վերանորոգվել, առաջացել են բազմաթիվ հիմնախնդիրներ: Դրանք լուծելու համար 2008-ի հունիսի 5-ին կառավարության որոշմամբ հաստատվեց «Կարեն Դեմիրճյանի անվան Երեւանի մետրոպոլիտեն» փակ բաժնետիրական ընկերության 2008-2012 թթ. գործունեության բարելավման միջոցառումների ծրագիրը»:

«ՀՀ նախագահի հանձնարարականով ստեղծվել էր միջգերատեսչական հանձնաժողով տարածքային կառավարման նախարարի առաջին տեղակալ Վաչե Տերտերյանի նախագահությամբ: Լրջորեն ուսումնասիրել են, թե ինչ խնդիրներ ունի մետրոն, գիշերները շրջել են թունելներով, զննել ստորգետնյա կառույցները: Եվ ծնվեց այս ծրագիրը, որի ավարտից հետո կունենանք վերազինված մետրոպոլիտեն», ասաց մետրոպոլիտենի տնօրեն **Փայլակ Յայլոյանը**: Նրա խոսքերով, ընթացիկ տարվա համար նախատեսված աշխատանքները, որոնք ներառում են շարժասանդուղքների, շարժակազմերի, գծային տնտեսության, օդափոխման եւ ջրամատակարարման համակարգերի վերանորոգում, արդեն իսկ ավարտված են: Այժմ իրագործում են 2009 թվականի աշխատանքները: «Եթե առաջ շարժակազմերը երկու վագոնով էին աշխատում, այժմ վագոնների թիվը երեքն է: Վերջիններս ամբողջությամբ վերանորոգված են, հատակը պաստառապատվել է, նստարանները՝ փոխվել: Փոխվել են մեխանիկական, էլեկտրական սարքավորումները: Ամբողջությամբ վերանորոգվել են վերգետնյա կառույցների տանիքները», նշեց Փայլակ Յայլոյանը:

Շուրջ 18 տոկոսով ավելացել է մետրոյից օգտվող ուղեւորների քանակը, միաժամանակ 3-4 տոկոսով պակասել է անվճար փոխադրվողների թիվը: Ծրագրով նախատեսված է ամեն տարի վերանորոգել 10 կայարաններից երկուսը: Այս տարի աշխատանքները տարվում են «Մարշալ Բաղրամյան» եւ «Երիտասարդական» կայարաններում: Նախատեսվում է ներդնել ուղեվարձի գանձման ավտոմատ համակարգ, որը գործում է եվրոպական բոլոր երկրների մետրոպոլիտեններում:

«Կներմուծվի քարտային վճարման համակարգ, որը մետրոյի մշտական ուղեւորներին հնարավորություն կտա միանգամից ձեռք բերելու 10, 20 կամ 50 անգամյա երթեւեկության տոմս: Զուգահեռ կգործի նաեւ ժետոնային համակարգը», ասաց մետրոպոլիտենի տնօրենը: Նա հավաստիացրեց, որ մետրոն այսօր էկոլոգիապես մաքուր տրանսպորտ լինելուց բացի, նաեւ բավականին անվտանգ է:

Մետրոպոլիտենում նախատեսում են կառուցել նաեւ նոր կայարաններ: Դրանք դեռեւս ապագայի ծրագրեր են, լավագույն դեպքում այդ նախաձեռնությունները կյանքի կկոչվեն 2020-2025 թվականներին: Մեկ կայարան կկառուցվի Աջափնյակ համայնքում՝ Շինարարներ եւ Աբելյան փողոցների խաչմերուկում: «Եվս մեկ կայարան նախատեսվում է կառուցել Շիրազի փողոցի խաչմերուկում, եւս երկուսն էլ Արաբկիրի ուղղությամբ: Դրանք նախատեսված են քաղաքի գլխավոր հատակագծով: Այժմ դեռ նախապատրաստական փուլում ենք եւ բանակցում ենք Եվրոպական զարգացման բանկի ու Համաշխարհային բանկի հետ՝ ֆինանսավորման համար», ասաց Փայլակ Յայլոյանը:

ՌՈՒԶԱՆ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Եղեւնիների եւ սոճիների վաճառքի հատուկ վայրեր

Ինչպես տեղեկացնում են քաղաքապետարանից, մայրաքաղաքի բոլոր համայնքներում, մասնավորապես՝ Արաբկիրում սահմանվել է 11, Ավանում՝ 7, Աջափնյակում՝ 11, Դավթաշենում՝ 1, Էրեբունիում՝ 6, Կենտրոնում՝ 15, Մալաթիա-Սեբաստիայում՝ 10, Նոր Նորքում՝ 25, Նորք-Մարաշում՝ 5, Շենգավիթում՝ 7 եւ Քանաքեռ-Զեյթունում՝ 25 վայր: Ընտրված են համայնքների կոմունիկացիոն առումով հարմար վայրեր: Եղեւնիների եւ սոճիների վաճառքի թույլատրված բոլոր հասցեները տեղադրված են Երեւանի քաղաքապետարանի www.yerevan.am ինտերնետային էջում: Նշված հասցեներում առեւտուրն իրականացվում է տվյալ համայնքի ղեկավարի տված համապատասխան թույլտվությամբ: Խստիվ արգելվում է այլ տարածքներում եւ Երեւանի քաղաքային նշանակության պողոտաների, մայրուղիների ու փողոցների երթեւեկելի մասերում ավտոմեքենաների թափքերից կատարվող առեւտուրը: Կարգազանցների նկատմամբ կկիրառվեն ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված պատժամիջոցներ:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան ԺԷ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010 Հանրապետութեան 47
ֆաքս 374 10 562863
e-mail: azg@azg.am
azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ /հեռ 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ /հեռ 529221
Հաշուապահութիւն (գովազդ) / հեռ 582960
Լրագրողների սենեակ /հեռ 581841
Համակարգչ. ծառայութիւն /հեռ 582483
Շուրջօրեայ լրահաւաք ծառայութիւն /հեռ 529353
Համակարգչային շարուածքը
«Ազգ» թերթի
Թերթի նիւթերի ամբողջական թէ մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսութեամբ առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստիւ արգելւում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
Գ տառով յօդուածները գովազդային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը պատասխանատուութիւն չի կրում:
"AZG" Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 10 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

Բարոյակա՞ն է արդյոք հայկական գովազդը

Սուրճը կարող է ունենալ «շոկոլադե բուրմունք»

«Հեռուստաեթերի բովանդակության եւ հեռուստագովազդի օրենսդրական կարգավորման շուրջ» խորհրդարանական լսումների թեման, որ երեկ շուտումուտ էին տալիս խորհրդարանում Արմեն Աշոտյանի գլխավորած գիտության, կրթության, մշակույթի, երիտասարդության եւ սպորտի հարցերի հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ, ցավոտ է եւ առնչվում է յուրաքանչյուրիս, ով ամեն օր հեռուստացույց է միացնում: Հեռուստացույցը միացնելու պահից սկսած անընդհատ եւ անվերջ խախտվում են բոլորիս իրավունքները: ОРТ-ի համերգի ժամանակ հայերեն գովազդը այնքան երկար է տեւում, որ դիտողն անեն գովազդի պատճառով բաց է թողնում մեկ ամբողջական երգ՝ հասցնելով միայն վերջին ակորդը որսալ: Իսկ հայկական եթերներում «թարմեցված» ու «ամսական» գովազդները մեզ բազմաթիվ բառախեղումների են ականջալուր դարձնում: Ամեն օր հայկական եթերից եւ հատկապես գովազդների ընթացքում հայոց բառի մարմինը հանձնում են հողին: Ամեն օր հայոց եթերի «փրայմ թայմ» (ամենադիտելի) ժամերի ֆիլմերի մեջ այնքան անգամ ու այնքան երկար գովազդ է տեղադրվում, որ մեկուկես ժամանոց ֆիլմը կարող է երկուուկես ժամ տեւել, ֆիլմը նայելիս կարելի է գովազդների ընթացքում անընդհատ խոհանոց այցելելով՝ ավարտել բոլոր գործերդ, նայածդ ֆիլմն էլ միաժամանակ հարամ է լինում գլխիդ: Լեզվի պետական տեսչության պետ Լավրենտի Միրզոյանի երեկ հնչեցրած օրինակներն առավել ամբողջական դարձրին հեռուստադիտողի այս ամենօրյա զգացողությունը. «Դեղաբազա Երեւանում՝ առագան առաջնում է», կարծես թե առագան կարող է նաեւ հետեւում լինել, «Սամբա» սուրճ՝ շոկոլադե բուրմունք, ասել է թե շոկոլադից պատրաստված բուրմունք: Էլիտար հանքային ջուր՝ որեւէ գյուղի աղբյուրից բխող ջրի էլիտարն ո՞րն է, ուրախ շոկոլադ, դժբախտ երջանկություն, երկար սպասված ձեթ:

Այս օրինակները բերելով՝ Լ. Միրզոյանը եզրակացրեց. «Այսօր մեր հասարակությանը չի բավարարում հեռուստահաղորդումների լեզուն, ցածր է եթերի լեզվական մակարդակը, չի ապահովվում մայրենիի

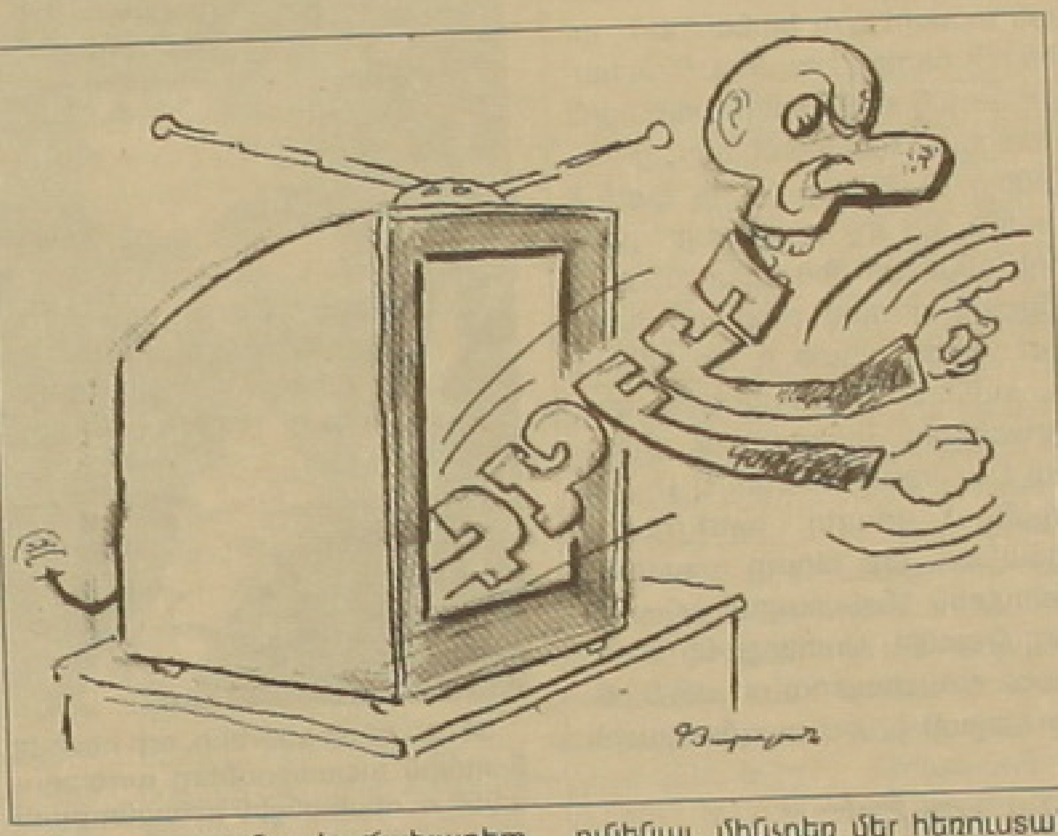

անաղարտությունը, հաճախադեպ է հասարակաբանությունների, գռեհկաբանությունների, արհամարհական բառերի եւ արտահայտությունների, ինչպես նաեւ օտարաբանությունների գործածությունը»: Ըստ Լ. Միրզոյանի՝ լեզվական քաղաքականության այնպիսի ծրագիր է պետք, որը նախորդի համեմատ առավել իրականանալի կլինի: Նախկին 48 աշխատակցի փոխարեն լեզվի տեսչությունն ունի 16 աշխատող: Տեսչությունը պետք է ունենա նախարարության կառավարման ոլորտում գործող պետական մարմնի կարգավիճակ, որպես լեզվաքաղաքականության բնագավառում պետական լիազոր մարմին: Օրենքով պետք է սահմանվի, որ հաղորդումները պետք է հեռարձակվեն գրական հայերենով, արգելվեն հայերեն հեռարձակվող հաղորդումներում եւ գովազդներում օտարաբանությունն ու գռեհկաբանությունը, համրաժեք թարգմանություն ապահովվի՝ պետական լեզվով լրատվություն ստանալու սահմանադրական նորմը պահպանելով:

Հայկական գովազդային խորհրդի նախագահ Արամ Մարտիրոսյանը «կոպիտ» օրենսդիրներին. գովազդի օրենքը թերի է եւ ընդունվել է պլան կատարելու համար՝ միայն ենթադրելու տեղ թողնելով, թե՛ գովազդ արտադրողները, թե՛ պատվիրողները, թե՛ ցուցադրողները բարեխիղճ կլինեն եւ որակյալ գովազդ կարտադրեն-կգնեն-կցուցադրեն: Գովազդը, այո, հայերեն պետք է հնչի, բայց նախ գովազդ պետք է ունենալ, մինչդեռ մեր հեռուստաեթերում առկա գովազդը բարոյական, հոգեկան եւ ֆիզիկական մեծ վնաս կարող է հասցնել դիտողին եւ չի համապատասխանում ոչ մի միջազգային չափորոշչի: Երեխաների համար չնախատեսված գովազդը նրանց ժամերին չպետք է ցուցադրել, գովազդի ձայնը հաղորդման ձայնից բարձր է, հովանավորի գովազդային եթերը ընդհանուր գովազդի մեջ պետք է հաշվարկվի, արտաքին գովազդը բազմաթիվ խնդիրներ ունի, նրա վահանակները հաճախ գովազդային աղմուկ են հարուցում (օրինակ՝ «Վիվասելի» լուսային վահանակներն ամբողջ քաղաքում, որոնք թե՛ գովազդային աղմուկ ունեն, թե՛ շեղում են ուշադրությունը, ու ոչ ոք չի հաշվարկել, թե քանի՞ վթար է տեղի ունենում այդ պատճառով):

Համապատասխանո՞ւմ է գովազդը հասարակության բարոյական նորմերին, ըստ Ա. Մարտիրոսյանի՝ չկա այդ պատասխանն ունեցող որեւէ լիազորված մարմին: Նա առաջարկեց վերահսկողություն իրականացնող մարմնի մոդել՝ դա պետք է անի հակամենաշնորհային հանձնաժողովը՝ անկախ փորձագետների օժանդակությամբ:

«Տելեմեդիակոնտրոլ-JFS» ընկերության տնօրեն Տիգրան Սահակյանն էլ էր կարծում, թե մեր հեռուստագովազդը հեռու է որակ եւ ճաշակ հասկացություններից: Նրա ղեկավարած ընկերության մոնիտորինգով՝ 2008 թվականի հոկտեմբեր-նոյեմբեր ամիսներին անկախ հեռուստաընկերությունները հիմնականում պահպանել են օրենքը՝ ժամում 10 րոպե գովազդ սահմանումով եւ ընդհատումների ժամադրույթներով. թեեւ քիչ գովազդ ունեն, բայց շուկայի առաջատար ալիքներն այդպես չեն վարվել: Ցավոք՝ ո՞վ (գովազդ կլիներ), մենք էլ գիտենք, սրանք յուրաքանչյուր ժամվա կտրվածքով օրենքը խախտել են ամեն օր. «փրայմ թայմ» ժամերին (18-24-ը), 1 ժամվա մեջ թույլատրվող գովազդային 10 րոպեից ավելի շատ է տեղադրվել, գովազդային ընդմիջումների սահմանափակումների դրույթը խախտվում է 20-30 տոկոսով: Սրանով հանդերձ՝ գործող օրենսդրությունը շատ ամբողջական է եւ բավական լավ կարգավորում է ոլորտը, բայց փոփոխություններ են պետք, օրինակ՝ գովազդներից առաջ զգուշացնել գովազդի մասին (բլում), դա միջազգային պրակտիկայում ընդունված է:

Զեկուցումներից հետո հարցերն ու դահլիճի մասնակցությունը բավական հետաքրքրական դարձրին քննարկումները. լեզվաբան Ռուբեն Սաքապետոյանը հեռուստալեզվի աղետը վերահսկող մարմին էր պահանջում, Հանրայինի տնօրեն Արմեն Արզումանյանը ֆինանսներ էր առաջարկում Լ. Միրզոյանին՝ առաջվա նման եթերի մոնիտորինգ անելու համար (փոխանակ ֆինանսական միջոցներ առաջարկի մասնագետներին՝ Հանրայինի վաս խոսող մեկնաբաններին հայերեն սովորեցնելու համար), «Ավետիս» հեռուստաընկերության տնօրենն ազգային գաղափարախոսություն էր փնտրում գովազդներում (արտաքին գովազդի ազգային գաղափարախոսությունն ո՞րն է՝ կա լավ եւ վատ գովազդ) եւ այլն:

Մի խոսքով՝ Արմեն Աշոտյանն ու նրա հանձնաժողովական ընկերները ձեռնամուխ են եղել գովազդի լեզուն մաքրելուն եւ բովանդակությամբ լցնելուն, ինչը, մասնագետների կարծիքով, Հայաստանում ի վերջո հնարավոր չէ՝ մասնագետներ չունենք, կրթության պակաս կա, գովազդ ստեղծողներն արհամարհում են մայրենին եւ տրամաբանությունը: Դե, Աշոտյանին իր ձեռնարկած դժվարին գործում հաջողություն, միգուցե մասամբ ստացվի:

ՄԱՐԻՆԵ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՕՐԱՑՈՒՅՑ

Այսօր

◆10.00- Ալ. Թամանյանի արձանի մոտից ավտոբուսը լրագրողներին կտեղափոխի ՀՀ պաշտպանության նախարարության վարչական համալիր, ուր տեղի կունենա հանրակրթական դպրոցներում իրականացվող ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համատեղ միջոցառումներին նվիրված խորհրդակցություն:

◆12.00- Ազգային գրադարանում տեղի կունենա Հովհաննես Պատիկյանի «Կարոտի ճամփաներ» գրքի շնորհանդեսը եւ կբացվի Սամվել Սեւադայի լուսանկարների ցուցահանդեսը:

◆12.00- «Գոլդեն փելես» հյուրանոցի կոնֆերենց դահլիճում «Հայկական ջազ-70» տարվա շրջանակներում տեղի կունենա հանրաճանաչ «Շականակ» խմբի ասուլիսը:

◆12.00-ին «Ուրբաթ» ակումբի հյուրերն են «Մարկետինգի հայկական ասոցիացիա» ՀԿ նախագահ Արամ Նավասարդյանը, թուրք ռեժիսոր Ներգիզ Օսբուրը, ռեժիսոր Գեւորգ Նազարյանը, ՀՀ-ում ԱՄՆ դեսպանատան ներկայացուցիչ Թոմաս Միգնախտը: Կքննարկվեն «Արաքսի այս ափին» հայ-թուրքական առաջին համատեղ ֆիլմի, ինչպես նաեւ հայ և թուրք ռեժիսորների համագործակցության հետ կապված հարցեր:

◆13.00- Վիլյամ Սարոյանին նվիրված մշակութային հեծանվաարշավ մեկնարկում գրողի նորակառույց հուշարձանի մոտից մինչեւ Կոմիտասի անվան զբոսայգու պանթեոն, ուր հանգչում է գրողի մարմինը:

◆14.00- Ամանորյա ցուցահանդես վաճառք «Արվեստոն» (Թումանյան 38):

Երկուշաբթի

◆11.00- ԱԺ 334 սենյակում Պաշտպանության, ազգային անվտանգության եւ ներքին գործերի մշտական հանձնաժողովը կազմակերպում է լսումներ՝ «Սահմանված կարգի խախտմամբ պարտադիր զինվորական ծառայություն չանցած քաղաքացիների մասին» ՀՀ օրենքի կիրարկումը եւ արդյունավետությունը թեմայով:

◆11.30- «Կոնգրես» հյուրանոցում տեղի կունենան «Հավասար հնարավորություններ» խորագրով հաշմանդամության թեմայով լավագույն հրապարակման 6-րդ մրցույթի արդյունքների ամփոփումը եւ մրցանակաբաշխության հանդիսավոր արարողությունը:

◆12.00- «Հայելի» ակումբի հյուրն է Էդուարդ Շարմազանովը:

◆12.00- «Ուրբաթ» ակումբի հյուրն է ԳԱԱ արեւելագիտության ինստիտուտի տնօրեն Ռուբեն Սաֆրաստյանը: Նա կանդրադառնա հայ-թուրքական հարաբերությունների զարգացումներին:

◆13.00- «Փաստարկ» ակումբի հյուրերը՝ Ռուբեն Հովհաննիսյանն ու Հրավիկ Բարդումյանը, կխոսեն «Արաբո» ջոկատի մասին պատմող ֆիլմի վերաբերյալ:

◆13.00- Էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարարությունում տեղի կունենա նախարար Արմեն Մովսիսյանի ասուլիսը:

Ընդդիմությունն ամեն ինչ անում է դատավարությունը...

1-ին էջից

«2008-ի դեկտեմբերի 1-ի որոշմամբ վարույթ է ընդունվել դատավոր Մարտիրոսյանի կողմից: Միաժամանակ պաշտպանությանը ներկայացվել է, որ մինչեւ դեկտեմբերի 9 դատական քննություն պատրաստելիս մեր միջնորդություններն ու դիմումները կարող ենք ներկայացնել դատարան: Սահմանված ժամկետում դատարան է ներկայացվել Գրիգոր Ոսկերչյանի հետապնդումը, որպես խափանման միջոց կալանքը վերացնելու, վարույթը կարճելու ուղղությամբ միջնորդություն: Ավելորդ շտապողականություն ցուցաբերելով դո՛ւ դեկտեմբերի 10-ին ընդունել եք որոշում քրեական գործը դատական քննության նշանակելու մասին: Մերժվել են պաշտպանության կողմերի ներկայացուցիչների բոլոր միջնորդությունները, իսկ դատավկաներին կանչելու միջնորդությունը հետաձգվել է, մինչեւ դրանց պարզումը: Սա ողջամիտ կասկած է հարուցում ձեր անկողմնակալության հարցում եւ կանխակալ վերաբերմունքի մասին», ասաց դատապաշտպանը՝ պահանջելով դատավորին ինքնաբացարկ հայտարարել:

Ամբաստանյալ Շանթ Հարությունյանն էլ ասաց, որ իր նկատմամբ կիրառվում է քաղաքական հաշվեհարդար, դատավորին առաջարկեց իր գործը առանձնացնել եւ առանձին դատավարություն իրականացնել: Մեկ այլ ամբաստանյալ՝ Սուրեն Սիրունյանն էլ փաստեց, որ դատավարության է եկել սպորտային տրամադրությամբ եւ հոգեբանությամբ: «Եկել եմ ձեզ հետ բոքս կռվելու: Եթե բոքսը սարքեք ինձ բոքսինգ, ես դա ձեզ թույլ չեմ տա: Եկեք հավասար պայմաններում կռվենք: Այլապես դահլիճից կհեռանամ», ներկաներին վախեցրեց Սիրունյանը: Սակայն Մարտիրոսյանը շտապեց վստահեցնել, որ մեղադրողների եւ պաշտպանության համար ստեղծվել են հավասար պայմաններ եւ յուրաքանչյուր միջնորդություն քննարկվելու է:

«Ասում եք, թե հանդես եք գալիս հանուն Հայաստանի Հանրապետության եւ հաշվի առնելով Եվրոպական կոնվենցիայի մի շարք դրույթներ, չպետք է վարույթ ընդունեիք այս գավեսը: Ինչ վերաբերում է ձեր ինքնաբացարկին, ներողություն, բայց դուք տեղով ինքնաբացարկ եք: Ձեզ ոեսինե խողովակի տեղ մի դրեք», ասաց Ալեքսանդր Արզումանյանը՝ կրկին պահանջելով դատավորին ինքնաբացարկ հայտարարել: Մարտի 1-ին զոհվածներ Տիգրան Խաչատրյանի մայրն իր լիազորությունները հանձնեց ԱԺ պատգամավոր, «Ժառանգության» ներկայացուցիչ Զարուհի Փոստանջյանին, որ Արմեն Մարտիրոսյանի հետ դատին կանչվել էր որպես վկա: Մարտյան դեպքերի մեկ այլ զոհի՝ Գոռ Սարգսյանի հայրն էլ միացավ պաշտպանությանը, եւ դատավորը հայտարարեց մեկժամյա ընդմիջում միջնորդությունը քննարկելու նպատակով:

Մինչ դատավորը քննարկում էր միջնորդությունները, դրսում հավաքվածները բղավում էին «մյուսը ես եմ լինելու» արտահայտությունը: Մի շարք ակտիվիստներ էլ խոչընդոտում էին լրագրողների աշխատանքին՝ քաշքշելով ու վիրավորելով: Ինչեւէ, մեկ ժամ անց դատավորը մերժեց միջնորդությունը՝ անհիմն ընդունելով պատճառաբանությունները, իսկ դատախազ Կորյուն Փիլոյանը ներկայացրեց մերժման պատճառները: «Գործող դատավորը պարտավոր է ենթարկվել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսդրության պահանջներին: Եթե դատարանը օրենքում սահմանված ժամկետով կայացրել է օրենքով նախատեսված որոշումներից որեւէ մեկը, դա բոլորովին չի կարող ինքնաբացարկի միջնորդություն լինել: Հաջորդ պաշտպանությունը՝ լրացուցիչ վկաների կապակցությամբ, միջնորդությանը ըստ էության վերջնական լուծում չի տրվել, չի կայացվել որոշում միջնորդությունը մերժելու վերաբերյալ: Դուք որտեղի՞ց գիտեք, երբ հասնի դատավարության այն փուլը, երբ դատարանը որոշում կայացնի վկաներին հրավիրել ու հարցաքննել, որ հիմա ինքնաբացարկի միջնորդություն եք ներկայացնում: Արված միջնորդությունը հիմնավորված չէ»:

Մեկ ժամ անց «Յոթի գործով» դատավոր Մնացական Մարտիրոսյանը մերժեց Ստեփան Ոսկանյանի միջնորդությունը, սակայն այս անգամ պաշտպանության ներկայացուցիչ Լիպարիտ Սիմոնյանը կրկին ինքնաբացարկ ներկայացրեց՝ նշելով որ իրենք ավելի քան երկու ամիս չեն իմացել, թե ով է նշանակվել դատախազ: Ինչը օրենքի խախտում է:

Այն պահին, երբ դատարանի շենքում քննարկվում էր երկրորդ անգամ դատավորին ինքնաբացարկ հայտարարելու որոշումը՝ դրսում հայտնվեց պրաքին.շտապօգնության մեքենան: Այդպես էլ պարզ չդարձավ, թե ինչ էր պատահել: Ավելի ուշ դատարանի շենքի առջեւ հավաքվածները երթով շարժվեցին քաղաք՝ ի պաշտպանություն քաղբանտարկյալների կարգախոսով: Երկու ժամ խորհրդակցական սենյակում քննարկումներ կատարելուց հետո դատավորը երկրորդ անգամ մերժեց պաշտպանության միջնորդությունը՝ ներկայացրած սկյալները համարելով անհիմն: Այս անգամ արդեն պաշտպանությունը երրորդ անգամ դիմորոշում ներկայացրեց դատավորի ինքնաբացարկի վերաբերյալ՝ պահանջելով կատարել 90-րդ հոդվածի առաջին կետի պահանջները: «Կա՛մ ինքնաբացարկ եղեք, կա՛մ հրկիզվեք», դատավորին խորհուրդ տվեց Ալեքսանդր Արզումանյանը, ինչին հերթական անգամ հաջորդեց ներկաների ծափահարությունը եւ ստեղծվեց տպավորություն, թե գտնվում ենք համերգասրահում: Սուրեն Սիրունյանն էլ մի շարք ռեպլիկներով լցրեց դատավորի համբերության բաժակը, ու վերջինս նրան դուրս հրավիրեց նիստերի դահլիճից: Մնացած 6-ն էլ հետեւեցին Սիրունյանի օրինակին: Դատավորն էլ դատը հետաձգեց մինչեւ դեկտեմբերի 23-ը:

Ջրաշենը Շիրակի մարզի Աշոցքի նախկին շրջանի ձորի գյուղերից ամենահեռավորն է: Հեռավոր՝ ոչ միայն տեղադրությամբ: Մեր ոչ երթուղային, համարյա անկանգառ ընթացած ավտոբուսը Գյումրի-Ջրաշեն 50 կիլոմետր տարածությունն անցավ ավելի քան մեկուկես ժամում, այսինքն՝ մոտավորապես այնքան ժամանակում, որում կարող էր 120 կիլոմետր ճանապարհ կտրելով հասնել Գյումրուց Երեւան: Ճանապարհի կեսից ավելին, որը համընկնում է Գյումրի-Բավրա ասֆալտապատ ավտոմայրուղուն, անցնում ես բավական արագ ու առանց դժվարության: Ապա Աշոցք չհասած, Վարդաղբյուր գյուղի մոտ թեքվելով աջ, գնում ես եւս 22 կիլոմետր: Դժվարը, խնդիրը ահա այս հատվածն է, հատկապես՝ սկսած այնտեղից, երբ ճանապարհը 2000 մետրից բարձր նիշից փոքր ոլոր տալով իջնում է ձորը:

Մշու Բուլանըխից գաղթած բնակչության կողմից: Համայնքում հաշվառված է 63 տնտեսություն, բայց դրանցից շատերն այս տարիների ընթացքում հեռացել են գյուղից:

Գյուղի դպրոցը մոտ 70 աշակերտ ունի, որոնց թիվը եւս տարեցտարի պակասում է: Դպրոցի դիմաց էլ, ուր եկել էինք Շիրակի հոգեւոր թեմի առաջնորդ Միքայել սրբազանի մատուցած պատարագի առիթով, զրուցեցինք գյուղապետ Գառնիկ Սահակյանի, ուրիշ մի երկու գյուղացիների հետ: Նրանք եւ միաբերան իրենց եւ այս ենթաշրջանի մյուս բնակավայրերի առաջին խնդիրը համարեցին ճանապարհը: Եթե չոր ժամանակ վերջինս գոնե դժվարանցանելի է, ապա գարնան եւ աշնան անձրեւների, երբեմն էլ՝ սարերի ձյան հալոցքի շրջանում ընդհանրապես անանցանելի է դառնում... Այս գյուղերը սպասարկող միակ ավտոբու-

հեկտար ցորեն չի աճեցվում: «Մեր վարելահողերը 40-50 աստիճան թեքությունների վրա են, անջրդի ու բերքատվությունը շատ քիչ», ասում է գյուղապետը: Խորհրդային ժամանակներից մնացած հին տեխնիկան անսարք է ու կանգնած է, ամեն ինչ ձեռքով է արվում: Դրա համար արդեն տասը տարի գյուղացին մոռացել է աշնանացանը, ցորեն ցանելը: Գարնանը մի քիչ գարի է ցանում, մի քիչ բազմամյա խոտ, հողի մնացած մեծ մասը մնում է անմշակ, որպես բնական խոտհարք, որտեղ աճած խոտը հնձում են, տանում անասուններին կեր: Ջրաշենցին այսօր ծանր վիճակում է ապրում, հարկերն էլ չի կարողանում վճարել: Խորհրդային ժամանակ, երբ գյուղը անասնապահական տնտեսություն էր՝ սովխոզ, Գառնիկ Սահակյանը տնտեսագետ էր աշխատում ու ամեն ինչից տեղյակ է: Եվ բազմապատիկ

Շիրակ. գյուղական ուրվագծեր

Ջրերի մեջ կորած մի գյուղ՝ Ջրաշեն

Այս հողե խորդուբորդ, ջրափոսերով լի երկար ճանապարհով, այս, ասես աշխարհից կտրված, մոռացված լեռնաձորում տեղավորված 5-6 գյուղերով առաջին անգամ անցնելով՝ մտածում էի, որ եթե հայաստանյան խորագավառը ճանաչել ու կենդանացնել անկեղծ ցանկացող հանրապետական ղեկավարներ, նաեւ հովանավորներ կան՝ այստեղ պիտի գան, եթե ճանապարհներ են կառուցվում՝ այստեղ պիտի կառուցվեն, զարգացման ծրագրեր են իրականացվում՝ նաեւ այստեղ իրականացվեն: Մի բարեկարգ, ասֆալտապատ ճանապարհն ինչքան բան կարող է փոխել. երթեւեկը, կյանքը կաշխուժանա, որոշ այլ քայլերի հետ գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությունն ու իրացումը կզարգանա, կխթանվի ագրոբիզնեսը, վերամշակող եւ այլ փոքր արտադրությունների ստեղծումը: Գյուղացին նորից կկապվի հողին, դրա եկամուտը կտեսնի ու մեջքը կշտկի, կսկսի ապրել եւ ապրեցնել: Հապա բնությունը՝ անաղարտ, նախաստեղծ... Լեռնաձորի ողջ երկայնքով, երկու կողմից, սարերի չընդհատվող պար է, աջից՝ տեղ-տեղ փշատերեւների արհեստական անտառաշերտերով, ձախից, ծալ-ծալ սարերի հեռվում՝ թույլ ձյունած կանչող բարձունքներ: Նոյեմբերի վերջի այս հիմնականում լերկ սարերն ամեն գարնան ու ամռան ալպյան թավիշ կանաչով, հազարերանգ ծաղիկների թույր ու բույրով պիտի լցվեն, իրենց ծոցում պահած ականակիտ ակն-աղբյուրներով, արտույտների, ծղրիդների, բոռ-բզեզների երգ ու բզզյունով կանչեն լեռնային մաքուր օդում անաղմուկ հանգստի սիրահարներին՝ այս երկնամոտ առանձնաշխարհում անաղարտ բնությանը մերձենալու, մաքրվելու, ուժ առնելու...

Վերջապես ճանապարհն ինքն իրենից հոգնելով, թեքվում է ձախ, մտնում այս վերջին գյուղն ու նրա ողջ երկայնքով, տների կանոնավոր երկշարքի միջով փոքր թեքությամբ մինչեւ վերջ բարձրանալով, դեմ է առնում սարին, հանգչում: Սա Ջրաշենն է՝ Շիրակի բարձրլեռնային բնակավայրերից մեկը: Ներկա գյուղը, որ նախկինում կոչվել է Ջրի Ղարաքիլիսա, հիմնադրվել է հավանաբար 1820 թվականին,

սը շաբաթվա մեջ երեք անգամ է մի կերպ գնում մարզկենտրոն Գյումրի ու հետ գալիս: Ջրաշենի համայնքի ղեկավարի վկայությամբ՝ գյուղում 4-5 անձնական մեքենա կա, ու դրանցից որը մի անգամ Գյումրի գնա-գա՝ արդեն 15-20 հազար դրամ պետք է, որ նորոգվի: Նախկին շրջկենտրոն Աշոցքը եւս նույն ճանապարհով է եւ հեռու է, համարյա 30 կիլոմետր:

Բնակավայրը 88-ի դեկտեմբերյան աղետից հիմնովին ավերվել ու նորից է կառուցվել: Զրուցակիցս ցույց է տալիս գյուղին մոտիկ, Սպիտակի շրջանին սահմանակից դիմացի սարը. երկրաշարժի էպիկենտրոնը հենց այդտեղ է եղել: Դրա ուժգին ցնցումներից սարի վրա բացվածքներ, փլուզումներ են եղել, Ջրաշենի 300 գլուխ ոչխարը, հովվին էլ հետը, տակովն արել... Այստեղ երախտագիտությամբ են հիշում Ղրիմից օգնության եկած կազմակերպության ռուս եւ ուկրաինացի շինարարներին, որոնք փլատակների վերածված բնակավայրը լրիվ մաքրել, նորն են կառուցել, երկու տարում բոլորին բնակարաններով ապահովել: Նախատեսել էին վերականգնել նաեւ գյուղի քանդված եկեղեցին, մշակույթի տունը, բայց չեն հասցրել: Այս մասին տարբեր մարդկանցից լսեցինք միեւնույն պատմությունը, թե ինչպես շրջկենտրոնում նշելիս են եղել Շինարարի օրը, եւ երբ խոսք է եղել դրսեկ շինարարներին շրջանի գյուղերում կատարած հսկայական աշխատանքի, մեր տունը կառուցելու համար շնորհակալություն հայտնելու մասին, այդտեղ ժամանած Ազգային ժողովի նախագահ Բաբկեն Արարքցյանն ասել է՝ ի՞նչ շնորհակալություն հայտնել, իրենց պարտքն է՝ պետք է սարքեն: Ասում են՝ այդ խոսքը լսելով, շինարարներն էլ ոչ մի կառույց չսարքեցին, թողեցին ու հեռացան:

Ավերված տները վաղուց կառուցվել են, գյուղում երկրաշարժից անօթեւան մնացող ընտանիք չկա, բայց տնտեսական ավերը մնում ու շարունակվում է: Ջրաշենցին այսօր միայն անասուն պահելով փորձում է գոյատեւել: Համայնքը 226 հեկտար սեփականաշնորհված վարելահող ունի, 42 հեկտար էլ խոտհարք: Բայց գյուղում վարուցանք համարյա չի արվում, ոչ մի

ավելի անասնագլխաքանակ էին պահում, եւ հացահատիկ ու կերային կուլտուրաներ մշակում, ապրում էին: Տարբերությունը, երեւի, այն է, որ այն ժամանակ պետությունը գյուղի ու գյուղացու կողքին կանգնած էր: Հիմա մեր պետությունը փորձում է ինչ-որ քայլեր անել, գյուղացուն վարուցանքի համար սուբսիդիա է նախատեսել: Հարցնում եմ՝ այդ սուբսիդիան ժամանակին ստացե՞լ եք: Ասում են՝ չէ, ցանքը եղավ պրծավ, 3 ամիս անցավ՝ նոր տվեցին, ու մարդիկ դրանից հիմնականում հարկերի գծով պարտքերը վճարեցին: Նախկինում աշխատողները նաեւ բարձրլեռնային վճար, հավելում էին ստանում, դա էլ հիմա չկա:

Օրական մի երկու ժամ անասուններին խնամելուց բացի ժողովուրդը որեւէ աշխատանք չունի: Իրենց վկայությամբ՝ գյուղը հրաշալի երիտասարդություն ունի, բայց հատկապես երիտասարդների համար այստեղ որեւէ զբաղմունք, հետաքրքրություն չկա: Մշակույթի, հոգեւորի մասին խոսելն իսկ ավելորդ է: Մշակույթի տան չգոյության պայմաններում գյուղապետարանը մի արդեն քայքայված տնակ է դրել, որ մարդիկ գոնե հավաքվելու անկյուն ունենան: Գյուղապետն ասում է՝ դե, մենք մեծցի ժողովուրդ ենք, սովորություն ունենք ու սիրում ենք հավաքվել: Հավաքվում, մի երկու ժամ զրուցում, թուղթ, նարդի են խաղում ու չգիտեն օրն ուրիշ էլի ինչով լցնեն: Հեռուստացույցն էլ գյուղի տարածքում հիմնականում երկու ալիք է բռնում, կարծես՝ մի Երեւան ու մի Մոսկվա, եւ նույնիսկ մարզային անցուդարձից անտեղյակ են մնում:

«Մեր գյուղի պես հեռավոր գյուղերին կառավարությունը առանձին ուշադրություն պետք է դարձնի, որ ժողովրդի արտագաղթը քչանա», ասում է համայնքի ղեկավարը: Այսօրվա կտրվածության, աշխատանքի, զբաղմունքի ու հուսադրող հեռանկարի բացակայության պայմաններում մարդիկ, երիտասարդները գյուղից շարունակում են հեռանալ: Անցած տարիների ընթացքում Ջրաշենի 63 ընտանիքներից 18-ը գյուղից հեռացել են: Նրանց բոլորի դռները փակ են:

ԳԵՂԱՄ ՄԿՐՏՉՅԱՆ
Գյումրի-Ջրաշեն-Գյումրի

Զավեն Վարդանյան. Ջերմուկ քաղաքի հայրը այս օրերին 85 տարեկան կլիներ

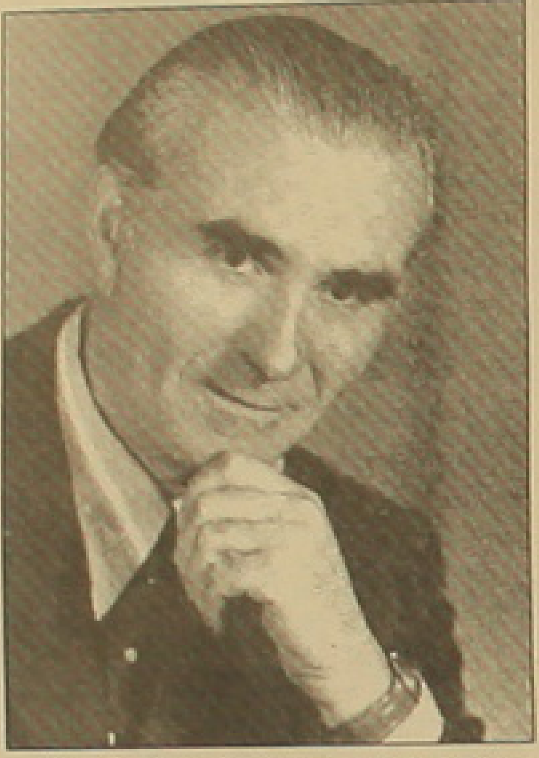

Տեսե՞լ եք մի տնօրենի, որի հետեւից նախկին աշխատողները գործադուլ անեն ու պահանջեն իշխանություններից, թե վերադարձրեք մեր տնօրենին: Դուք տեղափոխել եք նրան Արզնիի գործարանը վերակենդանացնելու, իսկ նրա բացակայության պատճառով մեր գործարանի աշխատանքի արդյունավետությունն ընկել է: Մեկ ուրիշ օրինակ: Կարո՞ղ եք երեւակայել մի քաղաքապետի, որ ձեռքով ու հարգալից ժպիտով կողջուներ այն բանվորին, ով սանհանգույցի կեղտով խցանված խողովակն է փորձում բացել: Հեքիաթի պես է հնչում, չէ՞: Ես էլ դժվարությամբ կհավատայի, եթե չտեսնեի մի տեսաերիզ, որ նվիրված էր Ջերմուկի նախկին քաղաքապետ Զավեն Վարդանյանի ծննդյան 80-ամյակի եւ հիշատակի երեկոյին:

Նախկին աշխատակիցները, ընկերները կարոտած սրտի խոսքեր էին ասում մի մարդու հասցեին, որից զգալի ֆինանսական օգնություն կամ այլ աջակցություն այլեւս իմաստ չունի

Նրա բնապատկերի անաղարտությունն ու այնտեղ ապրող ժողովրդի բարեկեցությունը, հարազատ դարձած վայրերի լեգենդներն ու դրանց շարունակության պահպանումը:

Ուշագրավ են հուշագրությունները Ջերմուկ այցելած հռչակավոր մարդկանց մասին՝ մարշալ Հովհաննես Բաղրամյան, Վիլյամ Սարոյան եւ այլք: Հասկանում ես, որ մարդը ապրել է քաղաքի հույզերով: Իսկ դա աշխատանքային պարտականություններում ձեւակերպված կետ չէ: Սրա պատճառահետեւանքային պատասխանը գտնում եմ արդեն առաջացած տարիքում գրված «Կյանքս իզուր չանցավ» ինքնակենսագրական գրքի վերջին էջում. «Ես այս կյանքին հրաժեշտ եմ տալիս մնալով իմ խղճի ստրուկը: Ունեցվածքով հարուստ չեմ, բայց հոգով ու սրտով շատ հարուստ եմ: Սիրել եմ իմ ծնողներին, քույրերիս, երեխաներիս, կնոջս, թոռնիկներիս, իմ բոլոր հարազատներին ու բարեկամներին: Սիրել եմ Ջերմուկը եւ հավատում եմ նրա գեղեցիկ ապագային: Ես սիրում եմ իմ երկիրը՝ Հայաստանը, նրա հողն ու ջուրը, նրա արեւը»: Ըստ երեւույթին, նրա խոսքերը գործով ապացուցված են, քանի որ նրա գրքերում այնպիսի մանրամասներ են գրված նախկին Իստիսուի եւ իր ջանքերով ծաղկած Ջերմուկի մասին, որ միայն սիրող մարդը կկարեւորեր դրանք՝ անկախ պաշտոնից եւ աշխատավարձի չափից: Ի դեպ, աշխատավարձի եւ կենցաղի մասին:

Ասում են, 21 տարվա աշխատանքային ստաժ ունեցած քաղաքագլուխն այդպես էլ սեփական առանձնատուն չունեցավ, անձնական նպատակների համար ծառայողական հնարավորությունները չչարաշահեց, քաղաքը իր հոգու մեջ, իր ոտքերի եւ ձեռքերի, այլ ոչ թե մեքենայի անիվների տակ զգաց: Այս մասին հիշում

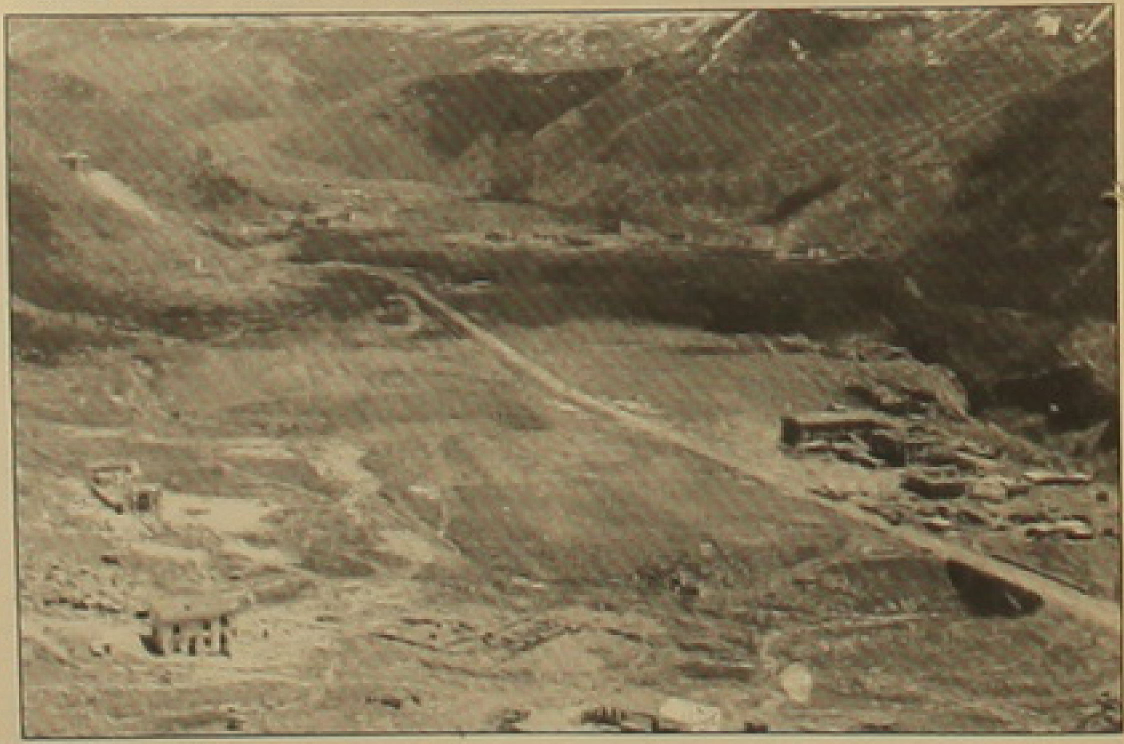

ակնկալել: Որդին ու դուստրն էլ կարծես մեծագույն հնարավորություններով չեն փայլում, որ բանախոսների շռայլած խոսքերը դուր գալու ձեւ համարես: Ուրեմն, մնում է ճանաչել մի մարդու, ով 6-7 տարի եղել է Ջերմուկի հանքային ջրերի գործարանի տնօրենը, 21 տարի՝ Ջերմուկի քաղաքապետը: Պաշտոն, որ սովետական շրջանում կոչվում էր քաղաքային սովետի գործկոմի նախագահ: Զավեն Վարդանյանը մասնակցել է Հայրենական պատերազմին, վաստակել երեք շքանշաններ ու տասը մեդալ, ամուսնացել է, ունեցել երկու զավակ՝ աղջիկ եւ տղա, փառաբանված եղել որպես իդեալական ամուսին, հոգատար հայր, ինչպես զավակների, այնպես էլ Ջերմուկի համար, որ իր երրորդ զավակն է համարել:

Այս մարդը երկու գիրք է գրել (մեկը տպագրված է՝ «Ջերմուկ», 1986 թ., մյուսն անտիպ է՝ «Կյանքս իզուր չանցավ»): Դրանց բովանդակությունն ավելի հետաքրքրական, քան սովետաբույր է. հասկանում ես, որ մարդն ապրել է իր աշխատանքով, իր պարտականություններով ու հաջողություններով: Արդյունավետ աշխատանքն է եղել կյանքի հիմնարար նպատակը, կառուցումն ու ստեղծումը սրբազան պարտականություն, որ իրականացվել է մարդկանց հետ աշխատակցելու նրա ձիրքի շնորհիվ: Նրա համար առաջնային են եղել Ջերմուկի ամեն քարն ու ծաղիկը,

է Զ. Վարդանյանի դուստրը՝ Նազելի Վարդանյանը, որ հայտնի փաստաբան է: «Սովորել եմ հայրիկիս հիմնած ռուսական դպրոցում, որ 7 կմ հեռու էր մեր տնից: Երեք տարի շշեր տեղափոխող բեռնատարների թափքում նստած եմ դասի գնացել, մինչդեռ հորս ծառայողական մեքենան կարող էր ինձ դպրոց հասցնել: Թույլ չէր տա: Բոլորի պես ոտքով գնալ էր ստիպում: «Բոլորին հավասար ենք» սկզբունքով էր առաջնորդվում»:

Նազելին ասկետական համեստություն ունի, զգացվում է՝ մայրական կաթի եւ գենի հետ եկած որակ է: Հոր մասին խոսելիս նկատելի հուզվում է, անկեղծորեն խոստովանում. «Չկա մեկը, որին հնարավոր լինի հայրիկի հետ համեմատել: Նա ուրիշ է, մինչեւ հիմա էլ ինձ նեղ պահերին ուժ է տալիս, ոգիս անկոտրում պահում»:

Իրենց սիրելի քաղաքապետին ջերմուկցիները չեն մոռանում եւ հպարտանում են, որ նրա կիսանդրին զարդարում է Ջերմուկի կենտրոնական զբոսայգիներից մեկի մուտքը: Ասում են, քաղաքապետի ընտրություններից մեկի ժամանակ մի թեկնածու իր նախընտրական ծրագրերի մասին խոսելիս խոստացել է լինել Զավեն Վարդանյանի պես քաղաքապետ՝ նրա պես լինել ժողովրդի հետ, ամեն օր վաղ առավոտյան նրա պես ոտքով շրջել քաղաքի թաղերում, զրուցել հասարակ մարդկանց հետ՝ ազատ ու անկաշկանդ...

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ԱԶԳ
20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2008 ԷՋ Ա
ՀԱՎԵԼՎԱԾ
ՄՇԱԿՈՒՅԹ
Պարբերականությունը՝ երկշաբաթյա
Թիվ 24(67)

ԿԱՐՊԻՍ ՍՈՒՐԵՆՅԱՆ

ԷՍՍԵՆ՝ ԳՐԱԿԱՆ ԺԱՆՐ

Էսսեի ժանրը մեր օրերում անհամեմատ ընդլայնել է իր սահմանները եւ ընդգրկել, նույնիսկ, ֆինանսատնտեսական ոլորտը, առատ նյութ գտնելով, օրինակ, այժմ մոլեգնող միջազգային տնտեսական ճգնաժամի դրսեւորումներում: Որպես կենդանի, կենսունակ եւ կենսական, որպես կյանքի իրական երեւույթներն ու փաստերը հեղինակի սեփական գիտելիքների ու կենսափորձի բովով արտացոլացնող ժանր՝ այն վաղուց առնչվում է նաեւ լրագրության հետ, հատկապես հետաքննական լրագրության հետ, որքան էլ որ վերջինս հիմնված եւ հիմնավորված լինի ճշգրտված եւ համակողմանի փաստագրության վրա: Ապացույց՝ բոլոր մեծ լրագրողները, սկսած Հեմինգուեյից ու վերջացրած Ռոբերտ Ֆիսկով, հատել եւ հատում են գրականության ու լրագրության միջեւ սահմանազատիչ սահմանները: Եվ դա է պատճառը, անշուշտ, որ նույն Ռոբերտ Ֆիսկի (Հայոց ցեղասպանությանը կամ Սաբրա Շաթիլայի պաղեստինցի գաղթականների սպանդին նվիրված բազմաթիվ հրապարակումներում), Մարթա Գելհորնի («Դախաու», 1945), Ուիլֆրիդ Բուրչեթի («Ատոմական ժանտախտ», 1945), Էդուարդ Մըրրոուի («Մկքարթիզմի սպառնալիքը», 1947-54), Էդուարդո Գալեանոյի («Շուռ տված աշխարհը», 1998), Էդուարդ Սաիդի («Լուսաբանելով իսլամիզմն ու ահաբեկչությունը», 1997-2002) եւ այլ լրագրողների գործերի ընթերցումը պատճառում է նաեւ գրական հաճույք:

Այսուհանդերձ, տարօրինակ, էսսեի ժանրի տեսական-գրականագիտական սահմանումն ու մեկնաբանությունները գրեթե իսպառ բացակայում են մեր մոտ: Ոչ միայն ուսանող երիտասարդությունը, այլեւ գրականագետներն ու տեսաբանները շատ հաճախ աղոտ գաղափար ունեն այս ժանրի մասին: Եվ ահա մեր գրականության ամենահայտնի էսսեիստը, որ նաեւ այդ ժանրի սկզբնավորողն է մեր մեջ, իր առաջիկա՝ պետպատվերով լույս տեսնելիք «Կյանք եւ աշխարհ» պատմվածքների եւ էսսեների հատորի ներածականում ընդգրկել է, եւ շատ լավ է արել, էսսեի ժանրի մասին իր տեսական-տեսաբանական գրությունը, որն էլ հրատարակում ենք ստորեւ, ոչ միայն ի պետս զարգացելոց... Նաեւ որպես master class, վարպետի դաս:

Խմբ.

Սիրում եմ առաջին դեմքով գրել թե՛ պատմվածք, որ կառուցվում է երեւակայությամբ հորինված սյուժեով եւ նախատիպերի վրա ստեղծված կերպարներով, թե՛ բնականաբար էսսե, որ կառուցվում է իրականության մասունքած որեւէ նյութի «սյուժեով» ու հանգամանքներով, որոնք ճշտորեն տեսնելու եւ պատկերելու համար էլ երեւակայություն է պետք: Առաջին դեմքով գրելը ինքնին արդեն ինձ տալիս է այն զգացողությունը, թե անմիջականորեն խոսում եմ ընթերցողի հետ որպես իր բարեկամը, ով էլ որ է նա, ու թերեւս նախ եւ առաջ ինքս եմ՝ գրելու իսկ պահին: Ինձ գրաված, մտածել[illegible]ած մի բան եմ պատմում այն ներշնչող տրամադրությամբ, թե կարող եմ նրան էլ հետաքրքրել հաճելիորեն, աշխատելով մաքուր ձեւ տալ պատմածիս գրվածության տեքստին՝ բնական, պարզ, հստակ լեզվով ու ոճով:

Այս ներածականում, սակայն, խոսքս պետք է մասնավորեմ հատկապես «էսսե» բառով բնորոշվող ժանրի վերաբերյալ, քանի որ ինձ «էսսեիստ» են համարում, վաղուց եւ քանիցս գրել են նույնիսկ, թե այդ ժանրը ինքս եմ բերել մեզ մոտ:

Հարկ է, որ ճշտեմ այս հարցը:

Քառասուն տարի առաջ, երբ հրատարակության ներկայացրի «Բնիկ որտեղացի՞ ես» գիրքս՝ հավաքածո, որի մեջ ամփոփել էի «Արվեստ» ամսագրում մի քանի տարի պարբերաբար լույս տեսած եւ ուշադրության արժանացած գրվածքներս, ոմանց արտասովոր թվացին դրանք Պետհրատում: Նույնիսկ ասող եղավ, թե դրանք ոչ թե գրականություն, այլ «սպորտ» են, գրական ոչ մի ժանրի չեն պատկանում: Առաջ քաշեցի «էսսե» բառը, որ երեւի անծանոթ էր, ու թողեցին: Բայց գիրքը լույս տեսավ այնուամենայնիվ: Թե ինչպիսի ընդունելություն գտավ, թող վկայի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթում գրականագետ Սուրեն Աղաբաբյանի «Ազնիվ վերապրումների գիրք» վերնագրած գրախոսականը (29 ապրիլի 1970), ուր նա, հենց սկզբից էլ ասելով, որ «սովորական իմաստով արձակ չէ» իմ գիրքը, ապա ժանրային հատկանիշ փնտրելով եւ «յուրահատուկ հիշատակարան-օրագիր» բնորոշելով, ըստ որում շեշտելով նաեւ, թե բազմապիսի է բովանդակությունը, հավաստում է. «Այսքան բազմազան, խայտաբղետ է Սուրենյանի Հիշատակարանի «իմացական-նյութական ատաղձը»: Բայց այս բազմազանությամբ հանդերձ նրա գիրքը վերին աստիճանի ամրակուռ, միասնական է իր գեղարվեստական առաջադրությամբ»: Իսկ ծանոթ ընթերցողներ այդ գրվածքներս համարեցին հենց «պատմվածք՝ ուրույն ոճով», եւ գուցե դա զարմանալի չէր: Բայց «ժանրի» հարցը Պետհրատում կրկնվեց հաջորդ՝ «Արեւորդիներ» գրքիս առթիվ, որ ավելի ծավալուն էր եւ ոչ թե ժողովածու, այլ բովանդակությամբ էլ միասնական՝ նյութով, գաղափարով եւ «գեղարվեստական առաջադրությամբ» էլ հենց: Դա նույնպես անսովոր արձակ նկատվեց, պահանջվեց ժանրային մի բնորոշում նշել վերնագրի տակ: Նշեցի՝ «խոհա-վիպական էսսե»: Իսկ որոշ ընթերցողներ այդ գիրքս էլ համարեցին ուրույն ոճով «վեպ», իսկ ես ժպտում էի, թե գուցե «վեպ-էսսե՞»:

Խոստովանեմ, պայմանականորեն էի «էսսե» բնորոշումը տվել այդ գրքերիս: Բայց անդրադարձա, որ դա իմ խառնվածքին հատուկ, ինքնաբուխ «ժանր» էր ինձ համար՝ բնույթով հենց էսսեիստական: Իսկ այդ «էսսե» բառը, գցված սերմի նման, արմատ բռնեց ու տարածվեց մեզ մոտ, կամաց-կամաց շատացան այսպես կոչված «էսսեները»: Հիշում եմ նաեւ, որ իմ «Բնիկ որտեղացի՞ ես» գիրքը «սպորտ» համարողն էլ տարիներ հետո, իր հոբելյանին, բեմից հայտարարեց, որ ինքն էլ էսսեներ է գրելու: Ոմանք ուզեցին հայացնել այդ բառը՝ «փորձագրություն» կամ «խոհագրություն» կամ չգիտեմ ինչ: Իզուր: Այսպիսի «բնորոշումները» ճիշտ չեն, որովհետեւ նեղացնում են բուն էսսեի ընդգրկման ոլորտները:

Էսսեանման գրելակերպի պատառիկներ կարելի է գտնել դեռ հին դարերում, ասենք, օրինակ, Կիկերոնի, Պլուտարքոսի կամ չինացի դասական փիլիսոփա Ջժուանգ Ցզիի եւ կամ հենց մեր իսկ Խորենացու մոտ: Իսկ բուն ժանրն իր անվանումով ծնունդ առավ, երբ ֆրանսիացի գրող-փիլիսոփա Միշել դը Մոնտենը 1580-ին սկսեց լույս ընծայել իր դարակազմիկ երկը, որը կոչել էր Essais (Փորձեր), եւ որի վրա քսան տարի աշխատեց մինչեւ կյանքի վերջը, իր իսկ ստեղծած ժանրը զարգացնելով, խորացնելով: Այս ֆրանսերեն essai բառը, սակայն, լոկ սովորական ըմբռնումով «փորձից» ավելին էր նշանակում նրա գրչի տակ՝ փորձառք, փորձարկում, փորձառություն, ջանացում այդ իմացական գործընթացում: Մոնտենը իր խառնվածքին, աշխարհայացքին հատուկ անձնական մոտեցումով, բոլոր սխեմաներից անկախ, ազատորեն, այդ գործընթացին էր ենթարկում իր ընթերցումները, կյանքի երեւույթները, իր սեփական անձն ինքնավերլուծմամբ, այլոց վարքուբարքը, հասարակական կեցությունը, անելով հոգեբանական աննախընթաց նուրբ դիտումներ, եւ իր քննական, մերթ սկեպտիկ հայացքով ի հայտ բերում իր խոհերը, կարծիքները, զգացումները ընդհանրապես մարդու, նրա գոյության կենսապայմանների, նրա էության մասին, իր գրելակերպում օգտագործելով ամենազանազան արտահայտչամիջոցներ, լրջագույն խորհրդածությունից մինչեւ իսկ անեկդոտանման պատմություններ հումորով, եւ միշտ լուսամիտ աշխարհընկալմամբ, մեղմաբարո, ջերմ, չհավակնող, անկաշկանդորեն գրավիչ իր անմիջականությամբ:

Ինչպես իր ստեղծած ժանրին Մոնտենի տված այնքան բարեհաջող, թելադրական անվանումն իսկ հուշում է ըստ ինքյան, էսսեն բազմակողմանիորեն ճկուն է, ամենաճկունը գրական բոլոր ժանրերի մեջ: Կարելի է էսսեն նմանեցնել, կարծում եմ, հունական դիցաբանության մեջ Պրոտեւս ծովային աստվածությանը, որ ուներ ցանկացած կերպարանքն ստանալով՝ փոփոխվելու ընդունակություն: Արդարեւ, ավելի քան որեւէ ուրիշ ժանր, էսսեն ոչ միայն հարմարվում, այլեւ հենց «կերպարանափոխվում» է, կարծես, ամեն մի հեղինակի հետ՝ լինի գրող, քննադատ, գրականագետ, արվեստաբան, մշակութաբան, պատմաբան, փիլիսոփա, գիտնական, բարձրակարգ ժուռնալիստ, որեւէ ասպարեզի գործիչ, որ դիմում է այդ ժանրին, իր ասպարեզի կանոնական կաշկանդումներից անկախ, սեփական տեսակետով արտահայտվելու մի նյութի շուրջ, անմիջական իր խոսքով: Էսսեն միաձուլվում է ամեն մի սվյալ հեղինակի հետ, պատշաճում նրա խառնվածքին, ուրույն աշխարհազգացողությանը, ասելիքով սեփական միտքն ի հայտ բերելու ներհուն մղումին, տրամադրվածությանը, նրա ոճին, ըստ այնմ էլ հնարավորություն ընծայելով նրան ընթերցողի հետ զրուցասրության նստելու անմիջականորեն, իրեն հուզող նյութի մասին խոսելու իր անձնական մոտեցումով, նպատակային առանցքի շուրջն այս ու այն կողմ պտտվող ազատ ձեւով, եւ անպայմանորեն նյութին ըստ անհրաժեշտության գիտակ լինելով հանդերձ՝ առանց զայն լիովին ընդգրկելու կամ սպառիչ ներկայացնելու հավակնության: Բայց էսսեն դնում է մի առաջնային էական պայման՝ ունենալ գրելու ձիրք եւ կամ գոնե, առնվազն, խոսքի արվեստի զգացողություն, այսինքն՝ որեւէ ասպարեզում իբրեւ էսսեագիր հանդես եկողը պետք է գիտենա իր ասելիք ինչը ինչպես գրել: Այլապես կպատժվի, որովհետեւ ընթերցողն էլ մարդ է, տաղտկալի զրուցակից չի սիրում:

Մոնտենին հետեւեց, գրեթե անմիջապես, անգլիացի փիլիսոփա եւ պետական գործիչ Ֆրենսիս Բեյկոնն իր essay-ների հատորով, ուր շեշտը սակայն ուրիշ էր անշուշտ՝ ավելի գործնական ու խստաշունչ, ըստ հեղինակի խառնվածքի, աշխարհընկալման եւ ոճի բնականաբար, ու նաեւ նրա դիրքի, որով ամեն մի էսսեում զգացվում էր պետական գործչի քաղաքացիական ու բարոյախոսական խորհրդատվությունը: Մոնտենից եւ Բեյկոնից հետո, դարերի ընթացքում, հետզհետե լայն տարածում գտավ էսսեն Եվրոպայում, ապա Ամերիկայում եւ ամբողջ աշխարհում: Մեծ գրողներ ու մտածողներ դիմում էին նաեւ այդ ժանրին, գրելով փոքր կամ նույնիսկ ծավալուն էսսեներ, անձնական մոտեցումով ազատորեն արտահայտելու իրենց տեսակետը՝ հենց իրենց ասպարեզին իսկ առնչվող կամ որեւէ այլ, իրենց հուզող նյութի շուրջ: Առաջ եկան նաեւ զուտ էսսեիստներ, ինչպես անգլիական գրականության մեջ Չարլզ Լեմը եւ Ուիլյամ Հեզլիտը: Այդ ընթացքում Պրոտեւս-էսսեն, իր տարաձեւ «կերպարանափոխվելու» ընդունակությամբ հարմարվում, պատշաճում էր ոչ միայն այս ու այն հեղինակի ինքնուրույնությանը, այլեւ փոփոխվող ժամանակներին, մշակույթի բազմաճյուղավորվող զարգացման մեջ մտածելակերպի նորանոր դրսեւորումներին, այսինքն հանդես եկան էսսեի բազմացող տարատեսակներ: Եվ այդպես՝ մինչեւ տասնիններորդ ու մանավանդ քսաներորդ դար, երբ էսսեն, պատկերավոր ասած, ավելի ու ավելի լայն «տարածքներ նվաճեց»: Եվ ոչ միայն: Էսսեիստական մտածողությունն սկսեց թափանցել ու քիչ-շատ տեղ գրավել ուրիշ գրական ժանրերի մեջ, իր բնույթով պարբերաբար խառնելով դրանք, մերթ ընդունելով ուղղակի հեղինակի դեմքը նրա անձնական մոտեցումով, մերթ էլ հեղինակի անձը փոխարինող իբր չեզոք մի «մեկնաբանի» դեմքն ընդունելով:

Էսսեի տեսակներից առանձնացնեմ այն, որը լայն առումով կոչվում է «պատմողական» (narrative): Դա ամենաճկունն եւ ազատաձեւ տեսակն է, որ թույլ է տալիս գրել որեւէ նյութի մասին, ասենք՝ շեքսպիրյան մի ներկայացումից կամ ճարտարապետական հուշարձանից տպավորություն, կամ ուշագրավ մի անձնավորության նկարագիր, կամ սեփական կենսագրությունից հիշարժան դեպք, կամ իր ձեռակերտի որակին նախանձախնդիր արհեստավոր, կամ նույնիսկ ձկնորսական զվարճալի դրվագ, մի խոսքով՝ որեւէ այնպիսի բան, որ կենդանի մատուցումով ավելի եւս կգրավի ընթերցողին: Այդպիսի մատուցման մեջ ըստ տեղին գեղարվեստական պատումի միջոցներ էլ կիրառելով տեղեկատվական փաստերի, վերլուծումների եւ խոհերի հետ միասին՝ հաճելիի եւ օգտակարի զուգակցումը բնականորեն ավելի խթանիչ դեր կկատարի ընթերցողի մտքի եւ զգացումների համար:

Նոր չէ էսսեի այս տեսակը, բայց ընդհանրացավ հատկապես քսաներորդ դարում, նույնիսկ նմանվելով արձակի այլ ժանրերին ու հատկապես պատմվածքին, եւ արդեն ոչ թե լոկ թափանցելով դրանց մեջ, այլ կարծես դառնալով դրանց երկվորյակը, մերթ մասնագետին էլ երկմտեցնելու աստիճան՝ սա պատմվա՞ծք է, թե՞ էսսե: Հեռու չգնամ, քսաներորդ դարում ամերիկյան եւ ընդհանրապես անգլիագիր մեծ գրողներից մեր հայրենակից Ուիլյամ Սարոյանի առաջին շրջանի շատ պատմվածքներ, ինչպես «Անունս Արամ է» գրքում ամփոփվածներն օրինակ, փաստորեն պատմողական էսսեներ են, էսսե-պատմվածքներ, իր մանկության ու պատանեկության աշխարհից եղելություններ՝ ցայտունորեն ինքնատիպ իր տաղանդով պատմված, ուր միշտ ներկա է ինքը իր հարազատների, ազգականների, դպրոցական ընկերների, ուսուցիչների եւ այլ ծանոթների հետ, իր ամենադեպ ու ամենատես, ամենաթափանց զգացումների ու մտածումների անմիջական հայացքով ու ընկալումներով, իր անսպառ եռանդի ժիր ու նաեւ խոհուն կայծկլտումներով, այդ աշխարհի միջավայրում: Իսկ նրա ուշ շրջանի այնպիսի գրքերը, ինչպես օրինակ «Գալիս է գնում գիտե՞ս ով» նշանակալից վերնագրով հատորը, ինքնակենսագրական ճոխ էսսեներ են՝ հույժ սարոյանական ոգով ու ոճով, նույն անսպառ, ժիր, բայց նաեւ կյանքի մեծ փորձառությամբ իմաստնացած եռանդի հզոր շնչով, իր հախուռնորեն ուրույն ու նաեւ թափանցիկորեն թախծալի հումորով, հենց ընթերցողի առաջ պատմողական կենդանի զրուցասրություններ, ուր նա մշտապես հակված է բացահայտելու բարդ ճակատագրով ու ներաշխարհով իր անհատը այս ու այն կողմից որպես մարդ ու ամերիկացի ու հայ, իր աներեր մարդասիրությունն ու կենսասիրությունը ի հեճուկս մարդկային գոյության բոլոր վատ երեւույթների, բացահայտելու իր անհատական աշխարհատեսությունն ամենայն անկեղծությամբ:

Թող ինձ ների ընթերցողն էսսեի մասին այս երկար էքսկուրսը այս գրքիս ներածականում: Դրա անհրաժեշտությունն զգացի, որովհետեւ այս գիրքս կազմել եմ առանցքային մի նպատակով եւ ընտրել ու, վերանայելով կամ խիստ վերամշակելով, ներառել իմ որոշ պատմվածքներն ու էսսեները, որոնք այս կամ այն եզրով առնչվում են այդ նպատակին, որով նաեւ իրար: Բոլորի մեջ էլ, առաջին դեմքով պատմած, ինքս ներկա եմ: Էսսեների մեջ, ուրեմն, ինքնըստինքյան է այդպես: Իսկ պատմվածքների մեջ, իմ կյանքի որոշ պահերով, ներկա եմ այն միջավայրում, որ ենթահող է, օրինակ, Հեքում աղբարի կամ Օսկան աղայի կամ Արարայի քահանայի նման կերպարների համար: Չէ՞ որ ինքս էլ այդպիսի միջավայրի մասնիկն եմ իմ ճակատագրով, ինչպես իմ սերնդակիցները առհասարակ: Դա էլ այս գրքի առանցքային նպատակին առնչվող եզր է... ■

Գրական բավիղներում

ԳՐԻԳՈՐ ԱԽԵՄՅԱՆ

«Ով-ում»...

Անհայտ մի էջ Մահարի-Զարյան գրական կապերից

«Այդ չափազանց միամիտ պատմություն էր: Դիլիջանում, որբանոցների կանտոռի դիմաց աճում էր մի փոքրիկ աղջիկ: Մի օր Վարդգեսը շատ խորհրդավոր կերպով Ակոսի ուշադրությունը հեռվից հրավիրեց այդ աղջկա վրա եւ ասաց «գաղտնիք է»: Եվ Ակոսն այդ գաղտնիքը պահեց ծայրահեղ խնամքով՝ առանց հարցնելու Վարդգեսին, կամ ինքնիրեն, թե այդ ի՞նչ աղջիկ է եւ ի՞նչ գաղտնիք կա նրա եւ Վարդգեսի միջեւ...»:

(Ն. Զարյան.-«Ով-ում», 1929 թ.)

«Իմ կյանքի մեջ բոլորից ավելի տեւականորեն մտավ Գուրգեն Մահարին: Մեր մտերմությունն սկսվեց նրանով, որ Գուրգենը մի անգամ խճուղու մոտերում մի սիրուն աղջիկ ցույց տվեց ու ասաց.

- Այ, տեսնո՞ւմ ես այդ աղջկան... Ոչ ոքի չասես...

Մինչեւ այսօր էլ ոչ ոքի չեմ ասել Գուրգենի ցույց տված այդ սիրուն աղջկա մասին եւ փորձ չեմ արել իմանալու, թե ի՞նչ աղջիկ էր նա, անունն ի՞նչ էր եւ ինչո՞ւ նրա մասին ոչ ոքի ոչինչ չպետք էր ասել...»:

(Ն. Զարյան.- «Երկրորդ կյանք», 1969)

1929 թվականի տարեվերջին, «Գրական դիրքերում» ամսագրի 11 եւ 12 համարներում լույս տեսավ Ն. Զարյանի «Ով-ում» վեպի առաջին մասերը: Այն իր շարունակությունը չունեցավ եւ դասվեց անավարտ վեպերի տխուր շարքին: Ասում ենք «տխուր», որովհետեւ ինչպիսի փայլուն սկիզբ էլ ունենան նման գործերը, վերջին հաշվով մնում են անավարտ խոսք, որի շարունակության մասին կարելի է միայն կռահումներ անել...

Ամենայն հավանականությամբ իր ժամանակին ոչ ոք չի կարդացել հրապարակված մասերն ավելի շահագրգիռ եւ մեծ ուշադրությամբ, ավելի շատ չի զբաղվել վեպի հետագա զարգացման մասին կռահումներով, քան Գուրգեն Մահարին, այն պարզ պատճառով, որ գլխավոր հերոսներն այնտեղ, որքան էլ քողարկված այլ անուններով, ոչ այլ ոք էին, քան Նաիրի Զարյանը (Ակոս Գեւորգյան) եւ Գուրգեն Մահարին (Վարդգես Բզնունի):

Ավելացնենք, որ անավարտ է նաեւ Ն. Զարյանի «Երկրորդ կյանքը», որտեղից վերցված է սույն հրապարակման առաջին բնաբանից կարծես պատճենահանված երկրորդը: Այս վերջինն այլ գույնի թանաքով կատարված հավելում է ձեռագիր օրինակի վերջին էջում (տես՝ Հայաստանի ազգային արխիվ, Ն. Զարյանի ֆոնդ) եւ միակ հիշատակումն է «Երկրորդ կյանքում» Գուրգեն Մահարու: Ամենայն հավանականությամբ նման հավելումն անմիջական տուրք եւ հետեւանք է երկու գրողների «հաշտության», որն առերես տեղի ունեցավ նրանց կյանքի մայրամուտին:

Չորս տասնամյակով բաժանված բնաբանները միակ թափանցիկ ապացույցները չեն «Ով-ում» անավարտ վեպի գլխավոր հերոսների հետ երկու գրողների նույնականացման: Հերոսներին ներկայացնող նկարագրական տողերը նույն հաջողությամբ կարող էին օգտագործվել Գ. Մահարուն եւ Ն. Զարյանին նվիրված գիտական-գրականագիտական մենագրություններում. ***«Նրանք միասին գաղթեցին: Վարդգեսը՝ Վան քաղաքից, Ակոսը՝ գյուղից: Միասին անցան Բանդի-Մահուն, միասին հիվանդացան Էջմիածնի պատերի տակ, միեւնույն պատգարակով տարվեցին հիվանդանոց, միեւնույն ֆուրգոնով տեղափոխվեցին Երեւան եւ այնտեղից էլ Դիլիջան: Միանման բաղդը նրանց այնքան իրար կապեց, որ նրանք այնուհետեւ դարձան անբաժան զույգ...»***: Դեռեւս անծանոթ «Ով-ում»-ին՝ մենք գրեթե նույն խոսքերով ենք սկսել Ն. Զարյանի եւ Գ. Մահարու գրական կապերի մասին մեր ծանոթագրությունը «Այրվող այգեստաններ» վեպի գիտական հրատարակությունում (2004, էջ՝ 639), ինչպես նաեւ «Զգույշ եղեք, մարդիկ...» հոդվածը («Գառուն», Եր., 2002, ապրիլ, թիվ 4): Իսկ հերոսների արտաքին նկարագրությունը,- մեկը գեղեցիկ, գանգուր մազերով, նեղ շրթունքներով, իսկ մյուսը, ինչպես կյանքում՝ սրա հակադիր պատկերը՝ գյուղացիական կոպիտ արտաքինով, տգեղ, հաստ շրթունքներով, ավելորդ են դարձնում սովորական նախազգուշացումը՝ «...ցանկացած նմանություն իրական անձանց հետ կրում են պատահական...» եւ այլն:

Կան նաեւ այլ «զուգադիպումներ»՝ որբանոցային ընկերների ընթերցանության շրջանակը, գրադարանավար «օրիորդ Մարգոյի» առանձնակի վերաբերմունքը դեպի նրանցից մեկը, որոնք հաստատվում են Գ. Մահարու ինքնակենսագրական եռագրության համապատասխան տողերով: Բավական արժանահավատ է նաեւ Բզնունի-Մահարու մոր՝ Վանի բարբառով խոսացող տիկին Արախ-Անուշի կերպարը:

«Անբաժան զույգ»՝ ասվում է վեպի առաջին իսկ տողերում: Լինի այդպե՛ս, սակայն ըստ սյուժեի՝ հերոսները բաժանվում են յոթ տարով: Իրականում բաժանումը նրանց միջեւ կազմել է երեք տարի: Դրանք հետխորհրդային առաջին տարիներն էին, որոնց ընթացքում Ն. Զարյանը դրսեւորվեց Երեւանում՝ որպես ակտիվ սկսնակ պրոլետգրող, իսկ նրանից երեք տարով փոքր Գ. Մահարին, որը Հայաստանի առաջին հանրապետությունում արդեն կազմակերպված եւ ճանաչված բանաստեղծ էր ու հրապարակագիր, Ալեքսանդրապոլում իրեն դատապարտեց ստեղծագործական տեւական լռության: Նոր իրավակարգը անհարիր էր քնարերգությանը...

Սակայն վիպական «յոթ տարին» արժանահիշատակ է, քանի որ ընդգրկում է Հայաստանի խորհրդայնացման եւ վեպի միջեւ ընկած գրեթե ողջ ժամանակահատվածը, որով գլխավոր հերոսների կերպարները ձեռք էին բերում այն ժամանակների համար այժմեական դիմանկարների հավաստիություն:

Ժամանակի եւ տարածության մեջ բաժանված հերոսները նոր պայմաններում անցնում են կյանքի տարբեր ճանապարհներ: Իրադարձությունների կենտրոն Երեւանում խառնված եռանդում Ակոս Գրիգորյանին ***«...ընդունեցին գործարան իբրեւ աշակերտ: Կարճ ժամանակվա ընթացքում նա որակավորվեց ու դառավ վարպետ: Այդ ժամանակ նա ծանոթանալով սպարտակյան կազմակերպությանը՝ Մայիսյան ցույցերի ժամանակ բոլշեւիկյան թռուցիկներ գրեց: Այնուհետեւ նա մտավ կուսակցության մեջ եւ մասնակցեց քաղաքացիական կռիվներին: Խորհրդայնացումից հետո նա ընտրվեց գործարկոմի նախագահ: Հետո ակտիվ ու համառ աշխատանքի շնորհիվ առաջ քաշվեց ու նշանակվեց գործարանի վարիչ: Նա երկար ճանապարհ անցավ եւ բոլորովին չնկատեց, թե ինչպես անհետացան նրա պատանեկական միամիտ ցնորքները, Րաֆֆու հերոսների պատկերները եւ նրանց տեղը բռնեցին ուրիշ հասկացություններ, ուրիշ հերոսներ...»***:

Այլ էր Ալեքսանդրապոլում իր կյանքն արգելակած Վարդգես Բզնունու ճանապարհը: Մի պահ նա ցանկացավ ռուսական տասնմեկերորդ բանակից եւ հայ կարմիր բոլշեւիկներից փախչել Պարսկաստան, բայց ***«երբ թերթում կարդաց այն մասին, թե «Զանգեզուրի քաղաքացիական կռիվները լիկվիդացիայի ենթարկվեցին, եւ Նժդեհը կոչիկը ճանապարհին թողած՝ փախավ Պարսկաստան», նա վերջնականապես մարեց իր բոլոր հույսերը եւ քաշվեց իր պատյանի մեջ: Մի քանի ամիս շարունակ նա նման էր կանգնած ջրաղացի, իսկ ինքն իր մասին ասում էր, թե՝ «Կյանքս անորոշ ժամանակով հետաձգել եմ»***:

Այսպես թե այնպես՝ տարիների ընդմիջումից հետո երկու ընկերները հանդիպում են արդեն Լենինականի կայարանում: Հետեւում է Գ. Մահարու մասին մեկ հավաստի վկայություն եւս՝ «Թիֆլիսի գնացքը» Լենինականում դիմավորելու եւ ճանապարհ դնելու նրա սովորության մասին: Հիշեցնենք, Ալեքպոլի կայարանո՛ւմ էր, Թիֆլիս-Երեւան գնացքի կանգառի րոպեներին, որ նա ծանոթացավ Ալ. Մյասնիկյանի հետ (տես՝ «Հանդիպումներ» հուշ-մահախոսականը Ալ. Մյասնիկյանի մասին, «Մարտակոչ», Թիֆլիս, 1925, 28 մարտի, թիվ 70): Սակայն գավառաքաղաքի տաղտուկով պայմանավորված այդ սովորությունը գրական հերոսի մոտ զուգակցվում է հիմարության որոշակի չափաբաժնի հետ. ***«Վարդգես Բզնունին սիրում էր ամեն երեկո դանդաղ քայլերով գնալ կայարան եւ սպասել Երեւանից կամ Թիֆլիսից եկող գնացքներին: Համարյա միշտ ծանոթ դեմքեր էին պատահում... Նա, սիրալիր ու ժպտուն, դիմավորում էր նրանց վագոնի աստիճաններին եւ մեծ հետաքրքրությամբ սկսում էր հարցնել Երեւանի կամ Թիֆլիսի նորություններից... Չնայած որ Վարդգես Բզնունին մի քանի օր առաջ կարդացել էր «Խորհրդային Հայաստանում» կամ «Մարտակոչում» այդ նորությունների մասին, այնուամենայնիվ նա հաճույքից շողշողացող ժպիտով լսում էր եկվորին»***:

Վարդգես Բզնունին աշխատում էր Ամերկոմում որպես հաշվետար (իրականում Գ. Մահարին հաշվետարությամբ զբաղվել է Հայկոոպում) եւ, խճճված հանգավոր ցանցում (էլ ի՞նչ գաղափարական հակառակորդ, որ հեռու լինի հանգագործությունից), զբաղված էր մութ գործարքներով: Այնուամենայնիվ՝ ***«...իբրեւ ինտելիգենտ ու կուլտուրական անձնավորություն իր պարտքն էր համարում (այդ նրա ներքին մղումն էր) հետաքրքրվել զուտ կուլտուրական իրադարձություններով: Ճի՞շտ է արդյոք, որ դերասան Զարիֆյանը որոշել է վերադառնալ Երեւան, ինչպե՞ս անցավ գրողների կազմակերպած շեփորահանդեսը, ինչո՞ւ այսինչ ամսագրի այնինչ համարը ուշացավ եւ այլն: Եվ ստանալով իրեն նախապես հայտնի պատասխաններ՝ նա գոհունակությամբ վերադառնում էր քաղաք՝ ճանապարհին մտածելով նորանոր հաճելի հանդիպումների մասին»***:

Նախկին ընկերները տեւական ընդմիջումից հետո հայտնվում են բարիկադի տարբեր կողմերում: Հակասությունն ի հայտ է գալիս մտերիմ առաջին իսկ փոխանակումից՝ ***«Էխ, սիրելիս, ասում է մեկը, նկատի ունենալով կյանքը, շա՜տ է փոխվել, շա՜տ...»***, մյուսը, Վարդգես Բզնունին, համաձայն է, բայց չի զլանում փաստն արձանագրելու հետ մեկտեղ անմիջապես տալ գնահատականը. ***«Այո՛, շատ է փոխվել եւ վա՛տ է փոխվել...»***:

Հետագա երկխոսությունն ավելի է ընդգծում աշխարհայացքների տարբերությունը, որն անջրպետի նման բաժանում է վաղեմի ընկերներին.

Ակոս Գրիգորյան.-***Ուրեմն պիտի կապված մնաս այդ ճահիճին եւ այդպես էլ կորչե՞ս: Չէ՞ որ ափսոս ես, բարեկամ...***

Վարդգես Բզնունի.-***Իսկ դո՛ւ, դու ո՞ւր ես, քո շահի համար, ա՛յ երեսիդ եմ ասում, քո սեփական շահի համար, առանց որեւէ համոզմունքի նետվել ես այդ խորթ հոսանքի գիրկը, պարզապես մոդեռնիզացիայի ես ենթարկվել...***

Պատասխանը չի հեղինակային ընդգծումը: Վարդգես Բզնունու շուրթերով նետված են խոսքեր, որոնք Ն. Զարյանն է խոստովանել իրեն՝ հետխորհրդային վաղ գազելներից մեկում՝ անկեղծության ու երկվության տվայտանքների մի պահին.

Ու նրանք, որ եկան ու ներկան վառեցին,
Եռում են զանգիդ տոթ փողոցում-քոնը չե՛ն:
Ինչ որ սիրտդ գիտե, շրթունքներդ չգիտեն,
Կատակներդ ու երգերդ անքոն-քոնը չե՛ն...

«Քոնը չե՛ն», խոստովանել է բանաստեղծը, որը վեպում վերածվել է կուսակցական գործչի եւ ժամանակակից «խիստ կարեւոր անձնավորության», բայց դա չի խանգարել նրան ամրապնդվել ուրիշի դիրքերում եւ տարիներ անց ավետարան կարդալ ընկերոջ գլխին.

« - Ինչո՞ւ ես վիրավորում, Վարդգես, ասավ նա մտածկոտ եղանակով, ինչո՞ւ ես կարծում, որ կոմունիզմը մեր համար խորթ է:

- Իհարկե խորթ է,- պատասխանեց Վարդգեսը՝ ոգեւորված նրա տխուր երեւույթից: Կոմունիզմը հակադրվում է նախ եւ առաջ ազգության գաղափարին: Բոլշեւիկների ճանապարհով գնալ, այդ նշանակում է թողնել, ուրանալ, կորցնել այն ամենը, ինչ որ մեզ համար սուրբ է եղել մինչեւ հիմա...

- Այդ ճիշտ է:

- Այդ նշանակում է կորցնել հայ լեզուն, այն հարազատ քաղցր լեզուն, որով խոսում ենք այս րոպեիս ես եւ դու: Դուք ուզում եք, որ մենք ձուլվենք, անհետանանք եւ փոշու հատիկ անգամ չմնա հայությունից:

- Վերջին հաշվով այդ ճիշտ է, բայց...

- Բայց ի՞նչ,- ճչաց չարությամբ Վարդգեսը:

- Բայց ցավալի չէ,- պատասխանեց Ակոսը մելամաղձոտ ձայնով»:

Չափազանցություն չկա երկխոսությունում: Կոմունիզմի վերջնական նպատակներից մեկն էլ մեկ մշակույթով համաշխարհային մեկ ազգ ստեղծելու գաղափարն էր: Այդ նպատակին հասնելու համար ձեռնարկվում էին գործնական քայլեր՝ վերացվում էին ազգային այբուբեններ, գործնական քննարկումներում էր գտնվում արհեստական էսպերանտոյի օրինակով ապագա մեկ համընդհանուր լեզու կառուցելու հնարավորությունը: Այստեղից էլ որպես վերջին կարգի ճշմարտություն ասված Ակոս Գրիգորյանի ամփոփիչ խոսքերը, որոնցում չակերտավոր բառերը նույնպես պատահական չեն.

« - Ինչո՞ւ ես կարծում, բարեկա՛մ, որ «մարդու հոգեկան ուժերը կարող են փթթել միայն ազգային հողի վրա»: Ինչո՞ւ այդքան նեղ: Ինչո՞ւ մարդն ավելի հեռու չնայի այդ «ազգային» հավաքնից: Ինչո՞ւ թրեւ գալ Սեւանա լճում, երբ կարող ես լողալ նաեւ մեծ օվկիանոսներում: Մտածիր այս մասին, բարեկա՛մ...»:

Հիշեցնենք, 20-ական թվականներին Գ. Մահարուն ներկայացվող մեղադրանքներից մեկն էլ նրա «ազգային ոսկորներն» էին (Գ. Վանանդեցի): Ավելացնենք, որ Հայաստանի խորհրդայնացման նկատմամբ Գ. Մահարու վերաբերմունքը խանդավառ չէր, բայց թշնամական էլ չէր: Ն. Զարյանի վեպում Բզնունի-Մահարու՝ հեղափոխության հասցեին ասված «ինչ որ գալու է, թող գա» բառերը նույնպես արժանահավատ էին: Թերթենք Գ. Մահարու ամենավաղ՝ եզակի հրատարակությամբ 1923 թվականին Ալեքպոլում լույս տեսած «1920?-1923!» պոեմը. «Հորդեց խուժապ Թավրիզ, Թեհրան. Նրանք եկան ես մնացի, /Ու չզգացի ոչինչ-միայն իմացա, որ ժամը հասավ, /Եկավ ինչ որ գալու էր, կար.../ Հաշտ էր կամքս ու անբողոք... միայն սիրտս խոր կաղկանձեց...»:

Զարգացող գործողություններին զուգահեռ պարզվում է, որ հերոսների հակադրվածությունը հիմնված է ոչ միայն նրանց տարբեր գաղափարախոսությունների, այլեւ մարդկային այնպիսի տարածված թուլության վրա, ինչպիսին է նախանձը: Մեծ արձակին բնորոշ ներքին մենախոսություններում, որպես օրենք, խոսքը գրեթե աննկատ է հեղինակից անցնում հերոսին, սակայն Ն. Զարյանի մոտ դա կատարվում է բավական կոպիտ. ***«Վարդգեսի չարությունն այդ րոպեին ուներ նաեւ ուրիշ դրդապատճառ: Նա, ինչքան էլ որ չէր ուզում ինքն իրեն խոստովանել, այնուամենայնիվ, նախանձում էր Ակոսին: Եվ այս էր մոտավորապես նրա նախանձի լեզուն. «Ինչո՞ւ այնպես դասավորվեր կյանքը, որ այս բոհի գյուղացին այսքան առաջ ընկներ, իսկ ես, որ այնքան տվյալներ ունեի, այսքան ետ մնայի»***: Շարունակությունն անսքող մի ներբող է՝ նոր ժամանակների հերոսին. ***«Նայելով նրա կապույտ պինջակին, երկարաճիտ կոշիկների մեջ ամրացված հաստատուն քայլերին, թեւի տակ սեղմված ծանր պորտֆելին, նրա գյուղացիական պողպատաձույլ ու մի քիչ տխրամած դեմքին, հաստ ու համառ շրթունքներին, նրա սեւ ու փայլուն աչքերին՝ նա զգում էր, որ Ակոսը, իրոք, ուժեղ է, որ նա աներեւակայելի մի իշխանություն ունի կայարանում կանգնած այս հսկա շոգեկառքերի, այս երկար վագոնաշարերի, այս մեծանիստ կայարանի, այս գեղեցիկ***

Տես էջ Գ

ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆ

«Օրհներգութիւն Մեծասքանչին»

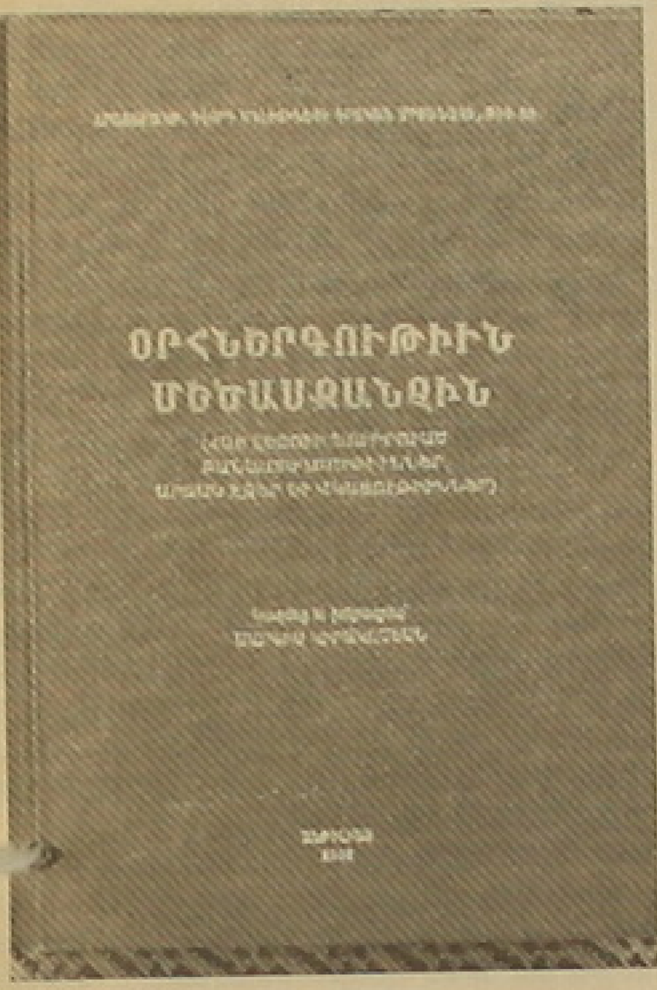

Այս վերնագրով Բեյրութում, Մեծի տանն Կիլիկիո կաթողիկոսության հովանավորությամբ, վերջերս լույս տեսած հաստափոր հատորը (շուրջ 600 էջ) գալիս է համալրելու հայագիտական մերօրյա ուշագրավ հրատարակությունների շարքը: Թվով այն 68-րդ գիրքն է «Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակ» մատենաշարում: Մատենաշար, որի երթը սկիզբ է առել ուղիղ 40 տարի առաջ՝ 1968-ին, ամփոփելով հայրենաբնակ եւ սփյուռքահայ ժամանակակից հայ գրողների ու գիտնականների մեծարժեք երկասիրություններ:

«Օրհներգութիւն Մեծասքանչին» հատորի (Անթիլիաս, 2008 թ.) պարունակությունը կազմում են արեւմտահայ եւ արեւելահայ բանաստեղծների ու արձակագիրների՝ հայոց այբուբենին եւ Մեսրոպ Մաշտոցին ձոնած քերթվածներն ու արձակ ստեղծագործությունները, հայ եւ օտար մեծաց վկայություններն ու մտածումները ոսկեղենիկ մեր Մայրենիի մասին:

Դժվար է մարդկության պատմության եւ համաշխարհային գրականության մեջ հիշել մեկ այլ դեմք, երբ գրերի գյուտին կամ գյուտարարին անդրադառնալիս՝ որեւէ ազգի ներկայացուցչի մոտ սրտի դող նկատվի կամ նրա աչքերի առջեւ սրբի մի պատկեր կենդանանա: Մինչդեռ այդպես է հայերիս պարագայում: Անափ ու անպարագիծ սերն առ Մաշտոց դարերի ընթացքում արտահայտվել է նրա անվան շուրջ ստեղծված անհաշիվ բանաստեղծություններում ու պոեմներում, պատմվածքներում ու վեպերում: Թերեւս դժվար է գտնել մի հայ բանաստեղծի կամ արվեստագետի, որն իր ստեղծագործության մեջ չի ներշնչվել նրա լուսավոր կերպարով: Սա «էապես հայկական երեւույթ» է համարում գրախոսվող հատորի կազմող-խմբագիր, բեյրութահայ ժամանակակից բանաստեղծ **Սարգիս Կիրակոսյանը**: Այդ երեւույթի նորօրյա շեշտ դրսեւորում է նաեւ նորատիպ այս ժողովածուն, որտեղ փորձ է արվում (միանգամից ասենք՝ հաջող փորձ) տալու մինչ օրս այս ուղղությամբ ստեղծված «ծով գրականության» ընդհանուր ու ամբողջական պատկերը:

Գիրքս ծնունդին մղիչ ուժ եւ ներշնչման աղբյուր է ծառայել Մեծի տանն Կիլիկիո Արամ Ա կաթողիկոսի 1-ը հունվարի 2007 թվակիր կոնդակը, որը պատգամ ու հորդոր է բոլոր հայորդիներին աչքի լույսի պես պահել-պահպանելու հայ լեզուն: «1600 տարիներու պատմութիւնը իր ամէնէն ահաւոր զէնքերով չկրցաւ սպաննել հայ լեզուն,- գրում է նա եւ շարունակում,- Այսօր մենք ենք, որ կը սպաննենք հայ լեզուն՝ երբեմն մեր անտարբերութեամբ, երբեմն մեր տգիտութեամբ, երբեմն մեր անհաւատարմութեամբ ու մեր օտարասիրութեամբ»:

Այս մտահոգությունն, անշուշտ, պատել է մերօրյա շատ մտավորականների: «Օրհներգութիւն Մեծասքանչին» հատորը հենց նման մտահոգության ծնունդ է, մտահոգություն մեր Մեծասքանչի, նրա գալիք ճակատագրի հանդեպ: Տպավորություն է ստեղծվում, թե նորահաս սերունդներն անտեղյակ են այն հոգեւոր գանձին, որ իրենց է ժառանգվել պապերի կողմից: Այլապես, այսպես հեշտությամբ ու օրը ցերեկով չէր բռնաբարվի ու անխնա կերպով չէր լլկվի մեր մայրենի լեզուն: Ներկայացվող աշխատությունը կազմելով ու խմբագրելով՝ Սարգիս Կիրակոսյանը լեզվապահպան, ուստի եւ ազգապահպան սուրբ գործին մասնակցության իր բաժին պարտականությունն է բերել: Այս կապակցությամբ «Երկու խօսք»-ում նա գրում է. «Ո՛չ ոք, ո՛չ մէկ հայ իրաւունք ունի հեռու մնալու այս նուիրական պարտականութենէն, որովհետեւ Մեսրոպակերտ հայ լեզուն ո՛չ միայն հաղորդակցութեան պարզ գործիք մըն է, այլեւ հայ ժողովուրդի ինքնութեան աղբիւրը, հայ մշակոյթի առանցքը, հայ ազգի գոյութեան երաշխիքը, մէկ խօսքով՝ հայ ժողովուրդի անմահութեան մշտակարկաչ եւ կենսայորդ յաւերժական աղբիւրը»: Սրանք սոսկ սիրակեզ հայ բանաստեղծի հոգու զեղումներ չեն, այլ մայր լեզվի կարեւորության պարզորոշ գիտակցումն ունեցող Մաշտոցի հավատարիմ զավակի ճշմարիտ դատողություններ:

Ժողովածուն բաղկացած է 7 մասերից՝ «Արեւմտահայերէն բանաստեղծութիւններ», որը, բնականաբար, ներառում է նաեւ սփյուռքահայ քերթողների գործերը, «Արեւելահայերէն բանաստեղծութիւններ», «Արեւմտահայերէն արձակ գրութիւններ», «Արեւելահայերէն արձակ գրութիւններ», որոնց հաջորդում են արեւմտահայ, արեւելահայ եւ օտար գրողների ու մտավորականների վկայությունները հայերենի մասին: Գովելին այն է, որ նկատի առնելով «Օրհներգութիւն Մեծասքանչին» նախորդած բոլոր կամ գրեթե բոլոր նմանօրինակ հրատարակութիւնները՝ լույս տեսած Հայաստանում եւ Սփյուռքում, կազմող-հեղինակն ամենայն ուշադրությամբ ծանոթացել է դրանց՝ բաղդատելով միմյանց հետ եւ ավելացնելով մոռացված բազմաթիվ անուններ ու ստեղծագործություններ: Նշելի է եւ այն, որ նա անդրադարձել է բուն սկզբնաղբյուրներին՝ խույս տալու համար տարատեսակ վրիպակներից ու անհարկի միջամտություններից:

Անշուշտ, կատարվել է ահռելի գործ եւ ներդրվել հսկայաչափ ջանք: Հեղինակը, սակայն, հեռու է «ամբողջական եւ անթերի աշխատանք մը կատարած ըլլալու» հավակնությունից: Թեեւ հենց նման հատորներն են հարթում դեպի այդօրինակ արդյունք առաջնորդող ճանապարհները: Մյուս կողմից, կատարված աշխատանքի գիտականությունն առավել ապահովված կլիներ, եթե ներկայացված յուրաքանչյուր ստեղծագործության տակ նշվեին գրության տարեթիվն ու այլ ծանոթագրություններ: Միաժամանակ ցանկալի կլիներ հրատարակված տեսնել սույն հատորի շարունակությունը՝ պարունակությամբ հայ եւ այլազգի պատմիչների (Կորյուն, Մովսես Խորենացի, Ղազար Փարպեցի եւ այլն) ու գիտնականների (պատմաբաններ, լեզվաբաններ, գրականագետներ) արժեքավոր երկասիրություններից բերված հատվածների, որոնցով առավել կամբողջանար հայոց այբուբենի ստեղծման խորհուրդն ու փարթամ պատկերը:

Այդուհանդերձ, «Օրհնութիւն Մեծասքանչին» խորագրյալ ժողովածուն սոսկ «լեզվական հայրենասիրության» վառ ցույց չէ առ մեր, ինչպես բանաստեղծ խմբագիրն է նշում, «ամենամեծ գանձը»՝ ոսկեղենիկ հայերենը: Այն ընդհանուր հայրենասիրության մասնավոր դրսեւորում է՝ խիստ օգտակար եւ ուսանելի: ■

«ՈՎ-ՈՒՄ»...

Բ էջից

ծառուղիների, այս բազմաժխոր բազմության եւ այս բոլորը ոսկեզօծող այս անսահման վերջալույսի վրա...»:

Իսկ ո՞վ է կանգնած կոմունիստական այս Գողգոթի դեմ: Ամերկոմի մի շարքային հաշվետար, որին «*...մի միստեր կամ միսիս, մի տխմար բախտախնդիր, ուզած ոտերին կարող է փչել ու փետուրի պես թոցնել տեղից...*»: Այդքանը դեռ քիչ էր՝ Բզնունին սովորություն ունի նաեւ թուղթ մրոտելու. «*Իր տրամադրություններն արտահայտում էր, տալիս էր թղթին, երբեմն չափածո, երբեմն արձակ ձեւով... սրտի խորքում զգում էր, որ ինքը տաղանդավոր բանաստեղծ է, չնայած, որ նրա բանաստեղծությունները ժամանակակից ոչ մի ամսագիր կամ թերթ չէր տպագրի: Նա այս հասկանում էր եւ այդ պատճառով էլ տպագրության հանձնելու ոչ մի փորձ չէր կատարում: Այդ պահերին նա ամբողջ հոգով ծառս էր լինում սիրող կարգերի դեմ...*»:

Միանգամայն ճիշտ է. հետխորհրդային տարիներին գրված Գ. Մահարու քնարական շատ բանաստեղծություններ առաջին անգամ տպագրվեցին ավելի քան տասը տարի անց լույս տեսած «Մրգահաս» ժողովածուում (1933): Այստեղ էլ Ն. Զարյանը չի դավաճանել կյանքի ճշմարտությանը...

Ընկերներն անկեղծորեն արտահայտում են տրամագծորեն հակառակ մտքեր: Շատ ժամանակ չի պահանջվում Աշոտ Գրիգորյանին համոզվելու, որ Վարդգես Բզնունին ունի «*հիվանդագին, ուղղակի հակահեղափոխական տրամադրություններ... Նա խոսում էր համարձակ, անկեղծորեն դուրս էր թափում իր հոգու ամբողջ մաղձը: Ուրիշի մոտ նա այդ չէր անի*»: Ուշադրություն՝ վերջին բառերի վրա: Վարդգես Բզնունուն գաղտնիք չէ, թե որքան վտանգավոր է նոր հասարակարգին անհարիր մտքեր արտահայտելը, ինչ հետեւանքներ կարող է դա ունենալ: Ինչ վերաբերում է Աշոտ Գրիգորյանին, ապա նա արդեն բավականաչափ «թրծված» է, օրգանապես լուծված նոր հասարակարգում եւ սոսնձի նման փակչած դրան: Ընկերոջ խոսքերը վրդովեցնում են նրան, հիշեցնում իր քաղաքացիական պարտքը, որն իր իսկ խոստովանությամբ սովոր էր կատարել, բայց այս անգամ մնում է ներքին ձայնին անհաղորդ. «**Եթե Վարդգեսի հայտնած մտքերը նա ուրիշից լսեր, անկասկած, առանց այլեւայլության, կզանգահարեր, որտեղ որ հարկն էր: Աշոտն իր մեջ զգում էր (եւ անհրաժեշտ դեպքում ցույց էր տվել) հեղափոխական այդպիսի վճռականություն**»: Իր հերթին Վարդգես Բզնունին վստահ է, որ վաղեմի ընկերը հոգու խորքում պահպանել է այնքան մաքրություն, որ նրա հետ կարելի էր լինել համարձակ: Պատճառը հոգեբանորեն հիմնավորված է: Աշոտ Գրիգորյանի պատանեկան տարիների երազներից ու ցնորքներից «*...կենդանի մնաց միայն Վարդգեսի նկատմամբ նախկին սերը: Ահա այդ նախկին սերն է պատճառը, որ այսօր Աշոտը լսում է Վարդգես Բզնունու հակահեղափոխական հարձակումները եւ չի վրդովվում, համապատասխան ոչ մի միջոց ձեռք չի առնում...*»:

Մենք մոտեցանք մեր վերլուծության ամենահանգուցային կետին: Աշոտ Գրիգորյանը սիրում է ընկերոջը, ազնիվ է ու հավատարիմ նրան, բայց արի ու տես, որ մի անգամ արդեն հնչած երաժշտական թեմայի պես կրկնվում են սպառնալից եւ տագնապոտ «համապատասխան միջոցները»: Ժամանակն է վերանալու անավարտ վեպի հովվերգական զեղումներից եւ հիշեցնելու, որ մինչեւ «Ով-ումի» հրապարակումը Գ. Մահարին արդեն երկու անգամ վտարվել էր գրողների միությունից, ասոցիացիայից եւ երկու անգամ էլ՝ ոչ առանց Ն. Զարյանի ակտիվ միջամտության: Նա էր, որ առաջին վտարումից հետո զբաղեցրեց Գ. Մահարու հեռացումից ազատված ասոցիացիայի քարտուղարի տեղը: Նա էր, որ երկրորդ վտարման ժամանակ ստանձնել էր ընկերոջ անձնական հարցի վերաբերյալ զեկուցող-դատախազի դերը: Նա էր, որ առանց խղճի խայթի, բռնադատման տարիների թոհուբոհում, իր ծառայությունների շարքում հպարտությամբ նշեց նաեւ այս մեկը. «Ես մերկացրի Գուրգեն Մահարու հակահեղափոխական մի բանաստեղծությունը» (Ն. Զարյան: Ո՞վ եմ ես: «Միտք», Եր., 2005, 4-10 մայիսի):

Ուրեմն «համապատասխան միջոցներն» արդեն ձեռնարկվել էին: Եվ ձեռնարկվել էին տարիներ առաջ եւ ոչ մեկ անգամ: Ուրեմն անավարտ վեպը կառուցված է ոչ թե անկեղծության, այլ խախուտ հիմքի, ավելի շուտ՝ հոսող ավազի վրա: Ինչպե՞ս հասկանալ այս ամենը, որտե՞ղ է թաղված «շան գլուխը»...

Մեզ անհայտ է անավարտ «Ով-ումի» նպատակադրվածությունը: Ինչո՞ւ է գրվել: Ով՝ ո՞ւմ էր հաղթելու, վերադաստիարակելու կամ «համապատասխան միջոցների» ենթարկելու... չգիտենք: Բայց վերոհիշյալ շարադրանքից անենք կարեւոր մի հետեւություն, որ նման հրապարակումն ինքնին արդեն մի «համապատասխան միջոց» էր, որտեղ ջրի երես էր հանվում, զարյանական տերմինով՝ «մերկացվում էր» գլխավոր հերոս Վարդգես Բզնունի-Գուրգեն Մահարու քաղաքական դեմքը: Եվ եթե կամրջենք անավարտ վեպը բռնադատության տարիներին Ն. Զարյանի վարքագծի հետ, ապա չենք կարող չգալ անխուսափելի մի եզրակացության, որ մատնագրերը ոչ թե ժամանակով պայմանավորված կամ ժամանակի թելադրանքով կատարված ստիպողական քայլեր էին Ն. Զարյանի համար, որին նա գնում էր ինչ-ինչ պատճառներով՝ հակառակ խղճի ձայնի, այլ պարզապես, որքան էլ ցավալի է՝ հետխորհրդային առաջին իսկ տարիներից ձեւավորված *խառնվածք ու բնավորություն*...

«Ով-ումը» միակ վկայությունը չէր Ն. Զարյանի կողմից Գ. Մահարու «գրական մերկացման»: Դրանից մեկ տարի առաջ լույս էր տեսել նրա «Ես ու Գուրգեն Մահարին» բանաստեղծությունը, որտեղ կոմունիստական սիրո դիրքերից պայքար էր հայտարարվում «քաղքենի», հնացած հայացքները պահպանող գրչընկերոջը («Գրական դիրքերում», Եր., 1928, թիվ 4, ապրիլ, էջ՝ 14): Բանավեճային նույն քաղաքականությունը Ն. Զարյանը շարունակեց եւ կյանքի վերջին տարիներին: Նա մեկ գրում էր «Խաչմերուկը» խորագրով պատմվածք, որտեղ գլխավոր հերոսի կողքին պատկերում էր խաթարված, թունավորված ներքինով, Գուրգենի հետ հանգավորվող ինչ-որ Բաբկենի, ըստ որի հիվանդոտ երեւակայության՝ իր ճակատագրական փորձությունների՝ բռնադատումների մեղավորը գլխավոր հերոսն էր: Իսկ վերջինս ներկայացվում էր՝ որպես «անմեղ մեղավոր»: Կամ տպագրում էր առակ՝ աղվեսի եւ առյուծի մասին, որտեղ աղվեսը մշտապես իր պաշտպանության տակ է վերցնում առյուծին (հմմ՝ Գ. Մահարու չարենցապաշտությունը)՝ նրան հավասարվելու հեռահար նպատակով: Սակայն ամենադատապարտելին եւ աններելին «Այրվող այգեստանների» դեմ բարձրացված արհեստական փոթորիկի օրերին գրված եւ տպագրված Ն. Զարյանի «Ասք էության» պոեմն էր («Գրական թերթ», Եր., 1967, 5 մայիսի, թիվ 19), որտեղ Գ. Մահարին հայտարարվեց... Թալեաթի պաշտպան:

Միայն զարմանալ կարելի է, որ այդքանից հետո, կյանքի տարբեր տասնամյակներում ու պայմաններում, Գ. Մահարին մաքուր պահեց իր գրիչն արտաքին «ներթափանցումներից», գեղարվեստական խոսքով չպատասխանեց Ն. Զարյանին: «Ով-ումից» ընդամենը մեկ տարի անց գրելով «Պատանեկությունը» (1930), Սիբիրում շարունակելով «Երիտասարդության սեմին»-ը (1953-54) եւ կյանքի մայրամուտին վերադառնալով քառագրությանը («Երիտասարդություն», 1969), նա հավատարիմ մնաց պատանեկան հիշողություններին եւ պատկերեց նախախորհրդային տարիների՝ իր ճանաչած զգայուն սրտով ապագա բանաստեղծին եւ հավատարիմ ընկերոջը... Միակ բացառությունն ասվածից «Զգույշ եղեք, մարդիկ...», բանաստեղծությունն էր, որը գրվեց ի պատասխան «Ասք էության» եւ լույս տեսավ, երբ երկու գրողներն արդեն հեռացել էին կյանքից:

Գուրգեն Մահարին միակը չի եղել Ն. Զարյանի զոհերի պատկերասրահում: Գրական աշխարհին հայտնի են եւ նախկին հրապարակումներում բազմիցս բերվել են մատնիչ քայլերի անհերքելի փաստեր՝ Ե. Չարենցի, Ա. Բակունցի, Զ. Եսայանի, Վ. Նորենցի, Վ. Ալազանի, Ե. Չուբարի, Է. Չոփուրյանի, Գեւորգ Աբովի հանդեպ: Իսկ անանունները...

Եվ այսքանից հետո մեր քաղաքի ղեկավարները, ասես ոչնչից անտեղյակ, հանդուրժում են նույն քաղաքում ունենալ զոհերի եւ դահիճների անունով փողոցներ եւ դպրոցներ: Ձե՞ռ եք առնում, ի՞նչ է... (հասարակական հնչեղություն ունեցող այս հարցը խնդրում եմ համարել բաց՝ ուղղված գրողների միությանը եւ Երեւանի քաղաքապետ Երվանդ Զախարյանին):

Եվ վերջում: Չի կարելի վաղ Զարյանին մերժել տաղանդի առանձին փայլատակումները: Երկրորդական հերոսներից մեկի շուրթերով ասվում է դիպուկ մի ասույթ՝ «տաճկահայ կոմունիստներն ավելի փչացած, ավելի ազգուրաց մարդիկ են, քան ռուսահայերը»: Իհարկե, եւ ռուսահայ, եւ տաճկահայ կոմունիստների մեջ եղել են ինչպես «փչացած ու ազգուրաց», այնպես էլ փայլուն դեմքեր: Ասույթի դիպուկությունը վերաբերում է թերեւս իրեն, հեղինակին... ■

Սարոյան-100

Վիլյամ Սարոյան- Ֆրեզնոյում երկու հայ ի՞նչ է

Սկիզբը՝ նախորդ N167, 177 եւ 187, 197, 207, 217, 227 համարներում

Մանուել Թոլեգյան.- Միտքս շարունակեմ: Գեղեցկության հասկացությունը, որպես ինքնուրույն գնահատանքի ձեւ, համեմատաբար նոր հասկացություն է՝ առաջ քաշված Ռասկինի, Ուիսլերի եւ ուրիշների կողմից: Այդ հասկացությունը շարունակում է գերիշխող լինել եւ նորանոր ձեւեր ընդունել, ինչպես օրինակ աբստրակտ, էքսպրեսիոնիստական կամ անպատկեր, անառարկայական կտավներում: Այս տեսակների նկարչության ծավալումը, իմ կարծիքով, արդյունք է նյութականը պաշտելու, փառաբանելու մերօրյա տրամաբանության, որին ես կտրականապես դեմ եմ, որովհետեւ այն բացասական ու քայքայիչ ազդեցություն է ունենում գեղեցիկի ավելի խոր եւ ավելի ընդգրկուն հասկացության վրա: Ո՞ւր են անհետացել այդ խոր իմաստները: Վերածննդի նկարիչները լավագույնս էին հասկանում դա եւ լավագույնս վերարտադրում: Դա հիմնված էր հին հունական փիլիսոփայության, Պլատոնի եւ Արիստոտելի մշակած գեղագիտական հասկացությունների վրա: **«Արվեստը ամբողջացնում է այն, ինչ բնությունը չի կարող ավարտին հասցնել»**: Սա մեծագույն իմաստ է պարունակում իր մեջ, որովհետեւ արվեստը կապում է կյանքի հետ, բնության հետ, եւ չնայած բնության մեջ էլ կարող ենք հանդիպել գեղեցիկ պատկերների, դրանք այդուհանդերձ, հազվադեպ են իդեալական պայմաններում լինում: Իդեալական գեղեցկությունը հաճախ մեր մտքերում է, այլ կերպ ասած՝ բնության մեջ ամեն ինչ հարափոփոխ է, շարժուն վիճակում: Ձեւը, գույնը, լույսը, ամեն ինչ անընդհատ փոփոխվում է: Մեկը ծնվում է, մյուսը՝ մահանում: Եվ սա հավերժական գործընթաց է: Միակ բանը, որ անփոփոխ կարող է մնալ, մեր մտապատկերներում ստեղծված գեղեցկության «իդեալն» է, որն առաջանում է մեր կյանքի եւ աշխարհայացքի փորձառությունից: Ահա այստեղ էլ նկարները մեծ դեր են խաղում, որովհետեւ նկարում շարժումը կանգ է առնում, պատկերի գեղեցկությունը՝ իր վեհության գագաթնակետին հասած, ֆիքսվում է, եւ արվեստագետն իր վերաբերմունքն է արտահայտում այդ ամենին:

Իսկ դու, Բիլ, որեւէ բան չունե՞ս ավելացնելու:

Վիլյամ Սարոյան.- Ոչ: Խնդրում եմ շարունակես: Ինձ համար շատ հետաքրքրական է լսել որպես նկարչի քո կարծիքը:

Մ. Թ.- Շատ լավ: Կուզենայի շարունակել միտքս՝ խոսելով Վերածննդի դարաշրջանի նկարիչների գեղեցկության հասկացության շուրջ: Ուզում եմ ընդգծել, որ նրանց գեղագիտական մոտեցումները, մտքերն ու գաղափարներն էին, որ առավել մեծ նշանակություն, «արդյունավետություն» եւ արժեք հաղորդեցին իրենց կտավներին որպես արվեստի գործեր: Այդ խորը, հոգեւոր բնույթն է, որ մեզ բոլորիս գրավում է եւ ոչ թե պատկերների մակերեսային, մատերիալիստական, արտաքին հատկանիշները: Արվեստի պատմության մեջ նրանք, այդ վարպետները առաջին անգամ կարողացան ցույց տալ «տեսանելի պատկերի» ետեւում թաքնված անհուն ուժը՝ հոգեբանական եւ գաղափարական անսահման «ներաշխարհը»: Մինչ այդ, ինչպես ասացի, դարեր շարունակ արվեստը լոկ գործնական նպատակ էր հետապնդում: Բայց Ռեմբրանդի, Վերմեերի, Ռուբենսի, Վելասկեսի նման վարպետները ցույց տվեցին, որ նկարները կարող են, անկախ իրենց գործնական դերից, նաեւ գաղափարներ, հույզեր արտահայտել: Ազատագրվելով մատերիալիստական մոտեցումից՝ այդ նկարիչները իրենց կտավներում ամենասուր գաղափարները կարողացան արտահայտել կյանքի ամենատարբեր բնագավառների վերաբերյալ: Դրանով նկարչությանը հաղորդեցին որոշակի «իմաստություն» եւ «խոհեմություն»: Իրոք, նրանց կերտած պատկերների հոգեբանական ազդեցությունն այնքան մեծ էր, որ մինչեւ օրս մենք դա զգում ենք ու փայփայում: Նրանք ստեղծեցին գեղագիտական բոլորովին նոր մի հասկացություն: Ինձ շատ է դուր գալիս ամերիկացի պոետ Ռոբերտ Ֆրոստի հետեւյալ միտքը, որն ասում է. **«Այն, ինչ սկսվում է հաճույքով եւ ավարտվում իմաստությամբ»**: Սա է հիմնականում այն ինչ տեղի է ունենում, երբ մենք դիտում ենք Վերմեերի, Ռեմբրանդի կամ Հոգարթի կտավները: Սկզբում մեզ գրավում են պատկերների ընդհանուր, ֆիզիկական գեղեցկությունը, հետո, երբ խորանում ենք եւ հասկանում դրանց ետին թաքնված գաղափարները, մենք առավել իմաստուն ենք դառնում: Տեսնում ենք, թե ինչպես են նրանք կարողացել շաղկապել գաղափարների իմաստությունը նկարված պատկերների ֆիզիկական գեղեցկության հետ: Սա է նկարչության մեջ «գեղեցկություն» հասկացության իմ պատկերացումը:

Գլուխ IX

Վ. Ս.- Մեր նախորդ զրույցում խոսք գնաց տգեղության մասին: Կուզենայի դրա շուրջը ծավալվել: Վստահ եմ՝ ամեն մարդ այս աշխարհում որոշ բաներ հավանում է եւ համարում գեղեցիկ, իսկ որոշ այլ բաներ չի հավանում եւ համարում է տգեղ: Ես կուզենայի բնական երեւույթներին, բնության մեջ գտնվող ձեւերին, էակներին անդրադառնալով, հարց տալ, թե դրանք տգե՞ղ են, կարո՞ղ են տգեղ լինել: Իմ կարծիքով այդպիսի բնորոշումը անհասկանալի է: Բնության մեջ ոչինչ, այդ թվում նաեւ միջատների աշխարհի փոքրիկ «անախորժ» էակը, տգեղ չէ: Ճիշտ է, այդ միջատը կամ միջատները խանգարում են մեզ, մեր հանգիստը, բայց դա անում են, որովհետեւ մենք պատշաճ ուշադրություն չենք դարձնում նրանց: Եթե մենք, օրինակ, այդ «անախորժ» մոծակին ուշադիր նայենք, կտեսնենք, որ այդ կենդանին գեղեցիկ է:

Մ. Թ.- Բնության մեջ ոչինչ չկա, որ տգեղ լինի: Արվեստագետի համար առնվազն սա հաստատուն ճշմարտություն է, որովհետեւ խնդիրը գեղագիտականից ավելի բարոյագիտական արժեք ունի: Եթե մենք վախից առաջնորդվելով, կանխորոշենք, որ որոշ բաներ տգեղ են, դրանք մեզ համար, իհարկե, տգեղ են լինելու, բայց ես ուզում եմ հասկանալ, թե «ձեւ» ասելով ինչ նկատի ունեիր: Մոծակի ֆիզիկակա՞ն կառուցվածքը, թե՞ իրեն, որպես ամբողջություն: Մոծակը, անշուշտ, ձեւ ունի, բայց գուցե դու նկատի ունեիր մարդկանց հանդեպ նրա գործողությունը, արարքը:

Վ. Ս.- Ոչ, ես պարզապես կոնկրետ ձեւը ի նկատի ունեի:

Մ. Թ.- Կառուցվա՞ծքը, արտաքին տե՞սքը:

Վ. Ս.- Այո, հենց արտաքին տեսքը, այդ կենդանի էակի կառուցվածքը:

Մ. Թ.- Դե, գուցե այդ երկուսը անբաժանելի են իրարից: Ուզում եմ ասել, մոծակի արտաքին տեսքն ու նրա արարքը, որոշ մարդկանց համար առանձին երեւույթներ չեն: Նրանք նույնացնում են այդ երկուսը: Ինչեւէ, ես համաձայն եմ, որ բնության մեջ ոչինչ տգեղ չէ:

Վ. Ս.- Որոշ մարդիկ համարում են, որ ճանճը...

Մ. Թ.- Կամ օձը...

Վ. Ս.- Օձը, հազարոտնուկը, ութոտնուկը, եւ այլն, տգեղ են: Չի կարող պատահել: Դրանք հրաշալի էակներ են, եթե մենք ուշադիր զննենք դրանց:

Մ. Թ.- Կարծում եմ, որեւէ անհատի մոտ տգեղության այդ զգացումը կամ հասկացությունը առաջանում է որոշակի պայմանների կամ անձնական անախորժ փորձառության առկայությամբ: Վախը կարող է ունենալ այդ ազդեցությունը: Ցավի կամ վնասվածքի փորձառությունը կարող է պատճառ դառնալ, որ որոշ առարկաներ, պատկերներ կամ կենդանի էակներ մարդը համարի տգեղ, վտանգավոր: Դժվար չէ երեխայի ուղեղում սերմանել այն միտքը, որ որոշ կենդանիներ, հրեշներ կամ «բոբոներ» վտանգավոր են, ուստի եւ՝ տգեղ: Երբեք չեմ մոռանա վայրի կենդանիներ վարժեցնող Ֆրենկ Բաքի խոսքերը: Երբ ես հարցրեցի նրան ջունգլիներում թափառող վայրագ առյուծների մասին, նա հանգիստ տոնով ասաց.«Օհ, հենց քեզ տեսնեն, նրանք կփախչեն»: Իսկ մինչ այդ ես այն տպավորության տակ էի, որ առյուծների դեմ հանդիման դուրս գալը նշանակում է անմիջական մահ: Ինձ այդպես էին ներշնչել: Բոլորս էլ նման նախապաշարմունքների ենթակա ենք: Դրա համար էլ համոզված եմ, որ տգեղությունը պատրանք է եւ այն փարատվում է փաստերի առկայության պարագայում:

Վ. Ս.- Եթե մենք փորձում ենք գտնել որոշ երեւույթների շուրջ գաղափարների առաջացման ակունքները, ապա երեւի շատ բարդ խնդիր ենք հետապնդում: Բայց կարելի է ասել, որ որոշակի կենդանի էակի, օրինակ, մեծ փքված աչքերով կանաչ, կուշ մի գորտի, ոչ գրավիչ կամ տգեղ լինելը կարող է առնչվել որոշակի ժամանակաշրջանի մարդկանց մտածողության հետ:

Մ. Թ.- Այո, բայց իմ ասածն այն է, որ դա տգեղության պատրանք է եւ առաջ է գալիս ոչ տվյալ էակի ձեւից, կառուցվածքից, այլ նախապես ստեղծված պայմաններից կամ հավատից, «խառացած» մտքերից, որ որոշ էակներ, երեւույթներ կամ պատկերներ տգեղ են: Եթե մենք ուշադիր նայենք, ասենք, բոժոժավոր օձի կառուցվածքին, կտեսնենք, որ այն արտակարգ գեղեցիկ է: Ութոտնուկի ձեւը, շարժումները զարմանալիորեն գեղեցիկ են: Գեղեցիկ են նաեւ նույնիսկ մանրէները, երբ դիտում ենք մանրադիտակով:

Վ. Ս.- Պետք է խոստովանեմ, որ համաձայն եմ քեզ հետ:

Մ. Թ.- Ի դեպ, քիչ առաջ նշեցի, որ գեղեցկությունը առավել երեւելի է դառնում, երբ հակադրվում է տգեղությանը: Գուցե պարադոքսային թվա, բայց հակառակը նույնպես ճիշտ է, այսինքն տգեղությունը առավել ցայտուն է դառնում, երբ հակադրվում է գեղեցկությանը: Ես այս միտքը հաճախ եմ օգտագործում իմ կտավներում՝ ցույց տալու համար, որ **առանց վատի չկա լավը**, որ լավը նույնպես կարող է պատրանք լինել, եթե մենք չգիտակցենք վատի գոյությունը, չհամեմատենք վատի հետ: Վատին մենք նույնքան կարիք ունենք, որքան լավին: Լավի ու վատի այս թեման շոշափած մեծ նկարիչներից պետք է հիշել անշուշտ Հոգարթին: Նաեւ Բոսխին, Գոյային եւ Դոմիեյին: Տգեղության թեման նույնքան է գրավել մեծ վարպետներին, որքան գեղեցկության թեման, որովհետեւ արվեստագետը գեղեցիկի իր մշտական որոնումներում առաջինն է, որ գիտակցում է, թե գեղեցկության «հրաշալիքը» անցողիկ է, անկայուն, ոչ մշտական եւ դրա անխուսափելի «ավարտը» տգեղությունն է, վերջնական տգեղությունը, որն, անշուշտ, մահն է: Սա է պատճառը, որ արվեստագետն, իմ կարծիքով, ավելի «բաց» է վերանայելու, վերազննելու եւ վերագնահատելու այն ամենն, ինչ տգեղ է, կամ թվում է, թե տգեղ է: Սա է պատճառը, որ գորտը, օձը, սարդը, մողեսը, մոլախոտը կամ որեւէ այլ բան, որ մարդիկ տգեղ են համարում, կարող են բոլորովին էլ տգեղ չլինել, եթե մենք կարեկցանքով նայենք նրանց եւ նրանց վերցնենք [illegible]

Վ. Ս.- Շատ ճիշտ է: Եթե հրաշալիորեն բացված մի ծաղիկ դիտելուց հետո նայենք մի հասարակ մոլախոտի, ապա վերջինս անշուշտ [illegible] կթվա: Բայց եթե միայն ուշադիր զննես նրան, եւ փորձես նրա [illegible]րակ կառուցվածքի մեջ արտասովոր բաներ նկատել, ապա կտեսնես, որ այդ մոլախոտը պակաս գեղեցիկ կամ հրաշալի չէ, քան որեւէ այլ բույսի տեսակ, որ նա էլ նույնքան համառորեն «կառչած» է կյանքից ու պատրաստ է «դիմակայել» կյանքի դժվարությունները, որքան մյուսները:

Մ. Թ.- Հար եւ նման մեր ապրելու պայքարին...

Վ. Ս.- Ճիշտ այդպես: Հիշեցի, որ Ֆրեզնոյում մենք մոլախոտի մի տեսակ ունեինք, որ կոչում էինք «ծակող մոլախոտ»:

Մ. Թ.- Ծակող մոլախո՞տ: Նկատի ունես աստղաձեւ տատասկափո՞ւշը:

Վ. Ս.- Ոչ, ոչ: Ծակող մոլախոտ, որը տարածվում է հողամասի մակերեսին եւ հաճախ ութանկյունանի փուշ է ունենում, որն էլ ոտաբոբիկ տղաներին «տանջում է»: Սա, իմ կարծիքով, ամենատգեղ, ամենազզվելի մոլախոտն է բոլորի մեջ: Բայց եթե մենք լրջորեն ու մանրամասն ուսումնասիրենք այդ մոլախոտը, կտեսնենք, որ դրա այդ սարսափելի թվացող փուշը որքան հիանալիորեն է կազմված, որ այդ բույսն իր ամբողջության մեջ ցողունով, արմատով եւ այլ բարեմասնություններով նույնքան գեղեցիկ է, որքան որեւէ այլ բույս, եւ ոտաբոբիկ տղաներին ծակելու հատկությունը արդեն կկորցնի իր «տգեղ» նշանակությունը:

Մ. Թ.- Բայց չմոռանանք նաեւ, որ բույսն ինքը չէ, որ «հարձակվում» եւ ծակում է...

Վ. Ս.- Ոչ, իհարկե: Նա ինքն իրեն աճում է, տարածվում է այն հողակտորի վրա, որտեղ մենք ենք աշխատում, որի հետ մենք ենք առնչվում:

Մ. Թ.- Ներիր, Բիլ, ես պարզապես կատակում էի: Բայց քո միտքը լրիվ հասկանում եմ: Այո, մենք անընդհատ հողի հետ ենք առնչվում:

Գլուխ X

Մ. Թ.- Մեր սկզբնական քննարկումների ժամանակ ես շատ հակիրճ անդրադարձա արվեստի այլ բնագավառների համեմատությամբ նկարչության ունեցած որոշակի առավելություններին եւ սահմանափակումներին: Կարծում եմ այդ առավելություններն ու սահմանափակումները մանրամասն հասկանալը շատ կարեւոր է, որովհետեւ դա մեզ կառաջնորդի ամենահեշտ ձեւով տարբերելու լավ կտավները՝ վատերից, արվեստի իսկական գործերը, արվեստից զուրկ գործերից:

Բայց դրանից առաջ մենք պետք է հասկանանք տեսողության բնույթը, ֆիզիկական աչքով տեսնելու մեր կարողության առավելություններն ու սահմանափակումները: Նկարչությունը մեր տեսողությունից է ծնվում: Պատկերները մեր աչքի միջով պետք է անցնեն նախքան մեր մտքին հասնելը: Եվ մինչեւ մենք չընկալենք տեսողության առավելություններն ու սահմանափակումները, չափազանց դժվար կլինի արժեքավոր դատողություններ անել արվեստի գործերի նկատմամբ:

Մի քանի օրինակով նշեմ, թե աչքը ինչ չի կարող անել, ինչ սահմանափակումներ ունի: Աչքը չի կարող ըմբռնել, տարբերել կամ արտահայտել մեր մյուս՝ լսելու, համտեսելու, հոտոտելու, դիպչելու, զգալու զգայարանների ունակությունները: Եվ եթե դա այդպես է, ուրեմն նկարն էլ, կտավն էլ չի կարող դա անել:

Երկրորդ սահմանափակումը, որ բնորոշ է մեր բոլոր զգայարաններին, այն է, որ դրանք ծայրահեղ դրդապատճառի, շարժառիթի ազդեցության տակ կորցնում են ամբողջովին թե մասամբ իրենց սրությունը, զգայունակությունը, «ընթերցելու», «ըմբռնելու» հատկությունը: Մեր լսելու հատկությունը խանգարվում է, օրինակ, երբ բարձր եւ աններդաշնակ հնչյուններ են հասնում մեր ականջին: Կամ չափազանց ուժեղ բուրմունքը «բթացնում» է մեր քթի հոտառությունը: Նույնը համի եւ տեսողության պարագայում: Աչքի տեսողությունը զրոյի է հավասարվում չափազանց պայծառ լույսի, գույների կամ խառնիճաղանջ պատկերների առկայության դեպքում կամ համատարած մթության պարագայում:

Երրորդ սահմանափակումն այն է, որ աչքը ի վիճակի չէ ըմբռնելու իր տեսածի նշանակությունը: Դա ուղեղի, մտքի գործն է:

Ուզում եմ ասել, որ ամեն ինչ չէ, որ հնարավոր է արտահայտել կամ բացահայտել նկարչության միջոցով, նկարներում օգտագործված առարկայական պատկերների միջոցով:

Բացի այս, նկարիչը չի կարող արտահայտել այն, ինչ գրողը կամ փիլիսոփան, երաժիշտը, հոգեբանը, գիտնականը, պատմաբանը, մաթեմատիկոսը կարող են ներկայացնել: Սրանք բնագավառներ են, որտեղ արվեստի տարբեր, այլ ձեւեր են անհրաժեշտ, որտեղ այլ զգայարանների աշխատանքն է պահանջվում, ավելի մտավոր, քան սոսկ տեսողական:

Մյուս կողմից, նկարչության արվեստը կարող է արտահայտել, ներկայացնել այնպիսի բաներ, որ հնարավոր չէ կատարել մյուս արվեստների միջոցով: Դրանցից գուցե ամենակարեւորը տեսածի՝ տեսնելու փորձառության անմիջական, ուղիղ բացահայտումն է: Սա ունի մի շարք առավելություններ:

Մյուս բոլոր արվեստներում մասնագետները մեզ հուշում են, ակնարկում, հասկացնում այդ փորձառության մասին, բայց երբեք չեն բացահայտում անմիջականորեն: «Ականատեսի» վկայությունները նույնքան արժեքավոր են նկարչի համար, որքան փաստաբանների համար: Իր կտավներում նկարիչը բառիս բուն իմաստով ականատես է լինում, իր աչքերով տեսածն է վավերացնում: Սա արվեստի որեւէ այլ տեսակի «թողարկած արտադրանքի» հետ համեմատել չի կարելի, որովհետեւ աչքը՝ նրա սուբյեկտիվ տեսողությունն իր մեջ պարունակում է եզակի մի ճշմարտություն, բացահայտում է առանձնահատուկ մի իրականություն: Աչքը, իմ կարծիքով, ամեն մի գործողության, գիտելիքի ձեռք բերման եւ նաեւ մտածողության ակունքն է, հիմնական աղբյուրը: Դա նկարչի ջանքերի հիմնավորումն է, եւ դրանով է արժեւորվում նրա ստեղծածը: Տեսածը հաջող ներկայացնելով՝ մեծ նկարիչները տեսողության ճշգրիտ սահմանումն են տալիս, մեզ մոտեցնում են կյանքի ճշմարտություններին եւ իրականություններին, դրանով իսկ սրելով մեր սեփական

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԵՂԵԿԱՑՆՈՒՄ Է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ
մրցույթի անցկացման մասին
(ծածկագիր՝ 1435-Ն-1)

Ի կատարումն ՀՀ կառավարության 2008թ.-ի նոյեմբերի 27-ի թիվ 1435-Ն որոշման 1-ին կետի՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը հրավիրում է մասնավորեցման բոլոր սուբյեկտներին՝ մասնակցելու **«Ճանապարհների շահագործման եւ շինարարական» ՊՓԲԸ-ի** բաժնետոմսերի մասնավորեցման մրցույթին (ծածկագիր՝ 1435-Ն-1):

1. Ընդհանուր տեղեկություններ

1.1.	Ընկերության հասցեն	Ռաբաքաղի շրջան, ք. Բերձոր
1.2.	ՀՀ կառավարության որոշման համարը եւ ամսաթիվը	N1435-Ն, 27.11.2008թ.
1.3.	Գործունեության հիմնական տեսակը	ավտոմանապարհների շինարարություն, նորոգում, ասֆալտբետոնի արտադրություն
1.4.	Գնահատման ամսաթիվը	15.08.2008թ.
1.5.	Ընկերության բաժնետոմսերի գնահատված արժեքը (հազ. դրամ)	1909

Ընկերությունը անշարժ գույք չունի:

2. Ընկերության հաշվեկշռի ցուցանիշներ (01.07.2008թ. դրությամբ) (հազ.դրամ)

Հ/Հ	Ցուցանիշի անվանումը	Հաշվեկշռային արժեքը	Գնահատված արժեքը
2.1.	Ոչ ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում	814.0*	1907.97
2.1.1.	Հիմնական միջոցներ, այդ թվում՝	814.0	1907.97
•	մեքենաներ եւ սարքավորումներ /1 հատ/	148.7	212.97
•	տրանսպորտային միջոցներ /5 հատ/	665.3	1695.0
	Անավարտ ոչ ընթացիկ նյութական ակտիվներ	-	-
2.1.3.	Ոչ նյութական ակտիվներ	-	-
2.1.4.	Այլ ոչ ընթացիկ ակտիվներ	-	-
2.2.	Ընթացիկ ակտիվներ	1.0	1.0
2.3.	Ոչ ընթացիկ պարտավորություններ	-	-
2.4.	Ընթացիկ պարտավորություններ	-	-

* Ներկայացված են հիմնական միջոցների սկզբնական արժեքները

Ընկերությունը 2000 թվականի տնտե-
2.5. Համաձայն ՀՀ կառավարության 27.11.2008թ.-ի N1435-Ն որոշման, Ընկերությունը 2000 թվականի տնտեսական գործունեության արդյունքով վճարման ենթակա շահութաբաժինների գծով ունի 34.3 հազ. դրամի պարտավորություն, որն ընկերության հաշվապահական հաշվեկշռում արտացոլված չէ:

3. Մրցույթին մասնակցելու պայմաններ

Մրցույթին մասնակցելու իրավունք ունեն մասնավորեցման այն սուբյեկտները (կամ նրանց լիազոր ներկայացուցիչները), որոնք սահմանված կարգով վճարել են մրցույթի նախավճարը (տես 6.1 եւ 6.2 կետերը) եւ 6.3 կետում նշված ժամկետում ներկայացրել են մրցույթի մասնակցության հայտ (ձեւը կարելի է ստանալ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունից, 438 սենյակ), որը ներառում է հետեւյալ փաստաթղթերը՝

- գրավոր առաջարկ մրցույթի պայմանների վերաբերյալ (տես՝ 4.12 կետը),
- նախավճարի մուծումը հաստատող փաստաթղթերի պատճենները,
- գրանցման եւ հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները (իրավաբանական անձանց համար), խաղաքացիների համար՝ անձնագրի պատճենը, սոցիալական քարտի պատճենը,
- հայտատուի կողմից տրված լիազորագիր (եթե մրցույթին ներկայանում է լիազորված անձը),
- գործարար ծրագիր (առաջիկա 3 տարիների կտրվածքով),
- իրավաբանական անձանց համար նաեւ գրավոր հավաստում առ այն, որ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով կամ դիմողի (հայտատուի) կանոնադրությամբ տվյալ գույքը տվյալ ձեւով գնելու համար պետական համապատասխան մարմինների կամ ներքին մարմինների (խորհուրդ, ընդհանուր ժողով) համաձայնությունը չի պահանջվում, կամ պահանջվող համաձայնությունները ստացված են՝ կցելով այդ համաձայնագրերը:

4. Մրցույթի մասնակցության հայտերի ներկայացման կարգը

4.1. Մրցույթի մասնակցության հայտերը ներկայացվում են ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն՝ մինչեւ 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը:

Մրցույթի մասնակցության հայտերը՝ մրցույթի մասնակցության համար անհրաժեշտ՝ 3-րդ կետում նշված փաստաթղթերով, ներկայացվում են սոսնձված եւ ստորագրված ծրարով՝ անձամբ կամ փոստով: Փոստով ուղարկված հայտերի (ծրարների) ներկայացման ժամկետ է համարվում ծրարի Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն մուտքի օրը եւ ժամը:

4.2. 4.1. կետին չհամապատասխանող հայտերն առանց ծրարը բացելու վերադարձվում են հայտ ներկայացնողին:

4.3. Մրցույթի հայտատուները՝ մինչեւ մրցույթի մասնակցության հայտերի ընդունման վերջնական ժամկետի ավարտը (մինչեւ 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալը) կարող են փոփոխել կամ հետ վերցնել հայտը: Մրցույթի հայտի փոփոխությունը կատարվում է հայտերի ներկայացման կարգով՝ ծրարի վրա ավելացնելով «փոփոխում» բառը: Մրցույթի մասնակցության հայտերի ընդունման վերջնական ժամկետի ավարտից հետո (մինչեւ 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո) ներկայացված հայտի փոփոխության կամ հետ վերադարձման դիմումները ենթակա չեն քննարկման:

4.4. Մրցույթի մասնակիցների՝ մրցութային պայմաններին համապատասխան ներկայացրած առաջարկությունները պետք է արտահայտված լինեն թվային ցուցանիշներով եւ փոքր չլինեն ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված նվազագույն արժեքից (տես 4.12 կետը):

4.5. Մրցույթին ներկայացվող փաստաթղթերը ներկայացվում են տպագիր կամ պարզ ընթեռնելի ձեռագրով: Մրցութային առաջարկները ներկայացվում են հայերեն լեզվով, իսկ օտար լեզուներով գրված փաստաթղթերը կարող են ուղեկցվել թարգմանություններով: Թարգմանությունների բացակայության դեպքում փաստաթղթերը կթարգմանվեն հանձնաժողովի կողմից:

4.6. Ծրարը պետք է հասցեագրված լինի մրցութային հանձնաժողովին՝ նշելով մասնավորեցվող օբյեկտի անվանումը եւ մրցույթի ծածկագիրը (ծածկագիր՝ 1435-Ն-1):

4.7. Մրցութային առաջարկները կարող են ընդունվել նաեւ ֆաքսիմիլային կապով: Ստացված փաստաթղթերը ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունում դրվում են ծրարի մեջ եւ փակվում: Ներկայացված ծրարները ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության կողմից կնքվում եւ մուտքագրվում են:

4.8. 6.3 կետում նշված ժամկետի լրանալուց հետո ներկայացված առաջարկները չեն ընդունվում:

4.9. Մրցույթի հայտը գրանցվում է հատուկ գրանցամատյանում՝ հայտատուին տալով ստացական մրցույթի մասնակցության հայտը ընդունելու վերաբերյալ:

4.10. Մրցույթի հայտատուները 6.2 կետում նշված հատուկ հաշվին մուծում են մրցույթի մասնակցության նախավճար 6.1 կետում նշված գումարի չափով:

Մրցույթում հաղթող ճանաչված մասնակցի նախավճարն ընդգրկվում է մասնակցի կողմից առաջարկված գույքի մասնավորեցման (օտարման) գնի մեջ: Մրցույթում հաղթող ճանաչված մասնակցի (կամ նրա լիազոր ներկայացուցչի) կողմից մրցույթի արդյունքների արձանագրությունը չստորագրելու, հետագա վճարումները չկատարելու եւ (կամ) պայմանագիր չկնքելու դեպքում նախավճարը չի վերադարձվում եւ մասնավորեցումը (օտարումը) համարվում է չկայացած:

Մրցույթում հաղթող չճանաչված մասնակիցները, ինչպես նաեւ մասնակցի կարգավիճակ չստացած հայտատուները, մրցույթի մասնակցության նախավճարի վերադարձման նպատակով պետք է դիմեն ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությանը:

Հայցային վաղեմության ընդհանուր ժամկետում մրցույթում հաղթող չճանաչված հայտատուի (կամ նրա լիազոր ներկայացուցչի) կողմից համապատասխան դիմում չներկայացնելու դեպքում մրցույթի մասնակցության նախավճարը հաշվանցվում է Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի համապատասխան հաշվին:

4.11. Մրցույթի պահանջներին մրցութային առաջարկի անհամապատասխանության դեպքում մրցութային առաջարկ ներկայացրած սուբյեկտին մրցույթի մասնակցի կարգավիճակ չի տրվում եւ մրցութային առաջարկը հանվում է հետագա քննարկումից:

4.12. Մրցույթի հաղթողի որոշման համար առաջադրվում են հետեւյալ պայմանները.

մասնավորեցվող բաժնետոմսերի համար առաջարկվող գինը (նվազագույն գինը՝ 1 909 հազ. դրամ),
ներդրումների չափը՝ առաջիկա 3 տարիների կտրվածքով,
սոցիալական երաշխիքներ, այդ թվում՝ աշխատատեղերի եւ միջին աշխատավարձի վերաբերյալ:

4.13. Մրցույթի հաղթող է ճանաչվում այն մասնակիցը, որի առաջարկն առավելագույն չափով է բավարարում մրցույթի պայմաններին:

5. Վճարումներ եւ պայմանագրի կնքում

5.1. Մրցույթի հաղթողը 10-օրյա ժամկետում ստանում է մրցույթի արդյունքների հաստատված արձանագրության օրինակը: Մրցույթի մյուս մասնակիցները կարող են ստանալ արձանագրության պատճենները:

5.2. Մրցույթի հաղթողը բաժնետոմսերի գինը պետք է վճարի մրցույթի արձանագրությունը ստանալու օրվանից մեկամսյա ժամկետում, Հայաստանի Հանրապետության արժույթով՝ բաժնետոմսերի վաճառքի գնի 70%-ն ուղղելով ՀՀ պետական բյուջե, իսկ 30%-ը՝ համապատասխան համայնքի ֆոնդային բյուջե՝ ըստ ընկերության գտնվելու վայրի:

5.3. Համաձայն ՀՀ կառավարության 27.11.2008թ. N1435-Ն որոշման՝ մրցույթի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը գնորդի հետ կկնքի մասնավորեցման պայմանագիր՝ դրանում նախատեսելով, որ գնորդը պարտավորվում է իր միջոցների հաշվին վճարել գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարը՝ 91 200 դրամ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը), ինչպես նաեւ գույքային իրավունքների պետական գրանցման հետ կապված վճարներն ու տուրքերը՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

5.4. Մրցույթով մասնավորեցման արդյունքում գնորդը հանդիսանում է նաեւ գնահատման պահից հետո առաջացած իրավունքների եւ պարտավորությունների իրավահաջորդը:

5.5. Սահմանված ժամկետում վճարումները չկատարելու դեպքում մրցույթի հաղթողի վճարած նախավճարի գումարը նրան հետ չի վերադարձվում, եւ մրցույթը համարվում է չկայացած:

6. Մրցույթի անցկացման այլ պայմաններ

6.1	Մրցույթի նախավճարի չափը	95 450 դրամ
6.2	Մրցույթի նախավճարի մուտքագրման հատուկ հաշիվը	Թիվ 1 տեղական գանձապետական բաժանմունք դրամային - 900013145017
6.3	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վերջին ժամկետը	2009 թվականի հունվարի 23-ը, ժամը՝ 13:00
6.4	Մրցութային առաջարկի ներկայացման վայրը	ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն, 438 սենյակ
6.5	Մրցույթի անցկացման օրը, ժամը եւ վայրը	2009 թվականի հունվարի 27-ը, ժամը՝ 15:00 ք.Երեւան, Տիգրան Մեծի 4, ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն
6.6	Ֆաքսիմիլային կապ	(37410) 581441
6.7	Ինտերնետ	URL: //www.privatization.am

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն՝ 581441 հեռախոսահամարով:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՈՒՂՂՈՒՄ

Մեր թերթի դեկտեմբերի 13-ի «Մասնավորեցում» հավելվածի տարածքի վարձակալության մասին հայտարարության 65.8 քմ-ի փոխարեն կարդալ 111.5 քմ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ «ԱՃՈՒՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՊԵՏԱԿԱՆ ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՐԱՎԻՐՈՒՄ Է ԱՃՈՒՐԴԻ, ՈՐԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ 2009 Թ. ՓԵՏՐՎԱՐԻ 2 -ԻՆ, ԺԱՄԸ 11:00-ԻՆ, Ք.ԵՐԵՎԱՆ, Դ.ԱՆՀԱՂԹԻ 23 /4-ՐԴ ՀԱՐԿ/ ՀԱՍՑԵՈՒՄ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

ՀՀ կառավարության 2008թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 1435-Ն որոշմամբ օտարվող ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության տնօրինության գույքը

Հ/Հ	Գույքի անվանումը	Գնահատված արժեքը 25.08.08թ. դրությամբ /դրամ/	Մեկնարկային գինը /դրամ/
1	Երեւան քաղաքի Դավթաշենի 1-ին թաղամասի N37 շենքի N61 հասցեում (Երեւանի Դավթաշեն թաղային համայնք) գտնվող 120.3քմ. մեջ մակերեսով տարածքը	7808000	7808000

Անշարժ գույքի սեփականության (օգտագործման) իրավունքի գրանցման 22.04.08թ. 2541624 վկայական:

* Անշարժ գույքի սեփականության (օգտագործման) իրավունքի գրանցման ՀՀ կառավարության 2008թ. հուլիսի 3-ի թիվ 693-Ն որոշման

** Համաձայն ՀՀ կառավարության 2008թ. հուլիսի 3-ի թիվ 693-Ն որոշման՝ աճուրդի հաղթողին է անցնում գույքի զբաղեցրած ընդհանուր բաժնային սեփականության իրավունքը՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով.

- աճուրդի հաղթողին է անցնում գույքի զբաղեցրած ընդհանուր բաժնային սեփականության իրավունքը՝ աճուրդի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում գնորդի հետ կնքում է ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության պետը՝ աճուրդի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում գնորդի հետ կնքում է ա-
- Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության հետ կապված վճարը 45654 դրամ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը), ինչպես նաեւ գույքի առուվաճառքի պայմանագիր, դրանում նախատեսելով, որ գնորդը պարտավորվում է իր միջոցների հաշվին վճարել գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարը՝ 45654 դրամ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը), ինչպես նաեւ գույքային իրավունքների պետական գրանցման հետ կապված Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված վճարներն ու տուրքերը:

Աճուրդը կանցկացվի դասական (գնի ավելացման) եղանակով:

Աճուրդին կարող են մասնակցել ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձինք, ինչպես նաեւ համայնքները, որոնք մինչեւ 2009թ. հունվարի 30-ը, ժամը 17:00 աճուրդային հանձնաժողովին են (հասցեն՝ ք.Երեւան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/) ներկայացրել.

- աճուրդի նախավճարի մուծման անդորրագիրը, որի չափն է՝ 390400 դրամ, մուտքագրման հաշիվն է «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի թիվ 160006651014 դրամային հաշիվը.
- աճուրդի մասնակցության վճարի անդորրագիրը, որի չափն է 10000 դրամ (վճարվում է «Աճուրդի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի դրամարկղ), գույքի գնի մեջ չի ներառվում եւ անկախ աճուրդի արդյունքներից չի վերադարձվում.
- աճուրդի մասնակցության վճարի անդորրագիրը, իրավաբանական անձինք հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները եւ լիազորությունները հաստատող փաստաթղթերը:
- անձնագիրը, իսկ իրավաբանական անձինք հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները: Աճուրդին չեն կարող մասնակցել այն անձինք, որոնք վաճառվող լոտի նկատմամբ չեն կարող ունենալ սեփականության իրավունք:

Աճուրդին չեն կարող մասնակցել այն անձինք, որոնք վաճառվող լոտի նկատմամբ չեն կարող ունենալ սեփականության իրավունք:

Աճուրդի մասնակիցների անձնագրի առկայությունը պարտադիր է:

Աճուրդին կարող են ներկա գտնվել դիտորդներ՝ աճուրդի մասնակից չհամարվող այն անձինք, ովքեր վճարել են մուտքի վճար՝ 3000 դրամ:

Դիտորդի տոմսերը վաճառվում են մինչեւ աճուրդի սկսվելը:

Աճուրդի մասնակիցները վաճառվող լոտին կարող են ծանոթանալ սույն ծանուցման հրապարակման պահից մինչեւ աճուրդի բացմանը նախորդող օրն ընկած ժամանակահատվածում՝ յուրաքանչյուր երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերին, ժամը 9:00-ից մինչեւ 17:00 (բացառությամբ ժամը 13:00-ից մինչեւ 14:00):

Աճուրդի մասնակիցները վաճառվող լոտին կարող են ծանոթանալ սույն ծանուցման հրապարակման պահից մինչեւ աճուրդի բացմանը նախորդող օրն ընկած ժամանակահատվածում, հաղթողին ձեռք բերել:

Նախքան աճուրդի սկսվելը աճուրդային հանձնաժողովը գրանցում է մասնակիցներին եւ յուրաքանչյուր մասնակցին, տրամադրում է քարտ: Ցանկացած մասնակից իրավունք ունի, նախքան աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածը, ներկայացնել նոր գնային հայտ, որը պետք է գերազանցի մասնակիցների կատարած նախորդ գնային հայտը՝ նվազագույնը հավելման (քայլի) չափով:

Աճուրդը վարում է աճուրդավարը: Աճուրդավարը մասնակիցներին առաջարկում է մեկնարկային գնով գնել լոտը: Ցանկացած մասնակից իրավունք ունի, նախքան աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածը, ներկայացնել նոր գնային հայտ, որը պետք է գերազանցի մասնակիցների կատարած նախորդ գնային հայտը՝ նվազագույնը հավելման (քայլի) չափով: Վերջին ամենաբարձր գնային հայտ ներկայացրած մասնակիցը, աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածից հետո, համարվում է աճուրդի հաղթած մասնակից:

Աճուրդավարի կողմից աճուրդի հաղթող համարված մասնակիցը պարտավոր է՝ հանձնառագիր ստանալուց 30 ռոպեի ընթացքում, վճարել իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, որը սահմանված ժամկետում (10 օրվա ընթացքում) հետագա վճարումները կատարելու դեպքում նախավճարի հետ միասին հաշվարկվում է վճարման ենթակա գումարի մեջ, իսկ վճարումներից խուսափելու դեպքում չի վերադարձվում եւ տվյալ մասնակիցը զրկվում է աճուրդի մասնակցելու իրավունքից: Եթե աճուրդում հաղթող համարված մասնակիցը սահմանված ժամկետում (հանձնառագիր ստանալուց 30 ռոպեի ընթացքում) վճարում է իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, ապա նա ճանաչվում է աճուրդի հաղթող եւ ստորագրում է աճուրդի արդյունքների մասին արձանագրությունը: Աճուրդում չհաղթող մասնակիցին, մուծված նախավճարը վերադարձվում է վերջինիս դիմելուց հետո եռօրյա ժամկետում:

Աճուրդի կանոնակարգին ծանոթանալու (որը տրամադրվում է դիմումի առկայության դեպքում, մեկ օրվա ընթացքում, պատճենահանման ծախսերը վճարելու պայմանով) եւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար կարող եք դիմել ք. Երեւան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/ հասցեով կամ զանգահարել աճուրդային հանձնաժողովին՝ հեռախոս՝ 23-73-00, ինտերնետ՝ URL: //www.privatization.am:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը վարձակալությամբ տրամադրում է տարածք

Հասցե	ազատ տարածք	/ք.մ/
Գեղարքունիքի մարզ, ք.Գավառ Զորավար Անդրանիկի փողոց	նախկին դպրոցի շենք	1070.6
Լոռու մարզ, ք.Վանաձոր, Գ. Նժդեհի փողոց թիվ 14	ճկուղային հարկ	319.78

Անհրաժեշտության դեպքում զանգահարել 58-35-40 հեռախոսահամարով, կամ դիմել ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն՝ Երեւան, Տիգրան Մեծի 4, 4-րդ հարկ, 41սենյակ:

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆԸ ՏԵՂԵԿԱՑՆՈՒՄ Է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ «ԱՃՈՒՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՊԵՏԱԿԱՆ ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՐԱՎԻՐՈՒՄ Է ԱՃՈՒՐԴԻ, ՈՐԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ 2009 Թ. ՓԵՏՐՎԱՐԻ 2 -ԻՆ, ԺԱՄԸ 12:00-ԻՆ, Ք.ԵՐԵՎԱՆ, Դ.ԱՆՀԱՂԹԻ 23 /4-ՐԴ ՀԱՐԿ/ ՀԱՍՑԵՈՒՄ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

ՀՀ կառավարության 2008թ. նոյեմբերի 27-ի թիվ 1435-Ն որոշմամբ օտարվող ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության տնօրինության գույքը

Հ/Հ	Գույքի անվանումը	Գնահատված արժեքը 25.08.08թ. դրությամբ /դրամ/	Մեկնարկային գինը /դրամ/
1	Երևան քաղաքի Դավթաշենի 1-ին թաղամասի N37 շենքի N62 հասցեում (Երևանի Դավթաշեն թաղային համայնք) գտնվող 79.7քառ. մետր մակերեսով տարածքը	5206000	5206000

* Անշարժ գույքի սեփականության (օգտագործման) իրավունքի գրանցման 22.04.08թ. 2541623 վկայական:

** Համաձայն ՀՀ կառավարության 2008թ. հուլիսի 3-ի թիվ 693-Ն որոշման`

- աճուրդի հաղթողին է անցնում գույքի զբաղեցրած ընդհանուր բաժնային սեփականության իրավունքը` Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով.

- Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության պետը` աճուրդի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում գնորդի հետ կնքում է առուվաճառքի պայմանագիր, դրանում նախատեսելով, որ գնորդը պարտավորվում է իր միջոցների հաշվին վճարել գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարը 35910 դրամ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը), ինչպես նաև գույքային իրավունքների պետական գրանցման հետ կապված Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված վճարներն ու տուրքը:

Աճուրդը կանցկացվի դասական (գնի ավելացման) եղանակով:

Աճուրդին կարող են մասնակցել ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, ինչպես նաև համայնքները, որոնք մինչև 2009թ. հունվարի 30-ը, ժամը 17:00 աճուրդային հանձնաժողովին են (հասցեն` ք.Երևան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/) ներկայացրել.

-աճուրդի նախավճարի մուծման անդորրագիրը, որի չափն է` 260300 դրամ, մուտքագրման հաշիվն է «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի թիվ 160006651014 դրամային հաշիվը.

-աճուրդի մասնակցության վճարի անդորրագիրը, որի չափն է 10000 դրամ (վճարվում է «Աճուրդի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի դրամարկղ), գույքի գնի մեջ չի ներառվում և անկախ աճուրդի արդյունքներից չի վերադարձվում.

-անձնագիրը, իսկ իրավաբանական անձինք հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները և լիազորությունները հաստատող փաստաթղթերը:

Աճուրդին չեն կարող մասնակցել այն անձինք, որոնք վաճառվող լոտի նկատմամբ չեն կարող ունենալ սեփականության իրավունք:

Աճուրդի մասնակիցների անձնագրի առկայությունը պարտադիր է:

Աճուրդին կարող են ներկա գտնվել դիտորդներ` աճուրդի մասնակից չհամարվող այն անձինք, ովքեր վճարել են մուտքի վճար` 3000 դրամ:

Դիտորդի տոմսերը վաճառվում են մինչև աճուրդի սկսվելը:

Աճուրդի մասնակիցները վաճառվող լոտին կարող են ծանոթանալ սույն ծանուցման հրապարակման պահից մինչև աճուրդի բացմանը նախորդող օրն ընկած ժամանակահատվածում` յուրաքանչյուր երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերին, ժամը 9:00-ից մինչև 17:00 (բացառությամբ ժամը 13:00-ից մինչև 14:00):

Նախքան աճուրդի սկսվելը աճուրդային հանձնաժողովը գրանցում է մասնակիցներին և յուրաքանչյուր մասնակցին, տրամադրում է քարտ:

Աճուրդը վարում է աճուրդավարը: Աճուրդավարը մասնակիցներին առաջարկում է մեկնարկային գնով գնել լոտը: Ցանկացած մասնակից իրավունք ունի, նախքան աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածը, ներկայացնել նոր գնային հայտ, որը պետք է գերազանցի մասնակիցների կատարած նախորդ գնային հայտը` նվազագույնը հավելման (քայլի) չափով:

Վերջին ամենաբարձր գնային հայտ ներկայացրած մասնակիցը, աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածից հետո, համարվում է աճուրդի հաղթած մասնակից:

Աճուրդավարի կողմից աճուրդի հաղթող համարված մասնակիցը պարտավոր է` հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում, վճարել իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, որը սահմանված ժամկետում (10 օրվա ընթացքում) հետագա վճարումները կատարելու դեպքում նախավճարի հետ միասին հաշվարկվում է վճարման ենթակա գումարի մեջ, իսկ վճարումներից խուսափելու դեպքում չի վերադարձվում և տվյալ մասնակիցը զրկվում է աճուրդի մասնակցելու իրավունքից: Եթե աճուրդում հաղթող համարված մասնակիցը սահմանված ժամկետում (հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում) վճարում է իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, ապա նա ճանաչվում է աճուրդի հաղթող և ստորագրում է աճուրդի արդյունքների մասին արձանագրությունը: Աճուրդում չհաղթող մասնակցին, մուծված նախավճարը վերադարձվում է վերջինիս դիմելուց հետո եռօրյա ժամկետում:

Աճուրդի կանոնակարգին ծանոթանալու (որը տրամադրվում է դիմումի առկայության դեպքում, մեկ օրվա ընթացքում, պատճենահանման ծախսերը վճարելու պայմանով) և լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար կարող եք դիմել ք. Երևան, Դ.Անհաղթի 23 /4-րդ հարկ/ հասցեով կամ զանգահարել աճուրդային հանձնաժողովին` հեռախոս` 23-73-00, ինտերնետ` URL: //www.privatization.am:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ «ԱՃՈՒՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՊԵՏԱԿԱՆ ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՐԱՎԻՐՈՒՄ Է ԱՃՈՒՐԴԻ, ՈՐԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ Ք.ԵՐԵՎԱՆ, Դ.ԱՆՀԱՂԹԻ 23 /4-ՐԴ ՀԱՐԿ/ ՀԱՍՑԵՈՒՄ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2008թ. նոյեմբերի 16-ի թիվ 1166-Ն որոշման, «Հայաստանի Հանրապետության Կոտայքի մարզպետարանի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկի հաշվեկշռում գտնվող տրանսպորտային միջոցները

Հ/Հ	Գույքի անվանումը	Թողարկման/ ձեռքբերման տարեթիվը	Գնահատված արժեքը 02.06.08թ. դրությամբ /դրամ/	23.12.08թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	23.12.08թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/	07.01.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	07.01.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/	22.01.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	22.01.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/	06.02.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	06.02.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/
1	Ավտոմեքենա «ԳԱԶ-3102» (պ/հ.` 176 LL 11)	1996թ./1996թ.	2381280	2381280	119064	1905024	95252	1524020	76201	1219216	60961
2	Ավտոմեքենա «ԳԱԶ-31029» (պ/հ.` 175 LL 11)	1996թ./1996թ.	1422960	1422960	71148	1138368	56919	910695	45535	728556	36428

Հ/Հ	Գույքի անվանումը	23.02.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	23.02.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/	10.03.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	10.03.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/	25.03.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	25.03.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/	09.04.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	09.04.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/	27.04.09թ. աճուրդի մեկնարկային գին /դրամ/	27.04.09թ. աճուրդի նախավճար /դրամ/
1	Ավտոմեքենա «ԳԱԶ-3102» (պ/հ.` 176 LL 11)	975373	48769	780299	39015	624240	31212	499392	24970	399514	19976
2	Ավտոմեքենա «ԳԱԶ-31029» (պ/հ.` 175 LL 11)	582845	29143	466276	23314	373021	18652	298417	14921	238734	11937

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2008թ. նոյեմբերի 16-ի թիվ 1166-Ն որոշման` Հայաստանի Հանրապետության Կոտայքի մարզպետը աճուրդի հաղթողի կողմից առաջարկված գնի վճարումից հետո մեկամսյա ժամկետում աճուրդի հաղթողի հետ կնքում է առուվաճառքի պայմանագիր, դրանում նախատեսելով, որ գնորդը պարտավորվում է իր միջոցների հաշվին վճարել գույքի արժեքի որոշման հետ կապված վճարը` 18000դրամ (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը):

Աճուրդը կանցկացվի դասական (գնի ավելացման) եղանակով:

Բոլոր աճուրդները սկսվում են ժամը 11:30-ին: Աճուրդով չվաճառված գույքի մեկնարկային գինը յուրաքանչյուր հաջորդ աճուրդի ժամանակ նվազեցվում է վերջին աճուրդի գույքի մեկնարկային գնի 20 տոկոսի չափով: Աճուրդը կայանալու դեպքում հաջորդ աճուրդը (աճուրդները) չի (չեն) անցկացվում:

Աճուրդին կարող են մասնակցել ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, ինչպես նաև համայնքները, որոնք յուրաքանչյուր աճուրդի համար աճուրդի նախորդ աշխատանքային օրը, ժամը 17:00 աճուրդային հանձնաժողովին են (հասցեն` ք. Երևան, Դ.Անհաղթի 23) ներկայացրել.

-աճուրդի նախավճարի մուծման անդորրագիրը, որի չափն է` յուրաքանչյուր աճուրդի համար յուրաքանչյուր գույքի մեկնարկային գնի 3 տոկոսը, մուտքագրման հաշիվն է «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի թիվ 160006651014 դրամային հաշիվը.

-աճուրդի մասնակցության վճարի անդորրագիրը, որի չափն է 10000 դրամ (վճարվում է «Աճուրդի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի դրամարկղ), գույքի գնի մեջ չի ներառվում և անկախ աճուրդի արդյունքներից չի վերադարձվում.

-անձնագիրը, իսկ իրավաբանական անձինք հիմնադիր փաստաթղթերի պատճենները և լիազորությունները հաստատող փաստաթղթերը:

Աճուրդին չեն կարող մասնակցել այն անձինք, որոնք վաճառվող լոտի նկատմամբ չեն կարող ունենալ սեփականության իրավունք:

Աճուրդի մասնակիցների անձնագրի առկայությունը պարտադիր է: Աճուրդին կարող են ներկա գտնվել դիտորդներ` աճուրդի մասնակից չհամարվող այն անձինք, ովքեր վճարել են մուտքի վճար` 3000 դրամ:

Դիտորդի տոմսերը վաճառվում են մինչև աճուրդի սկսվելը: Աճուրդի մասնակիցները վաճառվող լոտերին կարող են ծանոթանալ սույն ծանուցման հրապարակման պահից մինչև աճուրդի բացմանը նախորդող օրն ընկած ժամանակահատվածում` յուրաքանչյուր երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերին, ժամը 9:00-ից մինչև 17:00 (բացառությամբ ժամը 13:00-ից մինչև 14:00): Նախքան աճուրդի սկսվելը աճուրդային հանձնաժողովը գրանցում է մասնակիցներին և յուրաքանչյուր մասնակցին, տրամադրում է քարտ:

Աճուրդը վարում է աճուրդավարը: Աճուրդավարը մասնակիցներին առաջարկում է մեկնարկային գնով գնել լոտը: Ցանկացած մասնակից իրավունք ունի, նախքան աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածը, ներկայացնել նոր գնային հայտ, որը պետք է գերազանցի մասնակիցների կատարած նախորդ գնային հայտը` նվազագույնը հավելման (քայլի) չափով: Վերջին ամենաբարձր գնային հայտ ներկայացրած մասնակիցը, աճուրդավարի մուրճիկի երրորդ հարվածից հետո, համարվում է աճուրդի հաղթած մասնակից:

Աճուրդավարի կողմից աճուրդի հաղթող համարված մասնակիցը պարտավոր է` հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում, վճարել իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, որը սահմանված ժամկետում (10 օրվա ընթացքում) հետագա վճարումները կատարելու դեպքում նախավճարի հետ միասին հաշվարկվում է վճարման ենթակա գումարի մեջ, իսկ վճարումներից խուսափելու դեպքում չի վերադարձվում և տվյալ մասնակիցը զրկվում է աճուրդի մասնակցելու իրավունքից: Եթե աճուրդում հաղթող համարված մասնակիցը սահմանված ժամկետում (հանձնարարագիր ստանալուց 30 րոպեի ընթացքում) վճարում է իր առաջարկած գնի առնվազն 3 տոկոսի չափով գումար, ապա նա ճանաչվում է աճուրդի հաղթող և ստորագրում է աճուրդի արդյունքների մասին արձանագրությունը:

Աճուրդում չհաղթող մասնակցին, մուծված նախավճարը վերադարձվում է վերջինիս մեկ օրվա ընթացքում դիմելուց հետո:

Աճուրդի մասնակիցները մեքենաներին ծանոթանալու համար կարող են դիմել ՀՀ Կոտայքի մարզպետարան (հասցեն` ք.Հրազդան, Կենտրոն, վարչական շենք թիվ 1) կամ զանգահարել` 0223-2-49-98 հեռախոսահամարով:

Աճուրդի կանոնակարգին ծանոթանալու (որը տրամադրվում է դիմումի առկայության դեպքում, մեկ օրվա ընթացքում, պատճենահանման ծախսերը վճարելու պայմանով) և լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար կարող եք դիմել ք.Երևան, Դավիթ Անհաղթի 23 հասցեով կամ զանգահարել աճուրդային հանձնաժողովին` հեռախոս` 24-67-25, ինտերնետ` URL: //www.privatization.am:

Հնարավոր փոփոխությունների ու լրացումները կիրառվելու են այն ձևով, ինչպես կատարվել է աճուրդի մասին սույն հրապարակային ծանուցումը:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչություն

Մանուել Թոլեգյան.

զրուցում են արվեստի շուրջը

Նկարչությունը

տեսողությունը: Կարծում եմ հստակ է, որ ես ի նկատի չունեմ միայն կոնկրետ, «ֆիզիկական» աչքը, որը մեխանիկորեն որսում է բնության նյութական մասնիկները: Սա, ինչպես նշեցի քիչ առաջ, ունի իր թերությունները եւ սահմանափակումները: Տեսողության ամբողջական իրականությունը, որը բացահայտում է պատկերի իսկական էությունը, մենք տեսնում ենք մեր «հոգու աչքերով», ինչպես ասում են:

Վ. Ս.- Այո: Այս վերջին միտքը շատ տեղին էր եւ պատասխանում է շատ հարցերի, որ դեռ չէի հարցրել: Հիմա հասկանում եմ, թե ինչ նկատի ունես, երբ ասում ես «արվեստի ռեալիզմ» կամ որ որեւէ առարկայի, նյութի, բնության «ռեալիզմը» նկարչի մտքում է եւ նրա հոգում: Այս ռեալիզմը առանձնահատուկ տեսողություն է ընդգրկում իր մեջ, որոշակի զգայարանների գործողություն: Տրամաբանական եմ գտնում:

Մ. Թ. Այո, հենց դա է մեզ տալիս առավել ընդգրկուն, առավել խոր «տեսողություն: Դա մեր առաջ գտնվող իրի մեխանիկական ընդօրինակությունը չէ, ինչպես լուսանկարչական ապարատի ոսպնյակի «արտացոլանքը»: Մարդու տեսողական ապարատը սոսկ ապակյա ոսպնյակ չէ: Այն ունի առանձնահատուկ «զգայունակություններ», ունի «ներքին տեսողություն», որն առաջանում է տեսողության երկարամյա փորձառությունից, մեր մտքերում, հոգեկանում դրա խոր ընկալումից: Սա ես նշում եմ, որովհետեւ շատ կարեւոր է...

Վ. Ս.- Կարեւո՞ր, ի՞նչ առումով:

Մ. Թ.- Ուզում եմ այն կապել մեր ներկայի գերիշխող արվեստի ուղղությունների հետ եւ գնահատել դրանցից երկուսը կամ երեքը, տեսնելու համար, թե արվեստագիտական տեսանկյունից ինչքանով են դրանք ընդունելի: Վերցնենք, օրինակ, ոչ-առարկայական, աբստրակտ կամ այսպես կոչված «մոդեռն» արվեստագետների կտավները: Դրանք այժմ ողողում են արվեստի աշխարհը: Դրանցում, իմ պատկերացմամբ, իսկայական խառնաշփոթ կտեսնենք: Նկարչության առավելությունների եւ սահմանափակումների լայնատարած աղավաղումներ: Եթե ես ու դու եւ ժողովուրդն առհասարակ, 99,6 տոկոսը, այդ գործերը հաճելի կամ հասկանալի, «ընթեռնելի» չի գտնում, ապա իմ կարծիքով թերությունը պետք է փնտրել այդ կտավների, եւ ոչ թե դիտողի աչքերի մեջ:

Հեշտ է պիտակավորել եւ «արվեստի գործեր» կոչել դրանք, ինչպես որ անում են հիմա, բայց այդ պիտակներն, իմ համեստ համոզմամբ, կեղծ են, շինծու, որովհետեւ դրանցում այդ նկարիչներն արտահայտում են սոսկ իրենց տեսածի արտաքին, ֆիզիկական, մատերիալիստական կողմը, եւ ոչ թե դրանց հոգեւոր, գաղափարական իմաստը: Դրանք գաղափարների հետ բոլորովին կապ չունեն: Այդ պատճառով էլ անկասկած դառնում են «անընթեռնելի», մնում են անհասկանալի:

Վ. Ս.- Ասածիդ մեջ մի ճշմարտություն կա, որը հիմք ընդունելով կարող ենք շարունակել մեր քննարկումը: Ասացիր, որ ժամանակակից նկարիչները...

Մ. Թ.- Այո, ես փորձում էի բացատրել, թե ինչո՞ւ այդ կտավները մեզ «հասանելի» չեն լինում, կամ ինչո՞ւ մենք դրանցից որեւէ հոգեկան բավարարվածություն չենք զգում: Մենք միայն տեսնում ենք իրերի ֆիզիկական կողմը, գծերը, գույները, կառուցվածքը, նախշերը եւ այլն: Այս բոլորին «արվեստի գործ» պիտակն են կպցնում, մինչդեռ իրականում դրանք սոսկ այն «մատերիան» են, այն հումքը, որից պետք է առաջանա արվեստի գործը: Միտքս բացատրեմ մի օրինակով: Ընկերներիցս մեկը, մի գյուտարար, տարիներ շարունակ օգտագործելով միլիոնավոր տեխնիկական մասեր, փորձեց կառուցել մի մեքենա, ապարատ, որին կպցրեց «Աշխատելուց ոչինչ չանող մեքենա» պիտակը: Դրանով նա ցանկանում էր ապացուցել, որ մեքենան առանձին վերցրած նշանակություն չունի, բազում բաղադրամասերը անիմաստ են, եթե այդ մեքենան ոչ մի բան չի արտադրելու, ոչ մի օգտակարություն չի ունենալու հասարակությանը: Նույնը կարելի է ասել նկարչության «ֆիզիկական» բաղադրամասերի վերաբերյալ: Դրանք անիմաստ են առանց գաղափարական հենքի:

Վ. Ս.- Այո: Ուզում ես ասել, որ այդ նկարիչները տարված են նկարչության եւ ոչ թե բնության հումքերով...

Մ.Թ.- Ճիշտ այդպես: Նրանք սահմանափակվում են այդ հումքի ֆիզիկական հատկությունով եւ ոչ թե նրա արտահայտած գաղափարով: Իմ ընկերոջ մեքենայի նման, այդ բաղադրամասերը լավ գործում են, բայց մեքենան ինքը ոչինչ չի տալիս, ոչինչ չի արտադրում: Նման մոտեցումը խորթ է արվեստի էությանը, նպատակներին:

Վ. Ս.- Սա ճիշտ է նաեւ գրելու արվեստում, ուստի շատ լավ եմ հասկանում ասածդ: Համաձայն եմ, որ արվեստի ակունքը հանդիսացող բնության նշանակությունն անտեսելով՝ նրանք «անհավասարություն» են առաջացնում: Չեմ ուզում «սխալ» բառը օգտագործել եւ ասել, որ նրանք սխալ են գործում, որովհետեւ սխալը երբեմն կարող է առաջնորդել ճիշտ գործելուն: Միայն նյութականին ուշադրություն դարձնելը կարող է երբեմն ընդունելի, լավ արդյունք տալ: Օրինակ եթե մեկը պարզապես ժամանակ է վատնում նկարչական նյութերով եւ պատահաբար նկատում է, որ գույները, ներկերն ավելի լավ են քսվում որոշակի կտավի վրա, քան մեկ ուրիշի վրա: Այս դեպքում ամեն ինչ լավ ավարտ է ունենում:

Մ. Թ.- Ոչ, հենց այն է, որ չի ունենում: Ընդհակառակը վնաս է հասցվում: Տարբեր ձեւերով եւ շատ կարճ ժամկետներում: Պատերազմից այս կողմ արվեստի գրեթե բոլոր գործերը, որոնք այսօր էլ ցուցադրված են կամ առաջ մղված որպես «գերազանց», «կատարյալ» ստեղծագործություններ, «անընթեռնելիների» շարքին են պատկանում: Մենք այդ կտավները տեսնում ենք ամեն տեղ՝ թանգարաններում, պատկերասրահներում, գրադարաններում, ամսաթերթերում, տեղական եւ միջազգային ցուցահանդեսներում եւ այլն: Միլիոնավոր դոլարներ են ծախսվում դրանք ցուցադրելու նորանոր «վայրեր» գտնելու համար: Արտաքնապես կարծես ամեն ինչ լավ է: Տպավորությունն այն է, որ արվեստի նկատմամբ զարթոնք կա Ամերիկայում: Բայց իրականում այս բոլորը պատրանք է: Տխուր փաստն այն է, որ այդ բոլոր «կտավները» անհասկանալի են, անհասանելի ժողովրդին, որը ոչ մի օգուտ չի ստանում դրանցից, որովհետեւ դրանց նշանակությունը չի ըմբռնում: Այս փաստն էլ շահագործում են որոշ ճարպիկ շողոքորթողներ, որոնք խրախուսում են «վայ» նկարիչներին եւ նրանց «արտադրած» վայ-կտավները վաճառում անբան մեծահարուստներին որպես արվեստի իսկական, բարձրարժեք ստեղծագործություններ, որոնց «ժամանակը» դեռ չի հասկանում: Այդ ձեւով նրանք մեծ գումարներ են վաստակում: Կարծես «քամու թափած պտուղ» լինի: Նրանք «հավաքում» են այդ «բարիքի պտուղները», հարստանում, իսկ դյուրահավատ հասարակությունը «կթան կով» դարձած միամտորեն վճարում է այդ կեղծ «գլուխգործոցների» համար:

«Երկրորդ աշխարհամարտի շարքից»՝ բուժքույրերի խոհանոցը, 1944 թ.

Այդ շողոքորթների բազմանալուն նպաստում է հենց նկարների «անընթեռնելի» լինելը, որովհետեւ եթե ըմբռնելի լինեին, ինչ-որ իմաստ արտահայտեին, մարդիկ հեշտությամբ կկարողանային ինչպես ասում են «թացը չորից տարբերել»:

Ես հասկանում եմ, անշուշտ, քո մտահոգությունը, Բիլ, եւ համաձայն եմ, որ երբեմն լավ արդյունքի մարդիկ հասնում են ազնիվ ջանքերի, փորձարկումների արդյունքում, բայց իմ նշածը հազիվ թե կարողանանք «ազնիվ փորձարկումների» այդ շարքին դասել: Դա կարելի է ավելի շուտ նմանեցնել 3 խաղաթղթերով մայթերի վրա արագաշարժ մատների շնորհիվ մարդկանցից փող կորզելուն կամ դեղորայքի վրա սխալ պիտակ կպցնելուն...

Վ. Ս.- Հիմա ավելի ճիշտ եմ հասկանում քեզ: Նրանց կատարածը փաստորեն արվեստի անկում է առաջացնում, ավարտն է ազդարարում...

Մ. Թ.- Այո: Նրանք ի չարս են օգտագործում արվեստի «գործիքները», նյութերը: Իսկ հասարակությունն էլ, սովորաբար անփորձ լինելով արվեստը գնահատելու գործում, կուլ է տալիս խայծը եւ զոհ դառնում:

Մեծ նկարիչները պատահական փորձարկումների միջոցով չէ, որ հասել են վարպետության: Նման պատահականությունները «օրիգինալ», առանձնահատուկ գաղափարներ չեն ծնում: Ես չեմ կարող մտաբերել մի արժեքավոր կտավ, որի վրա նկարիչը «պատահականորեն» լավ տեսարան նկարած լինի: Լավ նկարչի յուրաքանչյուր վրձնահարվածը, ներկերի գույնը, տոնը, ընտրված առարկաները, նրանց ձեւը, ստվերի եւ լույսի համամասնությունը, մի խոսքով ամեն ինչը մտածված է, ամենայն հոգատարությամբ եւ մանրամասնությամբ ուսումնասիրված: Արվեստի բոլոր լավ գործերում վարպետ նկարիչները ջանք չեն խնայում թափանցելու նկարված առարկայի խորքերը, հաճախ նաեւ քողարկելով արտաքինը, որպեսզի առավել ցայտուն դառնա այդ ներքին իմաստը: Բայց ի՞նչ ենք մենք տեսնում մերօրյա «պատկերասրահներում»: Ներկի թանձրույթներով կամ կաթկթոցներով պատված, անիմաստ գծերով եւ ավել հիշեցնող վրձիններով կատարված անխոհեմ զուգորդումների պատկերներ: Եվ այդ բոլորը մեզ է ներկայացվում «արվեստ» անվան տակ, մի բան, որ նույնիսկ իրենց՝ այդ «վայ նկարիչներին» անգամ անհասկանալի է:

Վ. Ս.- Այո, մենք մեր շուրջը տեսնում ենք այս բոլորը: Դա ապացուցում է, որ մենք չունենք իսկական, նվիրյալ նկարիչներ: Վարպետ արվեստագետների պակաս ենք զգում:

Մ. Թ.- Պետք է ընդունենք, որ լավ նկար ստեղծելը «լուրջ բիզնես» է եւ լուրջ նպատակներ է հետապնդում: Արվեստի աղավաղումը, արժեզրկումը, զուտ զարդի վերածումը կամ սոսկ արտաքին ձեւի գովաբանումը եւ ներքին բովանդակության անտեսումը քննադատելի է, որովհետեւ չափազանց վտանգավոր է: Փոխանակ մաքրազտելու, այն ընդհակառակը, մթագնում է տեսողությունը, փոխանակ արվեստը դարձնելու հարգված ու փայփայված մի բնագավառ, ընդհակառակը, անվստահություն ու անարգանք է սերմանում եւ դրանով կտրում մարդու եւ իսկական արվեստի միջեւ ստեղծված դարավոր կապը, որը նպաստել է քաղաքակրթության զարգացմանը:

Նման բան, հետընթաց շարժում, չեմ կարծում, որ տեղի է ունեցել գրականության մեջ: Գրելու ձեւը փոխվե՞լ է, Բիլ: Կարելի՞ է գրականության մեջ ձեւը քանդել, այսինքն քերականական կառուցվածքը քանդել, եւ դեռեւս հասկանալի դարձնել գրվածքը:

Վ. Ս.- Գրականության մեջ դա կատարվում է բառերի հետ «խեղկատակություն» անելով, այսինքն օգտագործելով դրանց որպես սոսկ բառեր եւ ոչ թե որպես հաղորդակցության «գործիքներ»: Ինչպես վայ-նկարիչներն են գծերի եւ գույների հետ վարվում, այնպես էլ գրականության մեջ վայ գրողներն են վարվում բառերի հետ:

Մ. Թ.- Հասկանում եմ: Ինձ հետաքրքրում է այն, որ եթե գրողը անտեսի գրելու հիմնական ձեւը, այսինքն քերականական կանոնները եւ բառերն օգտագործի ինչպես պատահի, այն հերթականությամբ, որ գալիս են միտքը, ապա կարո՞ղ է նման գրությունը հասկանալի լինել ընթերցողին: Կհիշես երեւի այն կեղծ կատակերգուին, որ տարիներ շարունակ փող էր վաստակում՝ դիտավորյալ արտասանելով ճոռոմ բառեր՝ խառնաշփոթ, բայց «հաճելի» հերթականությամբ եւ այնպիսի լուրջ ու «գիտական» մոտեցմամբ, ինտոնացիայով, որ կարծես շատ կարեւոր միտք էր արտահայտում: Այս օրինակով ուզում եմ ամփոփել իմ տպավորությունները այդ կեղծ նկարիչների մասին, որոնք մարդկանց աչքին թոզ են փչում, հավատացնելով, որ մեծ գործեր են ստեղծում: Նրանք ոչ մի բան էլ չեն ստեղծել: Պարզապես արվեստի ձեւն են ջարդուփշուր անում, ինչպես վերոնշյալ կատակերգուն, որ խոսելու, հաղորդակցվելու ձեւն է հիմնովին փոխել:

Վ. Ս. - Կարծում եմ՝ պետք է հասկանանք, որ զբաղվելու, ժամանակն անցկացնելու շատ ու տարբեր ձեւեր կան եւ պարտադիր չէ, որ մարդկանց՝ նկարիչ լինեն, թե այլ բնագավառի մասնագետներ, «արտադրանքն» անպայման «վիրավորական» կամ «անհարգալից» որակենք: Պարզապես պետք է ընդունենք, որ որոշ մարդիկ, նկարիչներ, նվազ օժտված են, քան մյուսները, որոնք դիպվածի կամ հանգամանքների կամ ջանասիրության շնորհիվ ավելի բարձր արդյունքների են հասնում:

Մ. Թ.- Համաձայն եմ, բայց երեւի իրարից շատ տարբեր մարդկանց խմբերի մասին ենք խոսում: Ես խոսում եմ արվեստի «ռեկետների», խաբեբաների, կեղծ ապստամբների, անհամաձայն ձեւացնողների, խեղված մտավորականների մասին, որոնք արվեստը «ապաստարան» են դարձնում, փախուստի, լարվածությունից հեռանալու եւ հեշտությամբ փող վաստակելու միջոց են դարձնում, որոնք ջարդուփշուր անելով արվեստի ձեւը՝ փորձում են բավարարել իրենց անձնական պահանջները, հասնել իրենց նպատակներին: Իսկ դու խոսում ես լուրջ, նվիրյալ, խելամիտ, ոչ շահամոլ, ոչ եսասեր մարդկանց մասին, որոնք մտադիր են իրենք իրենց բարելավելով, իրենց արվեստը կատարելագործելով, բարելավել նաեւ մեր բոլորի կյանքը, հարստացնել այն նորանոր նվաճումներով: Ես ոչ մի բան չունեմ նրանց դեմ: Իմ զայրույթը կեղծարարների դեմ է, անկախ այն հանգամանքից՝ դիտավորյա՞լ է նրանց գործած «հանցանքը», թե՞ պատահական:

Վ. Ս.- Մենք հեզությամբ կամ ամբարտավանությամբ ենք վարվում ուրիշների հանդեպ միայն այն պատճառով, որ գիտակցում ենք, թե այդ հեզությունն ու ամբարտավանությունը գոյություն ունի առավել կամ նվազ չափով մեզ շրջապատող մարդկանց յուրաքանչյուրի մեջ: Մեր՝ յուրաքանչյուրիս նպատակն է հասնել լավագույնին ըստ մեր ունակությունների, տաղանդի առավելությունների եւ սահմանափակումների: Ես ոչ մի բան չունեմ ընդհանրապես աշխարհում տիրող գրականության ձեւերի կամ արվեստի ուղղությունների դեմ, բայց նաեւ եթե ինչ-որ գրական կամ արվեստի ձեւ, տեսակ կամ ուղղություն ինձ դուր չի գալիս, ես չեմ կարող պնդել, որ մեկ ուրիշին եւս այն դուր չի գալիս, որովհետեւ վստահ եմ, որ ինչ-որ մեկին դա իրոք դուր է գալիս:

Մ. Թ.- Դե, իհարկե, ամեն մի վատ նկարի մեջ ինչ-որ լավ բան կարող ենք հայտնաբերել, եւ լավ կտավներն էլ, անշուշտ, անթերի չեն: Մենք կարող ենք առողջ բանականությանը դիմելով ասել, որ ազատ երկրում ենք ապրում եւ մարդիկ կարող են նկարել այն, ինչ ցանկանում են, ինչպես ցանկանում են եւ գնահատել այն, ինչքան ցանկանում են: Սա ես կատակով չեմ ասում, այլ՝ լրջորեն: Նույնիսկ աղբակույտերի մեջ կարող են լինել իրեր, որոնք ինչ-որ մեկին կհետաքրքրեն, օգտակար կլինեն, կամ արժեքավոր կթվան: Բայց թույլ տուր քեզ հետ չհամաձայնել այն հարցում, որ ազատություն հասկացությունն ամենաթողություն է նշանակում: Քո ակնարկը դա էր հուշում, ինչքան հասկացա, որ արվեստագետը յուրահատուկ անձնավորություն է, անկախ հասարակությունից եւ նրա հանդեպ ունեցած պատասխանատվությունից, եւ որ նա անսահման առավելություններ ունի այդ հասարակության մեջ անելու այն, ինչ ցանկանում է:

Իմ կարծիքով արվեստագետը, ինչպես եւ ամեն մի պատասխանատու անձնավորություն, պատկանում է, մաս է կազմում որոշակի մի հասարակության, մի քաղաքակրթության, ազգության կամ ընտանիքի: Իսկ մեծ արվեստագետը դրա հետ միասին նաեւ ամբողջ աշխարհինն է: Մարդ արարածը չի կարող անջատել իրեն հասարակությունից, իր ազգությունից, մարդկային ռասայից: Այդ կապն անխուսափելի է: Եթե տվյալ անձնավորությունն իսկական արվեստագետ է, նա պիտի ամենախոր կարեկցանք զգա հանդեպ իր ժողովուրդը, ազգը, քաղաքակրթությունը, որին պատկանում է: Ավելին, նա պիտի ամեն ջանք գործադրի, իր ունակություններն ու տաղանդը օգտագործի՝ իր արվեստը այդ հասարակությանը հասկանալի եւ իմաստալից դարձնելու համար: Նրա ստեղծածը չպետք է «ինչ-որ բան» լինի: Նա չի կարող, իրավունք չունի փշրել, քանդել ընդունված կանոնները, ձեւերը, լոկ դրանք փշրելու, քանդելու կամ մարդկանց տեսողությունը խաթարելու համար եւ այնուհետեւ ձեւացնել, թե արժեքավոր մի բանով նպաստում է այդ հասարակությանը: Պատասխանատվության զգացում ունեցող ոչ մի արվեստագետ երբեք չի փշրել նկարչության ընդունված կանոնները եւ հետո իր այդ արարքը վերագրել իր մեծությանը կամ թերությանը:

Շարունակելի

Թարգմանությունը՝

ՀՐԱՉ ՕՀՆԻԿՅԱՆԻ

Անտիպ էջեր

ԳՐԱՌՈՒՄՆԵՐ ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆՅԱՆԻ ՀՈՒՇԵՐԻՑ

Վախթանգ Անանյանի մտերմությունն Ավետիք Իսահակյանի հետ սկսվել է 1930-ական թվականների վերջերից եւ տեւել երկար տարիներ՝ մինչեւ Վարպետի մահը: Իսահակյանը սկզբից եւեթ գնահատել ու խրախուսել է Անանյան-գրողին, նրա բնապաշտական հայեցությունն ու սեփական ձայնի դրսեւորումը՝ գրականության ասպարեզում: Դա շատ կարեւոր էր եւ իր ազդեցությունն է ունեցել Անանյան-մարդու եւ ստեղծագործողի հոգեկան կորովը բարձր պահելում՝ մանավանդ, երբ նոր էր դուրս եկել բանտից եւ դեռեւս շփոթված էր իրեն վերագրված «ժողովրդի թշնամի» խարանը կրելուց: Այնուհետեւ, պատերազմից հետո, ի հակադրություն ժամանակի ժխտողական գնահատանքի, թե իբր իր պատմվածքներում Անանյանն անհարկի մարդկայնացնում է ընտանի ու վայրի կենդանիներին, օժտում նրանց խելքով ու զգացմունքներով, Իսահակյանը, ընդհակառակը, գնահատում էր եւ կարեւորում գրողի թեմայի ընտրությունը եւ մարդ-բնություն հարաբերության նրա յուրովի ընկալումներն ու գեղարվեստական դրսեւորումը:

Դիլիջան. Շամախյանի անտառում, 1965 թ.

Հետագայում «Վարպետի խորհրդով» հուշագրության մեջ Վ. Անանյանը պիտի գրեր. «Ինձ թվում է, որ ինձ մտերիմ էր այն պատճառով, որ շրջում էի իր սիրած Հայաստանի լեռներն ու ձորերը եւ տուն էի վերադառնում թարմ տպավորություններով: Ու երբ վերադառնում էի որսից, մոտն էր հրավիրում, կամ ուղղակի գալիս էր այն կիսախավար խցիկը, ուր մի ժամանակ ապրում էի ես: Գալիս էր, ինքը դանդաղ ու կակազելով մի համով բան էր ասում ու ինձ խոսքի մեջ քաշում. Նրան հետաքրքրում էր ամեն ինչ, որ կապված էր բնության հետ՝ եւ գիշերները խարույկի մոտ, եւ քարայծների խաղաղ արոտը վաղորդյան շաղին, եւ բնության զարթոնքը կաքավների կղկղոցով, եւ այն տեսարանները, որ բացվում են Ասլու լեռան կատարից դեպի Ազատն Մասիս եւ Արարատյան դաշտը արեւմուտքից արեւելք կիսող Արաքսի ջրերն ու դեղին շամբուտները:

Պատմում էի, իսկ նա լսում էր մտախոհ ու ինձ թվում էր, որ հոգով տեղափոխվում է պատմածս վայրերը: Ինքը ծեր էր, սար չէր բարձրանում, եւ ես մի տեսակ «կապավորի» դեր էի խաղում իր եւ հայրենի բնության միջեւ»[1]:

Անանյանի գրականությունը Իսահակյանը համարում էր «հումանիզմի եւ հայրենասիրության» մեծ դրսեւորում եւ շահագրգիռ էր մինչեւ վերջ բացելու անանյանական իմացության հնարավորությունները այդ ասպարեզում: Ուստի եւ խորհուրդ է տվել. «Մեզ մոտ այդ կարգի գրականություն չկա... հրապարակի վրա թե՛ գրողներ չկան, թե՛ այնքան նյութ, որ ընտրություն կատարես: Բայց մի բան էլ ճիշտ է. ամեն նյութ պատմվածք չի դառնա... Գրիր ակնարկների գիրք Հայաստանի կենդանական աշխարհի մասին եւ այնտեղ օգտագործիր այն ամբողջ մանրուքը, որ դուրս է մնացել քո որսորդական պրակներից... Դա շատ կարեւոր աշխատություն կլինի, այդ կարգի գիրք մենք չունենք հայ գրականության մեջ...»[2]:

Եվ Վարպետի խորհրդով, ահա ծնվեցին Վ. Անանյանի «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» գիտա-գեղարվեստական ստվարածավալ հինգ հատորները:

Բացի ստեղծագործական նախասիրությունից, Իսահակյանի եւ նրա ընտանիքի մտերմությանը, ու մեր հարկի տակ հաճախ հյուրընկալվելուն նպաստել են մարդկային հարաբերությունները՝ անձնական համակրանքը, որում իր բաժինն ուներ նաեւ մայրս: Իսահակյանը գնահատում ու մեծարում էր մորս ազնվազարմ կենցաղը, գեղեցիկ արտաքինը, երգելու ունակությունը, նաեւ հյուրասիրելու ճաշակն ու կերպը: Փոքր ձայն ուներ մայրս, բայց Վասպուրականի մեղեդիները վերարտադրում էր հարազատորեն՝ հուզականությամբ, սրտի խորքից: Մայրս երգում էր հազվադեպ՝ տրամադրված պահերին միայն, բայց երբեք չէր մերժում Վարպետին:

Այդ մեծ բարեկամությունից անցել է կես դար, եւ վերջերս միայն հայրիկիս գրական ժառանգության մեջ հայտնաբերեցի «Վարպետը» խորագրով հուշապատառիկների ձեռագրերը (երեւի դրանց հիման վրա մի նոր հուշապատում պիտի ստեղծեր) եւ որոշեցի հանձնել հանրության ուշադրությանը:

ՆԵԼԼԻ ԱՆԱՆՅԱՆ

1. Վ. Անանյան, Երկեր, ՀԳՄ հրատ. Երեւան, 2005, էջ 483
2. Նույնը, էջ 484-485

ՎԱՐՊԵՏԸ

Մեր տանն ասված մտքերից

Լուսակերտի տանը, 1975 թ.

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆՅԱՆ

- Ծերացանք... ըսել է, թե հասանք ամեն բանի ծերին...

- Երկար ապրելու գաղտնիքը. մի առարկիր կնոջդ...

- Ռասա Կարոն... վախենում եմ հրապարակեմ:

- Ինչո՞ւ, Վարպետ...

- Ինձ որպես բանաստեղծի կմոռանան...

Ու ծիծաղով լցվեցին ծերունական աչքերը: Չհասկացա, կատակով գլուխն ազատո՞ւմ է հարցադրումից, թե՞ իրոք լրջորեն այդ կարծիքին է «Ռասա Կարոյի» մասին:

▼▼▼

1940 թվականի ամռանը հանգստանում էինք Սեւանում, գրողների հանգստյան տանը: Մեզ հետ էին անմոռանալի Վարպետը, Արու Ոսկանյանը, Նաիրի Զարյանը, Աղավնին եւ այն ժամանակ դեռ օրիորդ Սիլվա Կապուտիկյանը: Վարիչ տիկ. Հայկուշը Վարպետի պատվին ճաշկերույթներ էր տալիս «Նորմայից դուրս» եւ այդ նպատակով ամեն օր Ցամաքաբերդից ոչխարներ էր բերել տալիս:

Իսկ ես շարունակ լճի վրա էի, կարթս ցած կախած: Մի օր ասացի.

- Տիկ. Հայկուշ, վաղվա ընթրիքը ես եմ տալիս... իշխան ձկով:

Երկու օր ջանացի ափին. որսորդի խոսք էի տվել, այդ խոսքը Վարպետի ականջին էր հասել եւ քծիծաղ առաջ բերել նրա բարի դեմքին:

Երբ բռնածս իշխանների թիվը հասավ 23-ի (ինչքան որ մարդ կար հանգստյան տանը) թիավարեցի դեպի ափ, որս հանձնեցի խոհարարին...

Երբ վեր բարձրացա հանգստյան տնից, տեսա վանքերի կողմից նեղ կածանով գալիս են Վարպետը եւ կինս... թեւանցուկ: Ինձ նկատելուն պես Վարպետը թեւն ազատեց եւ մի քայլ ետ ընկավ. շավիղը նեղ էր: Մտքումս փառ-փառ ծիծաղեցի: Երբ հասան ինձ, հարցրի.

- Վարպետ, էն ինչի՞, հենց ինձ տեսար՝ թեւդ ետ քաշեցիր...

Ու անձայն ծիծաղում եմ:

Շփոթվեց, կակազեց (առանց այդ էլ կակազում էր).

- Դե, մտածեցի՝ որսորդները քեզի պես մարդիկ են, մեկ էլ տեսար խանչալ քաշեց...

Երեքս էլ ծիծաղեցինք:

- Այդպես է, Վարպետ, բայց քոնն ուրիշ է, քեզ կարելի է... ախր դու Աստծու պես մարդ ես...

Լռեց, մտածեց, երեւի դուր եկավ գովասանքս: Թե մտքում ասում էր. «Ինչ Աստված, օղուլ, ես էլ մահկանացու եմ...»:

▼▼▼

Նաիրի Զարյանի հետ զրուցում էր Սեւանա վանքի պատի տակ: Ձեռքով մոտը հրավիրեց: Երբ երեքով էինք, շուրջը նայեց եւ խորհրդավոր ասաց.

- Երդվեք, որ ասածս ձեր մեջ կմնա...

- Երդվում ենք, Վարպետ...

- Այստեղ լինեմ, թե էն աշխարհում, իմ հոգին չի խաղաղվելու, մինչեւ որ Ղարսը գերությունից չազատվի...

Ժամանակն այնպիսին էր, որ իր այդ հայրենասիրական իղձը արտահայտել կարող էր զուգակցին երդվեցնելուց հետո միայն...

▼▼▼

Պատերազմը նոր էր վերջացել, որսի գնացի, կինս եփեց իր հռչակավոր փլավը՝ կաքավի մսով: Վարպետին հրավիրեցինք իր ընտանիքով: Բնակարանս մութ էր ու անշուք, բայց սեղանը ճոխ էր:

Շատ հավանեց փլավը եւ հրաժեշտ տալիս ասաց.

- Մատդ ափսոսում է, որ այսքան բան մնաց... Մի հարսանիքի պատրաստություն ես տեսել, Զարիկ...

Կինս շիկնեց գովասանքից եւ ասաց.

- Վարպետ, վաղն էլ եկեք, շարունակենք...

- Ինչը, կրծո՞ղը... Ինչո՞ւ չենք գա որ...

Կարծեցինք կատակ է անում: Որքան ուրախացանք, երբ հաջորդ օրը մեր անշուք բակը լցվեց Վարպետի գերդաստանով:

▼▼▼

Իմ հիսունամյակի խնջույքին երեք անգամ խոսք ասաց իմ մասին: Ափսոս, չձայնագրեցինք: Բովանդակությունը մոտավոր է մնացել մտքումս:

- Ես կարդում եմ Անանյանի բոլոր գրվածքները՝ սկսած թերթում տպված օչերկներից մինչեւ գեղարվեստական լուրջ գործերը: Որպես տաղանդ նա ինքնատիպ է, չի կրում ոչ մեկի ազդեցությունը: Նա ստեղծագործում է այնպես, ինչպես անտառների եղնիկն է իր կոտոշները ստեղծում՝ բնական:

Ես հասկացա, հետո էլ տեսա, որ այդքան հակիրճ եւ այդքան խորը ոչ մի թերթ, ոչ մի գրախոսական չի ասել իմ գրվածքների մասին:

▼▼▼

Ստեփան Զորյանը իմ ծննդյան հիսնամյակին նվիրված նիստը բացեց հետեւյալ խոսքերով.

- Սիրելի ընկերներ, Վարպետը գնացել է Էջմիածին՝ Հոգեւոր գերագույն խորհրդի նիստին մասնակցելու: Ինձ պատվիրել է շնորհավորեմ հոբելյարին եւ իր կողմից համբուրեմ նրան:

Ու համբուրեց...

▼▼▼

- Տասնհինգ տարի է չեմ պարել, բայց հիմա պիտի պարեմ այս որսորդի հոբելյանին: Դա 1955 թվականի սեպտեմբերի 30-ի գիշերվա ժամը երեքին էր:

Եվ պարե՜ց, երեք անգամ խոսեց եւ երեք անգամ էլ պարեց:

Ինչ Վախթանգ Անանյան, ինչ հոբելյար, բոլորս էլ նրան էինք նայում, նրան էինք լսում, նրան էինք փառաբանում...

Այն տեղը հասավ, որ կատակով բացականչեցի.

- Վարպետ, հիմա իմ հոբելյանն է, թե՞ քո...

▼▼▼

Հոբելյանական խնջույքիս համար որսորդ ընկերներս սար ու ձոր ընկան եւ երեսուն, թե քառասուն կաքավ բերին: Շատ ուտելիք կար սեղանին՝ խորոված, որսի միս եւ այլն, այնպես որ, երբ գիշերվա կեսին սկուտեղներով մատուցեցին փլավը՝ կաքավները վրան, շատերն արդեն կշտացել էին: Բայց տապակած կաքավներն այնպես էին բուրում, որ միշտ զուսպ Ստեփան Զորյանը դիմեց կնոջը.

- Վարդանուշ, մեր բաժինը հետներս չտանե՞նք տուն...

Եվ լավաշի մեջ մի կաքավ փաթաթեց:

- Էհ, բա մենք ինչ բանի ենք,- ասաց Վարպետը,- Սոֆի՛, օրինակ վերցրու տիկին Վարդանուշից...

Այդ չնչին դեպքն այնպես ուրախացրեց սեղանակիցներին, որ մի քանիսը ծիծաղելով փաթաթած կաքավներ ուղարկեցին տիկ. Սոֆիին:

▼▼▼

- Վարպետ, ինչո՞ւ չես գրում Աբու-Լալայի վերադարձի շարունակությունը: Ախր նա, որքան հիշում եմ, սկիզբ էր կամ՝ հատված:

Անձայն ծիծաղեց եւ կակազելով ասաց.

- Այնպես, ինչպես Աբու-Լալան է գնում, նրան այլեւ վերադարձ չկա՜...

▼▼▼

Երբեմն կիսակատակ պարծենալ գիտեր: Մեր տանն էինք, ինքն իրեն, կարծես իր համար դնդնում էր, իր թողած պատգամն էր շշնջում:

Ապա դարձավ ինձ.

- Կարծես ամեն բառը վեմի վրա փորագրված լինի, հը՜... Փորագրված բոլորի համար, դարերի համար...

Մի անգամ հարցրի.

- Վարպետ,- ժողովածու եմ հանձնում տպագրության, ինչ խորհուրդ եք տալիս, միայն ուժե՞ղ գործերը դնեմ, թե՞ թույլերն էլ կարելի է:

- Լավերը դիր, իհարկե, բայց լավի արանքում էլ միջակը դիր,- ախր բոլոր լավը միասին չի ստացվի, մեկ-մեկ էլ թույլ պիտի մատուցես, որ ուժեղի համը երեւա... Մի բան էլ ասեմ. մեծ գրողները միայն մի քանի գործերով են մեծ, մնացածը միջակ կամ թույլ բաներ են: ■

Վ. Անանյան, Ավ. Իսահակյան, 1940 թ.

Նկարչություն

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ-ԼԵՆԻՆԳՐԱԴ-ՄՈՍԿՎԱ-ԵՐԵՎԱՆ՝ ԷԴՎԱՐԴ ԱՐԾՐՈՒՆՅԱՆ

Գեղանկարիչ Էդվարդ Արծրունյանն իր իսկ ստեղծած արվեստի աշխարհում է ապրում՝ շրջապատված շուրջ 65 տարվա կենսագրություն ունեցող իր նկարներով ու չնայած վաստակաշատ լինելուն՝ էլի նկարում է: Նկարչությունն արվեստագետի համար վաղուց արդեն հաստատված կենսակերպ է, ապրելաձեւ:

Մինչ իր ստեղծագործական կյանքի պատմությանն անդրադառնալը, Էդվարդ Արծրունյանը մեծ հաճույքով ներկայացնում է իր կտավների տարեգրությունը, ինչպես նաեւ իր նախասիրությունները կերպարվեստում. «Միաժամանակ, ամենից շատ սիրում եմ աշխատել կոմպոզիցիայի ժանրում, սիրում եմ ամբողջական ավարտուն պատկերներ հաղորդել կտավներին: Սիրում եմ հուշ-պատկերներ վրձնել՝ անհասն իր միջավայրով, իրեն հոգեհարազատ վիճակներում», ասում է նկարիչը:

Նկարչի արվեստանոցում կողք-կողքի կախված են տարբեր ժամանակներում ստեղծված կտավներ, որոնք հնարավորություն են ընձեռում միանգամից ամբողջական պատկերացում կազմել արվեստագետի ստեղծագործական բնութագրի մասին: Ահա նկարչության մեջ նոր-նոր քայլեր անող պատանի Արծրունյանը՝ իր 40-50-ականներին ստեղծված ֆիգուրներով, էտյուդներով ու դիմանկարներով, իսկ արդեն 60-80-ական թթ. վրձնած կտավները կայացած եւ փորձառու նկարիչ են ներկայացնում: Ճիշտ է, գերակայում է կոմպոզիցիայի ժանրը, սակայն կտավները թեմատիկ առումով բազմազան են, իրենց մեջ ներառում են խորհրդանշական տարրեր: Չնայած այն հանգամանքին, որ «Աշխատանքային օրվանից հետո» (1987 թ.), «Սպասում» (1988 թ.), «Լողացող կինը» (1988 թ.) կտավներում արվեստագետն անհասին է վրձնել իր առօրյա հոգսերով ու հետաքրքրություններով, ուր նրբին խոհականություն կա: Կյանքը գեղեցիկ է բոլոր դրսեւորումներում՝ թերեւս սա է եղել նկարչի նշանաբանը ստեղծագործելիս: Իսկ ահա «Կոմիտասը երեխաների հետ», «Զարթիր լաո, մեռնիմ քեզի» (1974), «Ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում» (1975) կտավներում նկարիչը պատմական ժանրն է զարգացրել, նա սեփական ժողովրդի պատմության անցած ճանապարհն է արձանագրել՝ յուրովի մեկնաբանությամբ: 2003 թ. ստեղծված «Հեյ Արախ, իմ բախտի երազ» մեծադիր կոմպոզիցիան վերոնշյալ թեմայի շարունակությունն է՝ նորովի սիմվոլիկ մեկնաբանությամբ եւ գունային լուծումներով, այնուհետեւ, չզարմանաք, նկարիչ Արծրունյանի աբստրակտ աշխատանքներն են, որոնք 90-ական թվականների գործեր են: Հետո կրկին շարքը համալրում են 2000-ականներին ստեղծված աշխատանքներ՝ նատյուրմորտներ, կոմպոզիցիաներ: Վերջին շրջանի կտավները թեմատիկ առումով դուրս չեն գալիս նկարչի հետաքրքրության շրջանակներից, սակայն նորովի գունային լուծումներով են առանձնանում, եւ ինչպես նկարիչն է փաստում՝ «Այդ կտավներն ավելի դեկորատիվ են, գույներն՝ առավել էքսպրեսիվ»:

Երբ նկարիչը սկսեց իր կյանքի պատմությունը, ինձ համար միանգամից պարզ դարձավ, որ Էդվարդ Արծրունյան գեղանկարչի կերպարը չորս հրաշալի փուլեր են ձեւավորել:

ԱՆԱՀԻՏ ԿՈՐՅՈՒՆ

Գյումրին

Ավելի ճիշտ Լենինականը գեղանկարիչ Էդվարդ Արծրունյանի հուշերում նույնանում է պատերազմյան տարիների հետ. արվեստագետի մանկությունը Երկրորդ համաշխարհայինի հետ է համընկել: Նա ծնվել է 1929-ին, 11 տարեկան էր, երբ սկսվեց պատերազմը: Այն ընթացքի մեջ էր, երբ մանուկ Էդիկի հայրը Չերեպի ձորի շրջակայքում շինարարական աշխատանքներին էր մասնակցում եւ որպես օգնական, որդուն էլ հետն էր տարել: Եվ մի օր էլ մանչուկը ձորի շրջակայքում բնանկարներ անող նկարիչների է հանդիպում: Այդ օրվանից Արծրունյանների տան պատերն այնքան են հարստանում զանազան պատկերներով, որ երբ այլեւս տեղ չի մնում, տղայի մայրը ստիպված Էդիկին նկարչական ստուդիա՝ սովորելու է տանում: Հետո մանուկ Էդվարդը Լենինականի հանրահայտ Մերկուրովի անվան նկարչական դպրոց է ընդունվում՝ 1938-44 թթ, որտեղ իր ապագա վրձնակից ընկերներին է հանդիպում՝ Զուլում Գրիգորյանին, Ռաֆայել Աթոյանին, Աշոտ Մելքոնյանին, իսկ նրանց դասատուն ոչ պակաս հանրահայտ գեղանկարիչ Հակոբ Անանիկյանն էր: Գյումրին ծննդավայր լինելուց, գեղագիտական ճաշակ ու նկարչական գիտելիքներ տալուց զատ, նկարչի հիշողության մեջ նույնանում է երկաթգծի կայարանով, այն 40-ականների գյումրեցու համար հաղթանակ ու պատերազմի ավարտ էր խորհրդանշում: Հենց այս կայարանում լենինականցի կանայք՝ քույրերն ու մայրերը, դիմավորեցին իրենց որդիներին, ամուսիններին ու եղբայրներին, հենց այս կայարանում էլ լենինականցի մանուկների երազանքն իրականություն դարձավ՝ նրանք կրկին անգամ իրենց հայրերին ողջ-առողջ տեսան:

Լենինգրադ

Պատերազմին հաջորդող հաղթանակն էր, թե պատանի նկարիչների արկածախնդրության ծարավը կամ գուցե միամտությունը՝ Ջոն Պատիկյանի՝ Լինինգրադի արվեստի ակադեմիայի ուսանողի ակնարկը, որը հետագայում առիթ հանդիսացավ երկու ընկերների՝ Էդվարդ Արծրունյանի ու Զուլում Գրիգորյանի համար, ուղղակի փախչել ուսումնական տարվա կեսին Լենինգրադ: Դա 1946 թվականի դեկտեմբերն էր: Միայն երեք տարի հետո երիտասարդ Արծրունյանը կարողանում է իր երազանքն իրականություն դարձնել՝ դառնալ Ռեպինի անվան արվեստի ակադեմիայի ուսանող: Մինչ այդ նա նույն ակադեմիային կից դպրոցում էր ուսանում: Ուսումնառության երկար ու ձիգ ութ տարիներ Լենինգրադում, հրաշալի միջավայր արվեստը տեսականորեն եւ գործնականորեն յուրացնելու համար, ընկերական հրաշալի հավաքույթներ՝ Մինաս, Դեղձ Աշոտ, ստեղծագործական եւ անձնական ազատությունների անվերջանալի շարան:

«Սպասում»

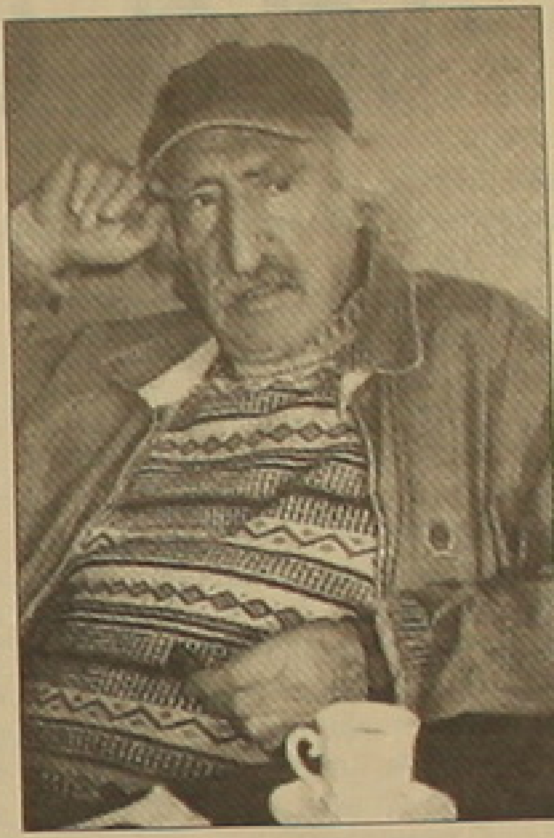

Այս ամենը հետագայում տալու էր իր պտուղները: Նրանցից յուրաքանչյուրը հետագայում գալու էր հայրենիք՝ իր գույներով ու իր գծերով հարստացնելու հայ կերպարվեստի անդաստանը: Հենց այս փաղանգն արվեստի դժվարին ճանապարհին կողմնորոշեց, ուղղորդեց մեր երիտասարդ կերպարվեստագետներին: Գեղարվեստի ակադեմիան ավարտելուց անմիջապես հետո է նկարիչն առաջին անգամ մասնակցում համամիութենական գեղանկարչական ցուցահանդեսին, իսկ 4 տարի անց նա արդեն ԽՍՀՄ նկարիչների միության անդամ էր: Էդվարդ Արծրունյանը Լենինգրադից հեռացավ որպես փորձառու, կայացած արվեստագետ: Նրան ԽՍՀՄ մայրաքաղաքը՝ Մոսկվան էր սպասում:

Մոսկվայում

Էդվարդ Արծրունյանը գեղանկարչության մեկ այլ դրսեւորման հետ բախվեց, որը նորովի ստեղծագործական լիցքեր հաղորդեց նկարչին: Բացի այդ նա գտավ իր մեծ սերը՝ Նատալյա անունով աղջնակի տեսքով, ով նկարչի հետագա կյանքում նրա բոլոր ուրախ եւ տխուր օրերի ուղեկիցը դարձավ: 1963-ից Արծրունյանը Մոսկվայում էր ապրում եւ այդ ժամանակվանից էլ նկարչի ստեղծագործական կյանքն անմիջականորեն առնչվում է «Պլակատ» հրատարակչության հետ: Այս ժանրում նկարիչը յուրօրինակ մոտեցումներ է ցուցաբերում՝ դառնալով «Պլակատի» առաջատար նկարիչներից մեկը: Մոսկվայում են լույս աշխարհ գալիս նկարչի զավակները: Այս քաղաքում նա 13 տարի ապրեց, այնուհետեւ հայրենիքում ապրելու եւ ստեղծագործելու ներքին պահանջը Երեւանում ապրելու որոշմամբ իրականացավ:

Երեւանը

32 տարի անփոփոխ, նկարչի տունն է դարձել: Այստեղ՝ մայրաքաղաքում, արվեստագետը մեծ ընդունելության արժանացավ, նորովի ապրեց ու զգաց իր հայրենիքը եւ հրաշալի կտավներ ստեղծեց հայրենիքում: Նա կարճ ժամանակահատվածում հայ կենդանի դասական կոչմանն է արժանանում: Արծրունյան գեղագետը շարունակում է հայ դասական կերպարվեստի ավանդույթները՝ Սուրենյանցի, Թադեւոսյանի, Թերլեմեզյանի գործը՝ արծրունյանական մեկնաբանությամբ: Անշուշտ, սեփական ժողովրդի կողքին ապրելով ավելի հեշտ էր պատկերել նրա կենսակերպը, առօրյա հոգսերն ու հետաքրքրությունները: Էդվարդ Արծրունյանի կտավներում պատկերված հայ ժողովրդական ծեսերն ու ավանդույթները, հայ գեղջուկի եւ աշխատավորի առօրյա աշխատանքը գալիս են հաստատելու, որ ժողովրդի պատմությունը նման մարդկանց գոյությամբ է ստեղծվում: Էդվարդ Արծրունյանի ստեղծագործական կյանքը հանգիստ, անդորրավետ հունով է ընթացել, նա միշտ իմացել է իր անելիքը: Այդ են վկայում նրա անցած ճանապարհը եվ նրա ստեղծած գործերը: Անշուշտ, գնահատանքը շատ սպասեցնել չի տվել արվեստագետին: Երեք տարի շարունակ՝ 1982-85 թթ, Էդվարդ Արծրունյանի աշխատանքները տարվա լավագույն ստեղծագործություն մրցանակին են արժանացել, իսկ 1984-ին վաստակավոր նկարչի կոչմանն է արժանացել: Նա բազմաթիվ ցուցահանդեսներով հանդես է եկել, ինչպես հանրապետության տարբեր քաղաքներում, այնպես էլ արտերկրում:

Այսօր Էդուարդ Արծրունյանի նկարակալին մի հսկա կտավ է, ուր Զորավար Անդրանիկի հերոսական կյանքի դրվագներից մեկը շուտով կյանքի է կոչվելու: Արվեստագետն այս նկարը վրձնելու գաղափարը հղացել է Անդրանիկի մասին գիրքն ընթերցելիս: Նա ոգեշնչվել է Զորավարի մարտական կյանքի այն հատվածով, երբ նրա գլխավորությամբ 17 հոգով՝ երկու կանանց եւ վանահոր մասնակցությամբ, 1800 հոգանոց թուրքական զորքը ջախջախիչ պարտություն է կրել: Պատմության այս գեղեցիկ էջը շուտով կտավի տեսք է ստանալու: ■

Մեր ժամանակների Բեթհովենը

Մեր ժամանակներում կարելի է երաժշտություն հորինել եւ կատարել մի քանի վայրկյանների ընթացքում, իսկ մեկ թեմայի շուրջ վարիացիաների հնարավորությունները պարզապես անսահման են, վստահեցնում է Թոր Օֆտեդալը «Ջեմինի» հանդեսի 2008-ի աշնանային համարում:

«Ջեմինին» հրատարակվում է Տրոնդհայմում (Նորվեգիա) անգլերեն լեզվով տարեկան 2 անգամ (տպաքանակը՝ 6.400) SINTEF-ի եւ NTNU-ի կողմից: Առաջինը Սկանդինավիայում ամենախոշոր անկախ ուսումնասիրությունների կենտրոն է, որն ունի 2000 աշխատակից, որոնք զբաղված են ամենատարբեր ոլորտներում (առողջապահություն, տեղեկատվություն, տեխնոլոգիա, էներգետիկա, նավթարդյունաբերություն, շինարարություն եւ այլն) հաճախորդների խնդիրները լուծելու գործերով, իսկ երկրորդը՝ Գիտության եւ Տեխնոլոգիայի նորվեգիական համալսարան է Տրոնդհայմում: Ունի 2500 հոգուց բաղկացած դասախոսական կազմ եւ 20 հազարի հասնող ուսանողություն:

Օֆտեդալի հոդվածից թարգմանաբար փոխանցում ենք հետեւյալ տեղեկությունը:

Դժբախտաբար (իսկական Լյուդվիգի համար) այս հնարավորությունը 200 տարվա ուշացումով է տրվում մարդկանց: Մեր օրերի երաժշտական գործիքի համաձուլվածք կարելի է անվանել, միաժամանակ եւ հորինում է, եւ իմպրովիզացիայի կամ վարիացիաների հնարավորություն տալիս: Ստեղծող-գյուտարարը Օյվինդ Բրանդսեգն է, 36 տարեկան, գիտության եւ տեխնոլոգիայի նորվեգական համալսարանից: Նա երաժիշտ է, երգահան եւ ծրագրավորող, իսկ իր ստեղծած սարքը՝ դոկտորականի թեզի թեման: Դա բոլորովին նոր տեսակի ձայնային մի «գեներատոր» է, կամ «մասնիկներ համադրող (սինթեզող) մեքենա», որը ձայնագրված որեւէ ձայն կարող է բաժանել հարյուրավոր մասնիկների եւ այդ մասնիկները տեղաշարժել անթիվ-անհամար անգամներ՝ առանց «հիմնական թեման» խախտելու:

«Սարքի ամբողջ իմաստը դա է. ստեղծել առանց խորտակելու», բացատրում է Բրանդսեգը, որը կարողացել է նոր «էներգիա» հայտնաբերել երաժշտական ստեղծագործություններում: Ջազային ժանրի երաժիշտները միշտ էլ այդ ձեւով են վերաբերվել երաժշտությանը: Պահպանելով հիմնական «կոմպոզիցիան», թեմի վրա նրանք ազատ են զգացել ամենատարբեր վարիացիաներով հարստացնելու տվյալ երաժշտական կտորը: Բայց նրանց (նույնիսկ Արմսթրոնգի) արածը միշտ էլ որոշակի սահմանափակումներ ունեցել է: «Իսկ այս սարքը հնարավորություն է տալիս ընդլայնելու երաժշտության շառավիղը տոնային եւ հնչերանգային անսահման նոր տարբերակներով», նշում է Բրանդսեգն՝ ավելացնելով, որ «նաեւ առաջին անգամ երաժիշտը կարող է միաժամանակ հետեւել երգի կամ մեղեդու ստեղծման ամբողջ ընթացքին «կենդանի» կատարման միջոցով»:

Թուղթ, մատիտ, ռետին եւ երկար տանջալից ժամեր պահանջող գործընթացն այժմ կարելի է իրականացնել ընդամենը աչքը թարթելու ժամանակահատվածում:

Բրանդսեգը խոստովանում է, որ մեծապես օգտվել է նորվեգական համալսարանի երաժշտական բաժնի ջազային ծրագրերին մասնակցելուց: «Այնտեղ ես սովորեցի իմպրովիզացիայի դասական կանոնները, բայց դա ինձ չբավարարեց: Ես հասկացա, որ մեր նոր դարաշրջանում համակարգչային ծրագրավորումը կարող է օգնել ինձ բացահայտելու նոր հնարավորություններ», ասում է նա:

Իր նոր սարքը հորինելու գործում նրան մեծապես օգնել են նույն համալսարանի «Համակարգչային եւ տեղեկատվական գիտությունների», ինչպես նաեւ «Էլեկտրոնիկայի եւ հեռահաղորդակցությունների» բաժինների աշխատակիցները:

Պատրաստեց
ՀԱԳՈՐ ՕՍԻԿՅԱՆԸ

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ - ԵՐԿՈՒ ՄՈՏԵՑՈՒՄ

Տպագիր գրքի մշակույթի, հրատարակչությունների առաջ ծառացած հարկային, տպագրական, վաճառային խնդիրների, գրքի հանդեպ այսօրեական վերաբերմունքի մասին մեր հրապարակումները հետագայում եւ ունենալու են շարունակություն, անդրադառնալու ենք նաեւ հեղինակների մտահոգություններին, ընթերցողական լսարանի սակավությանը, գրող-ընթերցող-գրքի տարածում եւ այլ հարցերի:

Հրատարակիչների հետ մեր նախորդ զրույցներում անդրադարձներ եղան նաեւ պետպատվերային գրականությանը, դրանց բնույթին, որակին, վաճառքին: Մեր հնուց եւ փորձառու հրատարակիչներից ոմանք վերապահում ունեն գրքերի այն ընտրությանը, որ ներկայացնում են պետպատվերային հրատարակությունները: Վաճառողները դժգոհում էին, որ դրանք ամիսներով մնում են գրադարակներին, գրասան տնօրենները՝ դրանց տեսականուց, հեղինակներից ոմանք՝ գրքերն ու գրախանութ հասնելուց, նույնիսկ մի քանի տարի առաջ տպագրված մի գիրք առհասարակ գրախանութներում չի հայտնվել, ուսանողները ձեռք են բերել թարգմանության պատճենած օրինակներ: Գրողներից ոմանք դժգոհում էին նաեւ հեղինակային սեփական 25 օրինակ գրքերը ձեռք բերելու դժվարություններից: Սա էլ մի առանձին թեմա է, որին նույնպես կանդրադառնանք հետագայում:

Պետպատվերային հրատարակությունը պետք է ուղղորդի գրահրատարակչական քաղաքականությունը եւ անցյալի ու ներկայի ազգային, մշակութային լուրջ իրողությունների քարոզչությամբ ծառայի ազգային գաղափարախոսության ձեւավորմանը:

Ինչ է արվում այս ուղղությամբ, եւ ինչ ենք մենք ներկայացնում հատկապես երկրից դուրս: Տասը եւ ավելի տարիներ մեր հրատարակիչները մասնակցում են Եվրոպայում, հիմնականում Ֆրանկֆուրտում կայացող գրքի միջազգային տոնավաճառներին, որը վստահաբար ժամանակակից պոլիգրաֆիական բարձր մշակույթին ծանոթանալու, սեփական գրահրատարակչական փորձը հարստացնելու, միջազգային հարաբերությունների, նոր ծանոթությունների ստեղծման, հայ հեղինակներին, հայ գիրքն օտարներին ներկայացնելու հրաշալի առիթներ է ստեղծում: Հետաքրքրական էր տարիներ առաջ Ֆրանկֆուրտի հայկական տաղավարում տեղի ունեցած մի միջադեպ, երբ իրեն հայասեր ներկայացնող մի թուրք մոտենում է հայկական տաղավարին եւ ասում, որ իր ձեռքի հաստափոր գիրքը (անգլերենով) հայերի կողմից թուրք ժողովրդի ցեղասպանության վերաբերյալ փաստաթղթերի ժողովածու է, եւ հարցնում՝ ունեն հայերը ցեղասպանության մասին գիրք: Տաղավարը երկար քրքրելուց հետո գտնվում է լղարիկ մի գիրք հայերենով: Անպատվաբեր այդ վիճակից ազդված հայ հրատարակիչը վերադարձին առաջարկել է հաջորդ տարվա ողջ պետպատվերն ուղղել Հայոց ցեղասպանության մասին գրքերի հրատարակությանը՝ օտար լեզուներով: Իրականությունը բազմիցս է փաստել, որ մեր թերություններից ամենանաուղղելին անցյալից դասեր չառնելն է, փորձ կուտակելու ցանկության կամ ունակության պակասը, որը մեզ միշտ դնում է թերուս կամ անուս երեխայի վիճակներում, երբ ստիպված ենք լինում ամեն ինչ վերսկսել զրոյական կետից:

Ֆրանկֆուրտյան գրքի այս տարվա տոնավաճառի անդրադարձի առիթը գերմանաբնակ մեր հարգելի մտավորականներից մեկի արած առաջարկի կարեւորությունն էր: Միջազգային այդ տոնավաճառը նվիրված էր Թուրքիայի հրատարակություններին, իսկ հոբելյանական հեղինակ համարվել էր նաեւ Վիլյամ Սարոյանը: Այս երկու հանգամանքը սփյուռքահայ մտավորականի հետաքրքրությունները շարժելու լավագույն առիթներից են: Գերմանաբնակ հայ գիտնականը հատուկ Ֆրանկֆուրտ էր գնացել՝ հայկական տաղավարում իր ակնկալած հրատարակությունները տեսնելու: Այնտեղ, սակայն, նա չի հայտնաբերել «հայու ոգին» ներկայացնող գրքեր, Հայ դատին, Ցեղասպանությանը վերաբերող քաղաքական գրականության սակավությունը նրան զարմացրել է. Սարոյանական պատշաճ հրատարակություններ եւս չեն եղել: Դրսի հայը, ինչպես մեր զուգակիցն է ասում, «ոչնչի մաս չկազմելու տխուր իրականություն է ապրում», իսկ սփյուռքը նման միջազգային ձեռնարկների մասնակցելու հնարավորությունից զրկված է, որովհետեւ հրավեր, սովորաբար, ստանում են պետությունները: Եվ նա առաջարկում է, որ գրքի միջազգային տոնավաճառներում մեր տաղավարը ներկայացնի ոչ թե Հայաստանի գիրքը, այլ հայ գիրքն ընդհանրապես, ընդգրկելով նաեւ սփյուռքի մեր մտավորականների՝ ազգային-մշակութային կյանքին վերաբերող լավագույն հրատարակությունները: Եվրոպայում, Ամերիկայում նաեւ Բեյրութում, անգամ տպագրական ոչ այնքան հարուստ մշակույթ ունեցող Հալեպում տարեկան տպագրվում են տասնյակ հայագիտական լուրջ ուսումնասիրություններ, որոնք ունեն միջազգային գիտական փորձի առավելություններ:

Չնայած վերջին տարիներին Հայաստան-Սփյուռք հարաբերությունների զարգացումներին՝ հայկական սփյուռքը մեզ բավարար, կամ գրեթե ծանոթ չէ: Մեր երկրում չի գործում ռադիոհեռուստատեսային որեւէ ծրագիր կամ պարբերաթերթ, որ կանոնավորապես տեղեկություններ հաղորդի սփյուռքի ազգային-մշակութային կյանքից: Ավելին, եթե հայաստանցի հասարակական, մշակութային գործիչները, արվեստը կամ գրահրատարակչությունը, հայահոծ համայնքներում որոշակի հետաքրքրություն ներկայացնում են, ապա մեզանում շատ սակավ շրջանակների է սփյուռքահայ իրականությունը մտահոգում: Մեր գրախանութներում, օրինակ, սփյուռքահայ հրատարակությունների չես հանդիպի:

Հեռախոսազրույցը, որ ունեցանք, գրահրատարակչական գործի գործակալության պետ **Էդվարդ Միլիտոնյանի** հետ, միանգամայն այլ տպավորություն ստեղծեց, փորձենք հակիրճ ներկայացնել: Նախ պետպատվերային գրականության մասին՝ պետբյուջեից տարեկան 125 մլն դրամ հատկացվում է գիտության, մշակույթի ամենատարբեր ասպարեզներին վերաբերող շուրջ 130 գրքերի: Մամուլում նախապես ծանուցում է տպագրվում, որից հետո հայտեր ներկայացնում են հեղինակները եւ հիմնականում հրատարակչությունները: Մշակույթի նախարարության համապատասխան հանձնաժողովի՝ ներկայացված հայտերի քննարկումից հետո փակ քվեարկությամբ ընտրություն է կատարվում: Գումարի մի զգալի մաս հանրագիտարանային բնույթի գրականության վրա է ծախսվում, այս տարի միայն 20 մլն դրամ հատկացվել է «Դպրոցական հանրագիտարանի» 1-ին հատորի հրատարակությանը:

Ֆրանկֆուրտյան այս տարվա գրքի հայկական տաղավարը, ըստ Էդվարդ Միլիտոնյանի, բավական ներկայացուցչական է եղել: Գրքերի քանակով, գրականության տեսականիով, իհարկե ոչ եվրոպական, այլ ԱՊՀ երկրների համեմատությամբ, զիջել է թերեւս միայն Ռուսաստանին եւ Ուկրաինային (տարածքը փոքր է եղել, ընդամենը՝ 20 քառ. մ): Նախորդ տարիների փորձը հաշվի առնելով՝ մեծ տեղ հատկացված է եղել թարգմանական գրականությանը: Հայոց ցեղասպանության 90-րդ տարելիցի առիթով Հայաստանում տպագրված շուրջ 50 գրքից մի քանի կարեւոր հրատարակություններ ներկայացված են եղել, ինչպես Նիկոլայ Հովհաննիսյանի Հայոց ցեղասպանության մասին ուսումնասիրությունը (ռուսերեն, անգլերեն, գերմաներեն), Վարդգես Միքայելյանի՝ գերմանական արխիվների ուսումնասիրությունների հիման վրա փաստաթղթերի ժողովածուն՝ գերմաներենով, Վահագն Տատրյանի գրքերից: Վ. Սարոյանը ներկայացվել է առանձին ստենդով՝ 9 գրքով:

Սփյուռքահայ հրատարակությունները միջազգային տոնավաճառներին համատեղ ներկայացնելու առիթով էդ. Միլիտոնյանը նշեց բազմաթիվ բարդություններ՝ տեղափոխությունների, տաղավարային տարածքի, ֆինանսների եւ նաեւ այլ սուբյեկտիվ հարցերի հետ կապված: Նա գտնում է, որ դրսում ճանաչում գտած հայ հեղինակի օտարերկրյա որեւէ հրատարակություն հնարավորություն ունի մասնակցելու տվյալ երկրի ներկայացրած տաղավարում, ինչպես թուրքականում՝ հայկական «Արաս» հրատարակչությունը, առանձին հայ հեղինակներ, նույնը նաեւ ռուսականում էր: Դրսի հայկական հրատարակություններն արդեն իսկ տարածվում են օտար միջավայրում, մինչդեռ հայաստանցի գրողը մեծ դժվարություններ ունի միջազգային ասպարեզ դուրս գալու: Վերջին տարիներին բացի հայագիտական, Հայ դատին, Ցեղասպանությանը վերաբերող գրականությունից, օտար լեզուներով ներկայացվել են նաեւ հայ գրողների գործերը, ինչպես՝ 6 լեզվով հայ ժամանակակից պոեզիայի անթոլոգիան:

Հետաքրքրական էր նաեւ Էդվարդ Միլիտոնյանի այն նկատառումը, որ ֆրանկֆուրտյան գրքի տոնավաճառի հայկական մասնակցությանը պատշաճ ձեւով անդրադարձել է միայն Պոլսի «Մարմարա» օրաթերթը: Իսկ մեզ մոտ, ինչպես ասում են՝ այնպես, իմիջիայլոց:

ՄԵԼԻՍԵՅԱ ԲԱՂԱՅԱՆ

ՉԻ ԿԱՐԵԼԻ ԽԵՂԱԹՅՈՒՐԵԼ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մեր թերթի նախորդ՝ դեկտեմբերի 6-ի մշակութային հավելվածում «Երբ ցինիզմը, իրոք, սահմաններ չի ճանաչում» վերնագրի ներքո հրապարակել էինք Արցախի մի խումբ արվեստագետների ու գիտնականների նամակը ընդդեմ Արցախի գրողների միության ղեկավարության՝ գրող, հետմահու ԼՂՀ բարձրագույն պարգեւի՝ «Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանի արժանացած Վազգեն Օվյանի դեմ արշավ ձեռնարկելու համար: Նամակագիրները հատկապես մեղադրում էին Արցախի ԳՄ ղեկավարությանը՝ գրողի երկերին «քաղաքական բնույթի գնահատականներ տալու» եւ դրանով խորհրդային «հին, բարի ավանդույթը» վերականգնելու փորձի համար, միաժամանակ պահանջում, որ իշխանությունը դադարեցնի ԳՄ-ին պետբյուջեից տրվող հատկացումները:

Ի պատասխան այդ նամակի, ստորեւ լույս ենք ընծայում մի խումբ մտավորականների հոդվածը, որտեղ որոշ բացահայտումներ են կատարվում հանգուցյալ գրողի որդու՝ հայրիկի երկերը «ամբողջովին վերափոխելու» պնդմամբ:

«Ազգ» պարբերականում վերջերս տպագրված հոդվածը («Ցինիզմը, իրոք, սահմաններ չի ճանաչում») մեզ զարմացրեց ոչ այնքան փաստերի կամ երեւույթների նկատմամբ հեղինակների կողմից դրսեւորված դիլետանտական մոտեցումներով, որքան գործի էության անտեղյակ հարցադրումներով, «արծարծված» խնդիրները գլխիվայր ներկայացնելու հանգամանքով:

Իրողությունը միանգամայն այլ է, քան ներկայացված է նամակում: Սրանում մենք խորապես համոզված ենք, քանի որ Արցախի գրողների միությունն այսօր գտնվում է գրական-մշակութային համահայկական նույն դաշտում, եւ մենք ոչ միայն տեսնում ենք նրա ակտիվ ու ազգանվեր գործունեությունը, այլեւ շատ հաճախ նրա նախաձեռնումներում հանդես ենք գալիս մասնակցի ու ականատեսի կարգավիճակով: Պետք է ընդգծել, որ գրական-մշակութային եւ հասարակական անվանի գործիչ Վարդան Հակոբյանի վաստակը, իրավի, պատկառելի է, նրա նախագահության տարիներին հսկայական վերելք է ապրել Արցախի գրողների միությունը, առավել մեծ ուշադրություն է դարձվում երիտասարդ հերթափոխի պատրաստմանը: Հիշենք, թերեւս, ամենաթարմ օրինակները՝ գրողների համահայկական համագումարը Ստեփանակերտում եւ Գանձասարում կազմակերպված երիտասարդ գրողների համահայկական խորհրդակցությունը: Չպետք է խեղաթյուրել իրողություններն ու փաստերը: Նամակագիրները ԼՂՀ ԳՄ կազմակերպությունում «խորշակաբեր քամիներ» են տեսնում ու ծիլերի չորացում: Ցավալի է, երբ ճշմարտությունը, ելնելով ինչ-ինչ նկատառումներից, անտեսում են մարդիկ, դրսեւորում փոքրոգություն: Եվ որն է այդ չկամության, լավն ու գովելին ծուռ հայելու մեջ ներկայացնելու պատճառը՝ Վազգեն Օվյան անունով գրողի գրական ժառանգությանը ԳՄ կողմից կատարված անդրադարձը: ԼՂՀ ԳՄ քարտուղար Դ. Միքայելյանը «Երբ ցինիզմը սահմաններ չի ճանաչում. Վազգեն Օվյանը Անդրանիկի, Գարեգին Նժդեհի, Դրոյի, Թեւան Ստեփանյանի եւ մեր մյուս ազգային նվիրյալների դեմ» հոդվածում («Գրական թերթ», 12-ին եւ 19-ին սեպտեմբերի, 2008թ.) վերլուծելով Վազգեն Օվյանի «Խանքենդի» վիպակը, «Թեւան դհոլ» պոեմը, անդրադառնալով «Լուսաբացը լեռներում» պիեսին (վերջինս առաջնախաղից հետո, ասում են, չի ներկայացվել), նշել է ցավով, որ հեղինակը դրանցում դառը սարկազմով է ներկայացրել հայոց մեծերին, նրանց ենթարկել ծաղրուծանակի՝ «ջուր լցնելով ազերիների ջրաղացին»: Փաստարկումներն, ավելի քան, համոզիչ են:

Ընդհանուր իրողությունն, ըստ փաստերի տրամաբանության, այսպիսին է.

ա. երբ 40-ականների վերջին ազերիները (երկար փնտրումներից հետո) հայտնաբերեցին ու Բաքու բերեցին հայոց ազգային հերոս Թեւան Ստեփանյանին եւ գնդակահարեցին, Վազգեն Օվյանն ազերիներին ձայնակցեց իր «Թեւան-Դհոլ» պոեմով, ուր ծաղրանքով է ներկայացնում նաեւ Դրոյին:

բ. երբ մոսկովյան բանտում հայոց ազգային հերոս Գարեգին Նժդեհին (ցմահ բանտարկության ենթարկված) սպանեցին, Վազգեն Օվյանը արձագանքեց (60-70 թթ) իր «Խանքենդի» վիպակով, որի բացասական հերոսները դարձյալ մեր ազգային նույն գործիչներն են: Ծանակված է այնտեղ քրիստոնեությունը եւ հայոց եկեղեցին:

գ. երբ Բ. Կեւորկովն իր անփառունակ պլենումն անցկացրեց Ղարաբաղում՝ «նացիոնալիզմն» արմատախիլ անելու նպատակով, Վազգեն Օվյանն ասպարեզ հանեց իր «Լուսաբացը լեռներում» պիեսը, որի մեջ բացարձակապես սեւ գույներով են պատկերված դաշնակցությունն ու մեր ազգի նվիրյալները, ներառյալ՝ Անդրանիկ Զորավարը:

Ինչպես ցույց են տալիս փաստերը, այն տարիներին, երբ Բ. Ուլուբաբյանը, Բ. Ջանյանը, Գ. Գաբրիելյանը, Մ. Հովհաննիսյանը, Հր. Բեգլարյանը եւ այլ երեւելի անհատականություններ պայքարի մեջ էին Ադրբեջանի իշխանությունների հետ եւ մարտնչում էին Արցախը մայր Հայաստանին միացնելու համար, Վազգեն Օվյանը ոչ միայն նրանց կողքին չէր, այլ նաեւ մեր ազգային նվիրյալների դեմ հորինվող իր վերոհիշյալ գործերով էր զբաղված:

Սրանք խիստ դառն ու անշրջանցելի փաստեր են, որ ժխտել չի կարող ոչ մի նամակ՝ ով էլ որ նրա տակ դնի ստորագրությունը: Մանավանդ, ավելացնենք, ամենաանընդունելին այն է, որ, խախտելով գրական էթիկայի բոլոր կանոնները, գրողի որդին հոր մահից հետո նրա երկերը ամբողջովին վերափոխել է, դրանք ներկայացրել նոր կառուցվածքի ու գաղափարական բովանդակության մեջ, խեղաթյուրել: Մի երեւույթ, որ գրական կյանքում բացարձակապես մերժելի է: ԼՂՀ ԳՄ պայքարն այդ քստմնելի երեւույթի դեմ է, ոչ թե Վ. Օվյանի անձի դեմ:

Ժամանակները փոխվել են: Եվ Արցախի գրողների միությունը, առանձին գրողներ ու գրականագետներ, պարտավոր էին խոսել կատարվածի մասին, ի վերջո, դա նրանց իրավասության մեջ է մտնում: Այդպես էլ վարվել է Արցախի գրողների միությունը: Սակայն դա չի նշանակում, որ Վազգեն Օվյանի լրագրող որդին, կամ վերջինիս ընկեր-բարեկամ-հարեւանները (37 թվականի թանձր ոճով) «խաչակրաց արշավանք» սկսեն ստեղծագործական կազմակերպության դեմ, ընդհուպ՝ գրողների միությունը եւ գրական պարբերականները ֆինանսներից զրկելու առաջարկություններ անելը: Եթե նման տրամաբանությամբ շարժվելու լինենք, ապա գրականագիտության բաժիններից մեկը՝ գրականության պատմությունը, անելիք չի ունենա, որովհետեւ իրենց մահկանացուն կնքած գրողների գործերին անդրադառնալու դեպքում, կհանդիպենք նրանց հարազատների պատնեշին ու դիմադրությանը:

Ցավալի է, որ իրենց մտավորական համարող անձինք են հանդես գալիս ստեղծագործական կազմակերպությունը պետական միջոցներից զրկելու ամոթաբեր նախաձեռնությամբ: Տխուր է, որ նամակագիրները փորձում են սեւացնել ԳՄ պարբերականների դերը, այն դեպքում, երբ «Եղիցի լույս» թերթը վաղուց արդեն սպասված պարբերական է նաեւ Երեւանում, ուր նա բազմաթիվ ընթերցողներ ունի: Նամակագիրներին խորհուրդ կտայինք՝ ճշմարտությունը աղավաղող նման տողերի տակ ստորագրություն դնելուց առաջ, հաշվի նստեին իրենց խղճի ու իրականության հետ: Եվ, ընդհանրապես, մտավորականի անվանը վայել ու հարիր չէ ճշմարտությանը, երեւույթներին սեւ ակնոցներով նայելը: Մանավանդ, այնպիսի մի կազմակերպության դեմ են նամակագիրները սուր ճոճում, որը Արցախում մեր ազգապահպանության, մշակույթի եւ գրականության զարգացման գործում (թե խորհրդային տարիներին, թե հիմա), խիստ կարեւոր, մենք կասեինք, անփոխարինելի դերակատարություն ունի, էլ չենք խոսում գրողների միության նախկին եւ ներկա ղեկավարների հասարակական ակտիվ գործունեության մասին: Վերջապես, չմոռանանք՝ ԼՂՀ ԳՄ-ն արցախյան համազգային շարժման բոլոր փուլերում եղել է նրա կազմակերպիչ ու առաջմղիչ ուժերից մեկը:

Մենք դատապարտում ենք գրողների ու ԼՂՀ ԳՄ-ի հանդեպ ոչ օբյեկտիվ մոտեցումները եւ գտնում ենք, որ այսօր, երբ Արցախյան հիմնախնդիրը դեռեւս մեծ տերությունների քննարկման նյութ է դարձել, մենք պետք է համախմբված ու միասին լինենք, միասնաբար գնանք դեպի մեր ազգային նվիրական իղձերի իրականացումը՝ մշտապես հարազատ մնալով մեր ազգային գաղափարաբանությանը:

ԼԵՎՈՆ ԱԴՅԱՆ,
Հայաստանի գրողների միության նախագահ

ԱՎԻԿ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ,
ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան
գրականության ինստիտուտի տնօրեն

ՍԵՐԳԵՅ ՍԱՐԻՆՅԱՆ,
ՀՀ ԳԱ ակադեմիկոս

ԲՈԳԴԱՆ ՋԱՆՅԱՆ,
Բանաստեղծ

ՀՐԱՉՅԱ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆ,
բանաստեղծ, հրապարակագիր

Արգելափակվել է այցելուների մուտքը «Ներողություն եմ խնդրում» կայքէջ

Կազմակերպիչներից Օրանը ասում է. «Ստորագրահավաքի համար աղոթել է պետք, կանեցնելու էր ցեղասպանության ճանաչումը»

Թուրքիայում շարունակում է ծավալվել «հայերից ներողություն խնդրելու» նախաձեռնությանն ուղղված հակազդեցությունը: Թուրքական հանրային հեռուստատեսության վկայությամբ, հասարակության ոչ մի հատված չի կարողանում հանդուրժել ինտերնետային ստորագրահավաքի արշավը: Վարչապետ Էրդողանից, ընդդիմադիր Ժողովրդահանրապետական եւ Ազգայնական շարժում կուսակցություններից հետո այս նախաձեռնությունը պաշտոնական հայտարարությամբ դատապարտել է նաեւ զինված ուժերի գլխավոր շտաբը:

Նախորդ համարում նշել էինք, որ այս կայքէջի դեմ բացվել են հայությանը հասցեագրված «Ներողություն եմ ակնկալում» եւ «Ներողություն չեմ խնդրում» կայքէջերը: Ինչպես երեւում է, խնդիրը «Ներողություն եմ խնդրում» կայքէջի հակառումը չէ, այլ դրա իմաստը նենգափոխելու փորձերն են: Այդ նպատակով կայքէջում են հայտնվել թուրքերի նկատմամբ իբր ցեղասպանություն իրագործելու մեջ հայերին մեղադրող գործիչների, ինչպիսին է Թուրքական պատմական ընկերության նախորդ նախագահ Հալաչօղլուն, վարչապետ Էրդողանի «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցության պատգամավորների, փաստաբանների գիտության եւ կրթության բաժանմունքի պատասխանատուների, ինչպես նաեւ դպրոցի տնօրենների, ուսուցիչների ստորագրություններ:

Մինչ պատգամավորները հերքել են ստորագրահավաքին իրենց մասնակցությունը, վերջիններս դասական հայց են ներկայացրել ստորագրահավաքի կազմակերպիչների դեմ, թե իրենց ստորագրությունը կայքէջում հայտնվել է սադրանքի հետեւանքով: Ավելին, կայքէջի հակառակորդների հնարամտությամբ, «հայերից ներողություն խնդրելու» ստորագրահավաքին միացնելու ստորագրություն են տվել նաեւ ԱՍԱԼԱ-ի զոհը դարձած դեսպանները, մասնավորապես 33 տարի առաջ Փարիզում սպանված դեսպան Իսմայիլ Էրեզը:

Ըստ երեւույթին, նենգափոխելու փորձերը ցանկալի արդյունքի չեն հանգեցրել, որ նախորդ օրը, երեկոյան ժամերին, արգելափակվել է այցելուների մուտքը «Ներողություն եմ խնդրում» կայքէջ: Թուրքիայի վարչապետի, արտգործնախարարության, ընդդիմադիր կուսակցությունների, գլխավոր շտաբի բուռն հակազդեցությունը, առավել եւս կայքէջի արգելափակումը, ստորագրողների հնարավոր հեղեղից բխող մտավախության արտահայտությունն է: Ի վերջո, Թուրքիան էթնիկ եւ կրոնական խմբավորումների խճանկար է, այդ խմբավորումները տարիներ շարունակ բախվում են իրենց ինքնությունն արտահայտելու խնդրին, իսկ նրանցից միայն քրդերը բնակչության 1/4-րդն են կազմում երկրում:

Չնայած այս ամենին, երկրում չի դադարել ստորագրահավաքի եւ նախաձեռնողների դատապարտումը: Ինչպես նշում է թուրքական հանրային հեռուստատեսությունը, Ազգայնական շարժում կուսակցության նախագահ Բահչելին ընդգծել է. «Անկեղծորեն ամաչում եմ այս ստորագրահավաքի համար: Դրա նախաձեռնողների համար էլ՝ որպես թուրք ազգի ներկայացուցիչների, պետք է ամաչենք բոլորս»: Աբդուլլահ Գյուլի մամուլի քարտուղարությունը հայտարարել է, որ խեղաթյուրվել են Թուրքիայի նախագահի ստորագրահավաքին առնչվող «հարցի քննարկումը ժողովրդավարության ցուցանիշն է» խոսքերը: Մշակույթի եւ զբոսաշրջության նախարար Գյունայը, նկատի ունենալով Հայոց ցեղասպանությունը, նշել է. «Չեմ կարծում, որ այսպիսի արշավներով, կամ հակաարշավներով հնարավոր լինի հարցը դուրս բերել օրակարգից»:

Այս ընթացքում նախկին դեսպան Օմեր Էնգին Լյութեմը ընդգծել է. «Մեծարգո նախագահի Երեւան կատարած այցը Հայաստանում թե սփյուռքում հոգեբանական լուրջ ներգործություն էր ունեցել հայերի վրա: Թեեւ դա չէր հանգեցրել Թուրքիայի նկատմամբ ագրեսիվ նկրտումների վերացմանը, սակայն զգալի թուլացրել էր: Նկատելի աճել էր թիվը նրանց, ովքեր Հայաստանում գիտակցեցին Թուրքիայի հետ համագործակցելու եւ առկա խնդիրները կարգավորելու անհրաժեշտությունը: Ներողություն խնդրելու դեպքում հայաստանյան կողմը մի՞թե չի ասի. «Ինչո՞ւ հարցնենք, երբ թուրքերն իրենք ներողություն են խնդրում», իսկ դա արտաքին աշխարհում, նաեւ սփյուռքի ներգործությամբ, տեղիք կտա թյուր ընկալումների»:

Ինչ վերաբերում է ստորագրահավաքի կազմակերպիչ չորս թուրք մտավորականներին, որոնց միացել են նաեւ մասնակիցները, ապա նրանք էլ «ըստ երեւույթին իրենք են ցեղասպանություն կատարել, որ հայերից ներողություն են խնդրում» խոսքերի համար դատապարտել են վարչապետ Էրդողանին: Նրանցից մեկն Ահմեթ Ալթանը ասել է. «Նման բաներով զբաղվելու փոխարեն, թող զբաղվի 301-րդ հոդվածով: Հրանտ Դինքի սպանությունը 1915-ին կատարված կոտորածների այսօրվա վկայությունն է: Վարչապետի այս խոսքերը իթթիհաթական մտածելակերպի շարունակությունն են»:

Հալիլ Բերքթայը վարչապետ Էրդողանի խոսքերը վերագրել է «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցության մեջ «սպիտակ գայլեր» կոչվող հետադիմական հատվածի պատանդը դառնալու հանգամանքին, վերլուծաբան Օմեր Լաչիները ասել է, որ ստորագրահավաքն ընդամենը ժեստ է, իսկ Էրթուղրուլ Քյուրքչուն ընդգծել է. «Իմ կարծիքով, վարչապետի աչքի տեսածը նրա միտքն է ժխտում, որովհետեւ տեքստը շատ պարզ է: Ցեղասպանության մասին չի հիշատակվում, ընդամենը խոսում է մեծ աղետից»: Նրան լրացրել է Բասքըն Օրանը. «Մեծարգո վարչապետը թող մեզ համար աղոթի, որ ստորագրահավաք ենք կազմակերպել: Տարբեր երկրների խորհրդարաններն ամբողջ աշխարհում մեխանիկորեն ճանաչման որոշումներ էին ընդունում: Ճանաչումը կանգ է առնելու: Սփյուռքը փափկել է, իսկ համաշխարհային մամուլը սկսել է հրաժարվել ցեղասպանություն բառի օգտագործումից»:

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Մեկ բարել նավթը՝ 36 դոլար

Նյու Յորքի ապրանքային բորսայում երեկ մեկ բարել նավթի գինն իջել է 9 տոկոսով, հասնելով 36 դոլարանոց ռեկորդային նշագծին: Ռոյթեր գործակալությունը հաղորդում է, որ սակարկությունների ընթացքում ամենացածր գինը կազմել է 35,98 դոլար, բայց օրվա վերջում արձանագրվել է 36,22 դոլար:

Վերլուծաբանները կարծում են, որ այս միտումը կարող է շարունակվել, քանի որ ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում նավթի պահանջարկն անշեղորեն նվազում է: Դեկտեմբերի 17-ին OPEK-ը որոշեց կազմակերպության անդամ երկրներում նավթահանույթի ծավալը կրճատել օրական 2,2 միլիոն բարելով: Որոշման նպատակը նավթի գների աճի խթանումն էր, բայց նման բան տեղի չունեցավ:

Բուշը Սաակաշվիլուն կհրավիրի «Ազատության ինստիտուտ»

ԱՄՆ նախագահ Ջորջ Բուշը 2009-ի հունվարի 20-ին իր պաշտոնավարման ավարտից հետո Դալլասում (Տեխասի նահանգ) բացելու է «Ազատության ինստիտուտ»: Սպիտակ տան մամլո քարտուղար Դանա Պերինոն լրագրողներին հայտարարել է, որ Բուշն այնտեղ կհրավիրի Վրաստանի նախագահ Միխեիլ Սաակաշվիլուն, որպեսզի նա «պատրաստի արտասահմանցի ապագա ղեկավարներին»:

Պերինոյի խոսքերով, Բուշը «նախատեսում է հիմնել հանրային քաղաքականության ինստիտուտ, որը կլինի արտակարգ կարեւոր եւ ամբողջ աշխարհի ղեկավարներին կօգնի դառնալու էլ ավելի լավ ղեկավարներ»:

Ընդսմին Պերինոն հիշեցրել է, որ Սաակաշվիլին «Ամերիկայում կրթություն է ստացել, ապա իր երկիր վերադառնալով՝ փորձում է այնտեղ ժողովրդավարություն հաստատել»: Նա ընդգծել է, որ Սաակաշվիլին ներկայումս «բախվում է ուժեղ հանդիմակաց քամու, բայց շատ լավ է դիմանում սթրեսային հանգամանքներում»:

ՄԱԿ-ը դատապարտեց նացիզմի փառաբանումը

ՄԱԿ-ի Ընդհանուր ժողովը ընդունել է բանաձեւ, որը դատապարտում է նացիզմի, այդ թվում՝ նախկին էսէսականների փառաբանումը, ինչպես նաեւ հակաֆաշիստ մարտիկների հուշարձանների պղծումը: Փաստաթուղթն ընդունվել է Ռուսաստանի նախաձեռնությամբ:

Բանաձեւի նախագծի օգտին քվեարկել են 129 պատվիրակություններ, ձեռնպահ են մնացել 54-ը, դեմ են քվեարկել միայն ԱՄՆ-ը եւ Մարշալյան կղզիները: Այդ մասին հաղորդում է ՌԻԱ գործակալությունը:

Ավելի վաղ Ռուսաստանը արդեն քանիցս հանդես էր եկել մի շարք երկրների, այդ թվում՝ Էստոնիայի եւ Լատվիայի իշխանությունների քաղաքականության ու գործողությունների խիստ քննադատությամբ: Այդ պետություններում 2-րդ աշխարհամարտի պատմությունը բազմիցս վերանայվել է: Բացի դրանից, վերջերս այնտեղ հաճախակի են դարձել ֆաշիզմի դեմ մարտնչած խորհրդային զինվորների հուշարձանների պղծումները, ֆաշիստական նախկին ակտիվիստների փառաբանումը:

20 տարվա բանտարկություն Մադրիդի պայթյունների կազմակերպչին

Մադրիդի 2004-ի մարտյան պայթյունների կազմակերպման մեջ մեղադրվող Աբդելիլահ Հրիզն իր հայրենիք Մարոկկոյում դատապարտվել է 20 տարվա բանտարկության: Դատարանը Հրիզին մեղադրել է հանցախմբի կազմակերպման եւ պայթուցիկ մի շարք այլ հանցագործությունների մեջ: Դատախազը պահանջել էր ցմահ բանտարկություն: Ռոյթեր գործակալությունը նշում է, որ դատապարտյալը չի ընդունել իր հանցանքները:

Հրիզին Մադրիդի պայթյունների կազմակերպման մեջ կասկածել էին 2007-ի սկզբներին: Բայց այն ժամանակ բավարար ապացույցներ չկային նրան դատապարտելու համար: Շուտով Մարոկկոյի դատարանը նրան 3 տարվա բանտարկության դատապարտեց ուրիշ հանցագործությունների համար, սակայն գանգատարկման դատարանը 2007-ի մայիսին արդարացրեց նրան: 2008-ի սկզբներին Հրիզը կրկին ձերբակալվեց, այս անգամ՝ Մադրիդի պայթյունների կապակցությամբ:

2004-ի մարտի 11-ին Մադրիդի էլեկտրագնացքներում պայթյուններից զոհվել էին 191 եւ վիրավորվել 1500 անձինք: Քննությունը պարզել է, որ կազմակերպիչը «Ալ Ղաիդայի» հետ կապված իսլամիստական խմբավորումներից մեկն է: Այդ պայթյունների կազմակերպմանը տարբեր չափով մասնակցած երկու տասնյակ անձինք դատապարտվել էին Հրիզից առաջ:

«Համասը» պաշտոնապես վերջ դրեց զինադադարին

«Համաս» պաղեստինյան արմատական շարժման ներկայացուցիչները հայտարարել են, որ պաշտոնապես դադարեցնում են Իսրայելի հետ ավելի վաղ կնքած զինադադարը: Հայտարարությունը հրապարակվել է «Համասի» մարտական թեւի՝ «Իզզեդին ալ Քասսամի բրիգադներ» խմբավորման կայքէջում: Ֆրանսպրեսը հաղորդում է, որ զինադադարի ավարտման մասին հայտարարվել է եռամսյա հրադադարի վերջնաժամկետից անմիջապես հետո՝ դեկտեմբերի 19-ի առավոտյան ժամը 6-ին:

«Զինադադարն ավարտված է եւ չի շարունակվելու, քանի որ սիոնիստ թշնամիները չեն հարգում մեր պայմանները», ասվում է հայտարարության մեջ:

Ավելի վաղ **«Ազգը»** մեջբերել էր «Համասի» առաջնորդ Խալեդ Մաշալի այն խոսքերը, թե ինքը հնարավոր չի համարում հաշտության պայմանագրի գործողության ժամկետի երկարաձգումը, քանի որ Իսրայելը չի կատարում համաձայնագրի պայմանները:

Իսրայելական կողմը իր հերթին պնդում է, թե զինադադարն անժամկետ է եւ կարող է երկարաձգվել Պաղեստինյան ինքնավարության իշխանությունների համաձայնության դեպքում: Զինադադարը Եգիպտոսի միջնորդությամբ կնքվել էր այս տարվա հունիսի 19-ին: Զինադադարի գործողության ընթացքում թե՛ Իսրայելը եւ թե՛ պաղեստինցիները քանիցս թշնամական գործողություններ էին ձեռնարկել միմյանց դեմ:

Հարավկորեացի վերջին զինվորները հեռացան Իրաքից

Իրաքի հյուսիսում՝ Էրբիլ քաղաքի ռազմակայանում ծառայած հարավկորեացի վերջին 600 զինվորները երեկ վերադարձել են հայրենիք: Այդ մասին հաղորդում է BBC գործակալությունը:

Հարավային Կորեան իր ռազմավարական գործընկեր ԱՄՆ-ի խնդրանքով 2004-ին զորք էր ուղարկել Իրաք: Սկզբնական շրջանում կորեացի զինծառայողների թվակազմը 3,6 հազար էր: Նրանք Իրաքի հյուսիսում զբաղվում էին գլխավորապես շինարարությամբ եւ ավերված շենքերի վերակառուցմամբ:

2008-ի սկզբներին Հարավային Կորեայի կառավարությունը որոշեց մինչեւ տարեվերջ զորքը դուրս բերել Իրաքից: Դեկտեմբերի 1-ին պաշտոնապես հայտարարվեց ռազմական առաքելության ավարտման մասին:

2004-ից մինչեւ օրս Իրաքում եւ Քուվեյթում ընդհանուր առմամբ ծառայել են 18 հազար կորեացի զինվորներ: Այսպիսով, Հարավային Կորեան տարածաշրջանում իր զինծառայողների թվով 3-րդ երկիրն է ԱՄՆ-ից եւ Մեծ Բրիտանիայից հետո:

Մշակութային արժեքները լուրջ պահպանության կարիք են զգում

Երբ «Հայացք» ակումբի հյուրերն էին Հանրային հեռուստաընկերության էստրադային, սիմֆոնիկ նվագախմբի դիրիժոր, կոմպոզիտոր, արվեստի վաստակավոր գործիչ **Մարտին Վարդազարյանը** եւ Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողգործիքների անսամբլի ղեկավար, ժողովրդական արտիստ **Ռուբեն Մաթեւոսյանը**: Նրանք հիմնականում խոսեցին մեր մշակութային արժեքների պահպանության անհրաժեշտության մասին:

«Մշակութային արժեքների պահպանության աշխատանքները հարկավոր է այնպես ծավալել, որպեսզի դրանք լինեն կանոնակարգված ու լուրջ ուշադրություն դարձվի երկրի պետականության վրա: Կարեւոր է նաեւ լեզվապահպանման խնդիրը, որովհետեւ հենց հայերենով հնչած երգերն այսօր հեռու են հայերեն լինելուց: Չափազանց կարեւոր է նաեւ մշակույթի դերը քաղաքականության մեջ, քանի որ հենց դրանով ենք մենք աշխարհին ներկայանում որպես դարավոր մշակույթ ունեցող մի ազգ, պետություն եւ մեզնից յուրաքանչյուրը քաղաքական իրավունք չունի աչքի պոչով նայելու իր ստեղծածին եւ նոր ստեղծվողի ճակատագրին: Օտար ազդեցությունները խաթարում են ու աղավաղում ոչ միայն հայ դարավոր մշակույթը, այլեւ պարտադրում են այն, ինչ մեզ հարկավոր չէ ու մենք դասական ասպարեզից ինքնաբերաբար հետ ենք նահանջում: Այ այստեղ է, որ գեղարվեստական խորհրդի գոյությունն այսօր դարձել է օրակարգային հարց ու ինչքան շուտ լինեն այդպիսի խորհուրդները, այնքան ավելի շուտ կփրկենք մեր ազգային արժեքները խեղաթյուրվելուց», ասաց Ռուբեն Մաթեւոսյանը:

Գեղարվեստական խորհուրդների վերաստեղծումը կարեւորեց նաեւ Մարտին Վարդազարյանը եւ հասկարծես շեշտեց. «Այսօր շուկայում խառնաշփոթ է, որի արդյունքում օր օրի նոր աստղեր-աստղիկներ են ծնվում, ու թերթերում, ամսագրերում սկսվում է նրանց գովազդելու գործընթացը: Դա էլ մեր մշակույթը տանում է «սողացող ավազի» խորքը: «Այժմ մի քանի տաղանդավոր երաժշտական ձեւավորողներ են ի հայտ եկել ու այդ անտաղանդ «երգիչներին» դարձնում են «աստղեր»: Իհարկե, ով վճարում է, նա էլ պատվիրում է երաժշտությունը՝ այս հայտնի ասույթը մեզանում բավական լավ է գործում ու մենք գնալով կամաց-կամաց կորցնում ենք այն լավն ու բարին, որ մեզ բաժին է հասել մեր նախնիներից... »:

Վարդազարյանը նշեց, որ այսօր որեւէ մեկը լուրջ երաժշտություն չի պատվիրում ու շատ հայտնի կոմպոզիտորների գործեր այդպես էլ մնում են սեղանի վրա՝ ընտանիքի անդամների համար: Չկա լուրջ ու պետական հոգածություն՝ պահելու ու պահպանելու, սերունդներին փոխանցելու այն ամենը, ինչ կոչվում է ազգային մշակույթ:

Երկու հյուրերն էլ նշեցին, որ առ այսօր նրանք որեւէ CD չունեն, չնայած որ 900-1000 ստեղծագործություն ու երգ ունեն ձայնագրված ռադիոյում: «Իսկ փողոցներում վաճառում են հենց իրենց երգերն ու ստեղծագործություններն այնպիսիք, որոնք միայն դրամ շահելու համար են աշխատում, իսկ մենք՝ հեղինակներս չենք վարձատրվում: Ահա այսպիսին է այժմ մեր ազգային արժեքների պահպանության որակը...»: Նշում էին հյուրերն ու հույս հայտնում, որ մի օր ամեն ինչ կփոխվի ու մենք բոլորս դեմքով շուռ կգանք դեպի ազգային արժեքներն ու կգուրգուրենք ինչպես մեր զավակներին ու թոռներին:

ՄԱՐԻՆԵՏԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

«Արփա» միջազգային կինոփառատոնը ավարտվել է հաջողությամբ

Հոլիվուդում (Կալիֆոռնիա) անցկացված «Արփա» միջազգային կինոփառատոնը մեծ հաջողություն է արձանագրել: Փառատոնի ընթացքում ցուցադրվել է 50 ֆիլմ 21 երկրներից, որոնց թվում է եղել Հայաստանը, Ավստրալիան, Կանադան, Չինաստանը, Կոնգոն, Չեխիան, Իրանը, Իտալիան, Իսլանդիան, Ռումինիան, Շրի Լանկան, Թուրքիան եւ Մեծ Բրիտանիան, տեղեկացնում է «Արմինյն միրոր սփեքթեյթր» շաբաթաթերթի նոյեմբերի 22-ի համարը:

Ցուցադրված ֆիլմերի մեջ իրենց հատուկ տեղն ու նշանակությունն են ունեցել «Գետը կարմրեց», «Ուժ եւ պատիվ», «Ծանոթ ձայներ», «Նույն ջուրը խմեցինք», «Իմ մեծ չաղ հայկական ընտանիքը», «Կոնգոյի երեխաները: Պատերազմից վիուկներ դարձած», «Հայաստան: Բաց վերքը» եւ «Դարֆուրն այժմ» ֆիլմերը:

Ավելի քան 400 ճանաչված անձնավորություններ ներկա են գտնվել 95-ամյա ֆիլմարտադրիչ դոկտ. Մայքլ Հակոբյանի պատվին կազմակերպված մեծարանքին: Նրա եռերգության (տրիլոգիա) վերջին՝ «Գետը կարմրեց» ֆիլմը առաջին անգամ ցուցադրվել է փառատոնի օրերին «Հայկական ֆիլմերի հիմնադրամի» աջակցությամբ: ՀՖՀ-ի վարչական անդամներից Ժիրայր Փափազյանը գնահատանքի եւ շնորհակալական խոսքերով հանդես գալով նշել է Հակոբյանի արժանիքները: Մյուս նշանակալի երեւույթը եղել է Մարկ Մահոնի «Ուժ եւ պատիվ» ֆիլմը, որի ցուցադրմանը ներկա է եղել, այլ էլիտար հյուրերի թվում, նաեւ դերասանուհի Վինի Ջոնսը,ականավոր կինոռեժիսոր Սթենլի Քրեյմրի այրին: «Ուժ եւ պատիվը» արժանացել է «Լավագույն գեղարվեստական ֆիլմ» մրցանակին: Արմին Վեգների անվան մարդասիրական մրցանակը շնորհվել է Թեոդոր Բրաունին իր «Դարֆուրն այժմ» ֆիլմի համար: Դերասան Մարկո Խանը հռչակվել է տարվա դերասան «10 հազար տարի մ. թ. ա.» եւ «Երկաթե մարդը» ֆիլմերում իր դերակատարման համար:

Կինոարվեստում ներդրած իրենց մեծ լումայի որպես ճանաչում եւ գնահատում պարգեւատրվել են նաեւ դերասանուհիների Մեր Աֆիֆն ու 90-ամյա Ռիտա Հեյվորթը, որի դերակատարմամբ Ռուբեն Մամուլյանի «Արյուն եւ ավազ» ֆիլմը (նկարահանված 1941-ին) բացառիկ ցուցադրությամբ դարձյալ ներկայացվել է հանդիսատեսի ուշադրությանը:

Մրցանակների բաշխման արարողությունը տեղի է ունեցել «Եգիպտական թատրոնում», որից հետո ֆիլմարտադրիչներ Հրագ Եղալյանը, Թադե Դասչին, Էրիկ Նազարյանը, Մարկ Մահոնը եւ Ռոջեր Քյուփելյանը քննարկել են իրենց հետագա ծրագրերը: Հանդիսավոր երեկոն իր երգերով համեմել է երգչուհի Քերին Աբրահամյանը:

Հ. Օ.

Պատմությունը պահ տրված իրապատում

Հուշագրությունը միշտ էլ եղել է հայ գրական մշակույթի ուրույն ժանրերից մեկը:

Այս առումով պիտի արժեքավոր է վերջերս հայերեն եւ ռուսերեն լույս տեսած **«Երկար ճանապարհից հետո»** գիրքը, որի հեղինակն է պաշտոնաթող գեներալ-մայոր **Գրիգոր Գրիգորյանը**: Նրա կեսդարյա աշխատանքային կենսագրությունը հարուստ է բազում հետաքրքրական դեպքերով. 1958-ին ԵՊՀ իրավաբանական ֆակուլտետն ավարտելուց հետո շուրջ հինգ տասնամյակ աշխատել է հանրապետության ազգային անվտանգության մարմիններում, ներքին գործերի եւ պաշտպանության նախարարություններում, վարել է բարձր, պատասխանատու պաշտոններ, անցել է, հիրավի, երկար ու պատվավոր ճանապարհ: Նրան ճանաչող, պաշտոնական եւ անձնական գործերով առնչված մարդիկ վկայում են, որ նա շիտակ, պատասխանատվության զգացումով օժտված, հայրենասեր անձնավորություն է:

Գրիգորյանն իր անցած երկար ճանապարհից ընտրել է հիմնականում մի տասնամյակ՝ 1988-2000 թվականները, որոնք շրջադարձային եղան մեր ժողովրդի կյանքում՝ ազգային զարթոնք, համազգային շարժում Հայաստանի անկախության համար, ավերիչ երկրաշարժ, ղարաբաղյան պատերազմ, հազարավոր զոհերի արյունով ձեռք բերած հաղթանակ... Հեղինակը եղել է պատմական այս թոհուբոհի էպիկենտրոնում եւ դժվարին, բարդ իրավիճակներում վճիռներ կայացնելիս առաջնորդվել անկախության ուղին ոտք դրած հանրապետության կայացմանը սատարելու մղումով: Ընթերցողը նրան տեսնում է 1988-ի փետրվարից ծայր առած հանրահավաքների ժամանակ՝ դրանք «գրելու» հրամանը կատարելու փոխարեն «շարժման առաջնորդներին» ամեն կերպ աջակցելիս, համոզելիս, որ խոհեմաբար պահպանեն հասարակական կարգուկանոնը, դրանով իսկ նպաստեն զանգվածների արդար պահանջատիրությանը: Ահա նա սահմանամերձ շրջաններում է՝ ելուզակ հարեւանների ոտնձգությունների դեմ ելած կամավորական ջոկատների հախուռն, ցաքուցրիվ գործողությունները համակարգելու, «գրագետ» հուն մղելու համար: Հանրապետության որոշ, խառը բնակչություն ունեցող շրջաններում ադրբեջանցիների սադրիչ գործողությունների հետեւանքով տեղի են ունենում բախումներ, եւ այնտեղ գործուղված Գրիգորյանը տեղական իշխանությունների աջակցությամբ գերագույն ջանքեր է գործադրում արյունահեղությունը կանխելու համար: Երկրաշարժի օրերին ՆԳ նախարարի տեղակալ Գրիգորյանը ՆԳ տեղի ուժերի հետ կազմակերպում է պայքար պետական ու հանրային ունեցվածքի հափշտակման, դիակապտության, ստացված հումանիտար օգնությունը չփոշիացնելու դեմ: Նա, արդեն պաշտպանության նախարարի տեղակալ, Գորիսի, ապա Մեղրիի շրջանների արտակարգ դրության պարետն է՝ պատերազմական դժվարագույն պայմաններում հազար ու մի կենսական ու ռազմավարական խնդիր լուծելիս, ապա լծվում է բանակաշինության կարեւորագույն գործին՝ Հատուկ գնդի հրամանատար, սահմանային զորքերի կազմակերպիչ, սահմանապահ զորքերի գլխավոր կոմիսար, ռազմական հակահետախուզության ստեղծող եւ ղեկավար, ղարաբաղյան ռազմաճակատում՝ ամենաօրհասական պահերին... Այս ամենի մասին ընթերցելիս թվում է՝ կինոնկար ես դիտում, այնքան տպավորիչ, լարված, տեսանելի, հավաստի է դրամատիկ դրվագներով հագեցած իրապատումը:

Սակայն հեղինակը իր մասին չէ, որ պատմում է: Նրա պատումի հերոսները կենդանի, իրական մարդիկ են՝ ՆԳ աշխատակիցներ, կամավորական ջոկատների, բանակի մարտիկներ, սպաներ, ղեկավար այրեր, Հայաստանում ծառայող օտարերկրյա դիվանագետներ, փախստական, տնավեր հայ մարդիկ, մի խոսքով՝ ողջ մի ժողովուրդ: Հեղինակի ներկայությունը, սակայն, ամենուր զգացվում է: Գեներալն իրեն ներկայացնում է երրորդ դեմքով, եւ սա, եթե կուզեք, հուշագրության արժանիքներից մեկն է՝ մնալ ստվերում, լինել բոլորից մեկը, խղճի մտոք կատարել իր քաղաքացիական պարտքը հայրենիքի ու ժողովրդի հանդեպ:

Գրիգոր Գրիգորյանի հուշերի արժանիքներից մեկը հավաստիությունն է: Ոչինչ հորինված կամ չափազանցված չէ, քանի որ գրքում ներկա են գործողությունների բոլոր մասնակիցները: Կանցնեն տարիներ, այսօրվա սերունդներին ծանոթ դեպքերը պատմություն կդառնան՝ ճշմարիտ պատմություն մեր ժողովրդի հերոսական մաքառումների մասին, եւ եկողները երախտագիտությամբ, խոնարհ հարգանքով կհիշեն հայոց ոգորումների այն մեկ տասնամյակի դրամատիկ անցքերը, որոնք ապագային է թողել հեղինակը՝ գեներալ-մայոր Գրիգոր Գարեգինի Գրիգորյանը:

Հետաքրքրությամբ, հուզմունքով ընթերցվող այս պատումը, հեղինակի վկայությամբ, ունենալու է շարունակություն:

ԼԻԼՅԱ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Վան Գայֆի «Նավթագողը» լուրջ հարցեր է քննարկում

Հաջորդ պիեսը «Հայկական ծրագիրն» է

Երկրագնդի ապագայի, ֆեմինիզմի, ինքնության պահպանման, միջին տարիքի առանձնահատկությունների եւ ժամանակի գլոբալ եւ անհատական հարցերին է անդրադառնում դրամատուրգ Ջոյս վան Դայֆի նոր՝ «Նավթագողը» պիեսը, որը Բոստոնի թատերագետների թատրոնում ներկայացվել է նոյեմբերի 6-23-ը:

Լրագրող Դեֆնի Աբիլը տալիս է հետեւյալ մանրամասնությունները պիեսի եւ պիեսի հեղինակի մասին.

Վան Դայֆի տատը Մեզիրեյում (Խարբերդ) ծնված հայ է եղել: Նրա նախորդ պիեսը՝ «Մի աղջկա պատերազմը» ղարաբաղյան պատերազմի բովով անցած մի հայ ընտանիքի պատմությունն էր ներբողում: Բեմադրվել է յոթ տարի առաջ: Ներկա պիեսը սիրո սովորական եռանկյունու վրա է հյուսված, սակայն բնութագրում է մեր ժամանակների մարդկանց, որոնք հուսահատ ջանքեր են գործադրում ինչքան հնարավոր է շուտ եւ շատ հարստանալու: Ռեֆսը (Ռիփլ Լիմանի դերակատարումով) միջին տարիքի դերասան է, որն ապրում է էյմի (Մելինդա Լոպեզ) անունով, դարձյալ միջին տարիքի մի երկրաբանի հետ: Նրանք ամուսնացած չեն եւ ամեն մեկը տարված է իր աշխատանքով: 24-ամյա Ալեքսին (Շելդըն Բեսթ) մուտք է գործում նրանց հարաբերություններում որպես թարգմանիչ ուղեկցելու էյմիին դեպի Նիգերիա, այդ հեռավոր երկիրը, որտեղ ոչ միայն նավթի, այլեւ այլ հանածոների զգալի պակաս է սպառնում: Ալեքսին աֆրոամերիկացի է եւ դեռ չի գտել իր տեղն այս աշխարհում: Զարգացող հարաբերություններում յուրաքանչյուրը փորձում է պահպանել իր ինքնությունը: Լոպեզի էյմին գիտակից է, անկախ, բայց նաեւ կանացի կասկածամտության մարմնացում: Լիմանի Ռեֆսը զուտ է, սրամիտ, վիրավորված զգացմունքներով, բայց միշտ արժանապատիվ: Բեսթը որպես Ալեքսի, սիրունատես է եւ փառասեր:

Պիեսը, որը բեմադրել է Ջուդի Բրաուն, նվիրված է եղել անցյալ ամիս հանկարծամահ եղած Բոստոնի թատերագիրների թատրոնի բեմադրիչ Անդրեա Հիլլին: Ըստ հանդիսատեսի վկայությունների, թեման խիստ այժմեական է, եւ շոշափում է մի կողմից զարգացած երկրների կախվածությունը նավթից, իսկ մյուս կողմից՝ 3-րդ աշխարհի աղքատությունն ու ռեսուրսների պակասը:

Ջոյս վան Դայֆի հաջորդ պիեսը «Հայկական ծրագիր» նախնական վերնագիրն է կրում: Ընդգրկելու է 100 տարվա ժամանակաշրջան, որտեղ 30 գործող անձերի դերերը ստանձնելու են 8 դերասաններ: Առաջին գործողության դեպքերը ծավալվելու են 1938-ին, երկրորդինը՝ 1978-ին, իսկ երրորդինը՝ անորոշ մի թվականում ապագայում: «Ծավալուն գործ է, բայց հիմնականում երկու կանանց անձնական կյանքի պատմությունն է: Նրանք միասին են մեծացել Խարբերդի Մեզիրե քաղաքում: Նրանցից մեկը տատս է, մյուսը՝ նրա մտերիմ ընկերը: Նրանք միասին տարագրվեցին, ամեն ինչ (ծնողներ, ամուսին, երեխաներ, տունուտեղ) կորցնելուց հետո: Պիեսում հիշողությունները են գերիշխում: Տեղի ունեցածն այնքան ընդգրկուն ու ահավոր է, որ չի տեղավորվի մարդկանց ըմբռնելու կարողության սահմաններում, այդ պատճառով էլ նրանք թաքցնում են, ձեւացնում, թե չի եղել, մինչդեռ դա նրանց ամբողջ կյանքն է մաշում», բացատրում է Վան Դայֆը նշելով, որ Բեթել Չարդուխյանն ու Մարտին Տերանյանը շատ են օգնել իրեն պիեսը գրելու գործում:

Հ. ՕՌԼԱՆՅԱՆ

ԱԶԳ

Մարզական

Արթուր Աբրահամը կրկին լավագույնն է Գերմանիայում

«Box Sport» ամսագրի անցկացրած հարցման արդյունքներով IBF-ի վարկածով միջին քաշում աշխարհի ներկայիս չեմպիոն Արթուր Աբրահամը երրորդ տարին անընդմեջ ճանաչվել է Գերմանիայի լավագույն բռնցքամարտիկ: Հարցմանը մասնակցել են ինչպես ամսագրի ընթերցողները, այնպես էլ բռնցքամարտի մասնագետներից ընտրված ժյուրիի անդամները: Արթուրը հարցման արդյունքներով գերազանցեց Կլիչկո եղբայրներին, որոնք եւս մեծ հեղինակություն են վայելում Գերմանիայում:

3-րդ տարին անընդմեջ Գերմանիայում լավագույնը ճանաչվելը վկայում է, որ Արթուրին այդ երկրում պարզապես պաշտում են: Գերմանիայում նրա անցկացրած մենամարտերը միշտ էլ անցել են լեփ-լեցուն մարզադահլիճներում եւ գերմանացի երկրպագուներն իրենց բուռն աջակցությունն են ցուցաբերել Արթուրին: «Սա շատ մեծ պատիվ է ինձ համար: Ուրախ եմ մասնագետների եւ մարզասերների վճռի համար: Այս հաջողությանը հասել եմ քրտնաջան ու դժվարին աշխատանքի շնորհիվ: Եվ այսօր ցանկանում եմ շնորհակալություն հայտնել մարզչիս եւ բոլոր նրանց, ովքեր աջակցել են ինձ: Առանց նրանց օգնության ոչինչ հնարավոր չէր հասնել», հայտարարել է Արթուր Աբրահամը:

Ընթացիկ մրցաշրջանում էլ Արթուր Աբրահամը վստահ ելույթներ ունեցավ՝ պրոֆեսիոնալ ռինգում կրկին մնալով անպարտելի: Արթուրը հաղթել է անցկացրած բոլոր 28 մենամարտերում, որոնցից 23-ը՝ ժամկետից շուտ: Նա այս տարի արդեն 8-րդ անգամ հաջողությամբ պաշտպանեց IBF-ի վարկածով աշխարհի չեմպիոնի իր տիտղոսները: Արթուրը 2008-ին երեք անգամ է ռինգ դուրս եկել եւ երեք մենամարտերն էլ ավարտել է ժամկետից շուտ: Առաջին մենամարտը նա անցկացրեց մարտի 29-ին Քյոլնում, որտեղ նրա մրցակիցը տիտղոսի հավակնորդ, ամերիկացի Էլվին Այալան էր: 27-ամյա բռնցքամարտիկը բավական ժամանակ դիմադրում էր, սակայն 12-րդ ռաունդում մրցակցի հուժկու հարվածի պատճառով հայտնվեց նոկաուտում:

Մյուս երկու մենամարտերն Արթուրն ավարտեց ավելի շուտ: Մեծ հետաքրքրությամբ էր սպասվում Արթուրի նորամուտն ԱՄՆ-ում տխրահռչակ Էդիսոն Միրանդայի հետ, որը շարունակում էր իր բարձրագոչ հայտարարությունները, թե հաղթելու է Աբրահամին ու խանգարելու է վերջինիս ծրագրերին: Հունիսի 21-ին Հոլիվուդում կայացած այդ մենամարտում Արթուրն արդեն 4-րդ ռաունդում մաքրեց մրցակցի հաշիվները՝ ստիպելով Միրանդային լքել: Մրցավարները տեխնիկական նոկաուտով հաղթանակ գրանցեցին Արթուրի օգտին:

Նոյեմբերին Արթուրից չեմպիոնական գոտին խլելու անհաջող փորձ կատարեց մեքսիկացի Ռաուլ Մարկեսը: Մենամարտը պետք է կայանար հոկտեմբերին, սակայն Արթուրի հիվանդության պատճառով հետաձգվել էր: Արդեն 6-րդ ռաունդից հետո զգալով Աբրահամի առավելությունը եւ վախենալով Մարկեսի հետագա ճակատագրից, մարտավարները որոշեցին դադարեցնել մենամարտը:

Արթուր Աբրահամը նպատակ ունի միավորելու աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսները: Սակայն մրցակիցները տարբեր պատրվակներով խուսափում են նրա հետ հանդիպելուց: Գուցե 2009-ին հաջողվի իրականացնել երազանքը:

«Մանչեսթր Յունայթեդը» մոտ է վերջնական հաջողությանը

Ֆուտբոլի Եվրոպայի չեմպիոնների գավաթակիր «Մանչեսթր Յունայթեդը» հաջող մեկնարկեց Տոկիոյում ընթացող աշխարհի ակումբային առաջնությունում: Մրցաշարը սկսելով կիսաեզրափակիչից, չեմպիոնների գավաթակիրը 5-3 հաշվով հաղթեց ճապոնական «Գամբա Օսակա» թիմին եւ իրավունք ստացավ վիճարկելու չեմպիոնի տիտղոսը:

Հարկ է նշել, որ անգլիական ակումբը լուրջ մտադրություններով է Ճապոնիա ժամանել: Թիմի գլխավոր մարզիչ Ալեքս Ֆերգյուսոնը հայտարարել էր, որ նպատակ է դրել նվաճելու գավաթը, ուստի մարտական կազմով են խաղադաշտ դուրս գալու:

«Այս մրցաշարը կարող է բարձրացնել մեր թիմի հեղինակությունը, ուստի ցանկանում ենք անպայման հաղթող ճանաչվել: Տարբեր խաղաոճի մրցակիցների հետ հանդիպումներն օգտակար կլինեն մեզ համար: Այս մրցաշարի կարգավիճակը զգալիորեն բարձրացել է, քանի որ մի շարք երկրներում ֆուտբոլի մակարդակն աճել է», նշել է Ֆերգյուսոնը:

Ճապոնացիների հետ մրցախաղում Ֆերգյուսոնը խաղադաշտ էր դուրս բերել թիմի հիմնական կազմը: Թեթեւ վնասվածքների պատճառով մեկնարկային կազմում չէր Ուեյն Ռունին: Չեմպիոնների գավաթակիրը հաստատեց իր բարձր կարգը: Առաջին խաղակեսից հետո Վիդիչի եւ Ռոնալդուի խփած գոլերի շնորհիվ անգլիացիները խաղը շահում էին 2-0 հաշվով: Միայն 74-րդ րոպեին Յամազակին կրճատեց հաշիվը, սակայն հենց նոր խաղադաշտ մտած Ռունին ընդամենը 4 րոպեում 2 գոլ խփեց, որոնց միջակայքում աչքի ընկավ նաեւ թիմակից Ֆլետչերը: Միայն խաղավերջում ճապոնացիներին հաջողվեց հաշվի տարբերությունը կրկին հասցնել 2-ի:

«Գամբա Օսական» հիմնադրվել է 1980-ին: Թիմը Ճապոնիայի չեմպիոնն է եւ Ասիայի չեմպիոնների գավաթակիրը: Ժամանակին այս թիմում հանդես են եկել Արիկ Ցվեյբան, Օլեգ Պրոտասովն ու Սերգեյ Ալեյնիկովը:

Դեկտեմբերի 21-ին կայանալիք եզրափակիչ խաղում «Մանչեսթր Յունայթեդը» գլխավոր մրցանակը կվիճարկի Լիբերտադորեսի գավաթակիր էկվադորի ԼԴՈՒ թիմի հետ: Վերջինս կիսաեզրափակիչում 2-0 հաշվով պարտության էր մատնել մեքսիկական «Պաչուկային»: Մեքսիկական ակումբը 3-րդ տեղը կվիճարկի ճապոնացիների հետ:

Զույգերը հայտնի են

Երեկ Նիոնում, ՈւԵՖԱ-ի նստավայրում կայացել է չեմպիոնների լիգայի եւ ՈւԵՖԱ-ի գավաթի խաղարկության վիճակահանությունը: Չեմպիոնների լիգայի 1/8 եզրափակիչում կմրցեն հետեւյալ զույգերը:

«Արսենալ»-«Ռոմա»
«Վիլյառեալ»-«Պանաթինաիկոս»
«Լիոն»-«Բարսելոն»
«Ռեալ»-«Լիվերպուլ»
«Ինտեր»-«Մանչեսթր Յունայթեդ»
«Սպորտինգ»-«Բավարիա»
«Ատլետիկո»-«Պորտո»
«Չելսի»-«Յուվենտուս»

Առաջին հանդիպումները կկայանան փետրվարի 24-25-ին, պատասխան խաղերը տեղի կունենան մարտի 10-ին եւ 11-ին:

Առաջին ծանոթությունը Կիպրոսում

2009-ի փետրվարի 11-ին Կիպրոսում Հայաստանի ազգային հավաքականն ընկերական մրցախաղում ուժերը կչափի Լատվիայի ընտրանու հետ: Դա կլինի ՀՀ հավաքականի 119-րդ հանդիպումը: Հետաքրքրական է, որ մինչ օրս Հայաստանի եւ Լատվիայի հավաքականները դեռեւս չեն մրցել միմյանց հետ: Այնպես որ կիպրոսյան հանդիպումը մրցակիցների առաջին ծանոթությունը կլինի:

Կառլեն Աբրամովն ավտովթարի զոհ դարձավ

Ֆուտբոլի Հայաստանի երիտասարդական հավաքականի նախկին ֆուտբոլիստ, Ուզբեկստանի «Նավբախոր» թիմի հարձակվող Կառլեն Մկրտչյանն իր սեփական մեքենայով վթարի է ենթարկվել եւ մինչեւ հիվանդանոց հասցնելը մահացել է: 21-ամյա ֆուտբոլիստը ժամանակին մի քանի խաղ է անցկացրել Հայաստանի երիտասարդական հավաքականի կազմում: Մինչեւ «Նավբախորում» խաղալը նա մի քանի մրցաշրջան հանդես է եկել Տաշքենդի «Տրակտորում»: Նրա հայրը՝ Վադիմ Աբրամովն օրերս նշանակվել է Տաշքենդի «Լոկոմոտիվի» գլխավոր մարզիչ: Ժամանակին նա մարզել է Ուզբեկստանի օլիմպիական հավաքականը:

ՇԱԽՄԱՏ

Հակոբյանի 5-րդ ոչ-ոքին

Էլիստայի շախմատի Գրան պրիի մրցաշարում Վլադիմիր Հակոբյանը 5-րդ անընդմեջ ոչ-ոքին գրանցեց իր օգտին: Ուկրաինացի Պավել Էլյանովի հետ պարտիայում մրցակիցներն ընդամենը 25 քայլ կատարեցին, որից հետո հաշտության ձեռք մեկնեցին: Սա առաջին դեպքը չէ այս մրցաշարում, որ Հակոբյանը կարճատեւ պայքարից հետո պարտիան ավարտում է ոչ-ոքի: Ինչպես երեւում է, Դրեզդենի օլիմպիադայից հետո հայ շախմատիստն ամբողջովին չի վերականգնել ուժերը եւ կարծես իր առջեւ խնդիր է դրել պարզապես չպարտվել:

5 տուրից հետո Հակոբյանը վաստակել է 2,5 միավոր եւ Գրիշչուկի, Ալեքսեեւի, Մամեդյարովի, Բաքրոյի, Վան Յուեյի ու Չեպարինովի հետ բաժանում է 4-10-րդ տեղերը: Նրանք ընդամենը մեկ միավորով են հետ մնում աղյուսակը գլխավորող ադրբեջանցի շախմատիստներ Թեյմուր Ռաջաբովից ու Վուգար Հաշիմովից: Այնպես որ, մեկ-երկու հաղթանակը Վլադիմիր Հակոբյանին հնարավորություն կտա մտնելու առաջատարների շարքը:

Հաշիմովին առաջատար դառնալ հաջողվեց Գրիշչուկի նկատմամբ տարած հաղթանակի շնորհիվ: Վերջինս մրցաշարում առաջին պարտությունը կրեց: Արդյունավետ մյուս պարտիան գրանցվեց Ինարկիեւի եւ Չեպարինովի մրցավեճում, որում հաղթեցին սեւերը: Լեկո-Ռաջաբով, Յակովենկո-Բաքրո, Ալեքսեեւ-Վան Յուե, Մամեդյարով-Կասիմջանով պարտիաներն ավարտվեցին ոչ-ոքի:

6-րդ տուրում Հակոբյանը կխաղա Ալեքսեեւի հետ: Ռաջաբովի մրցակիցը կլինի Յակովենկոն, Հաշիմովը կմրցի Չեպարինովի հետ:

Թոփալովը գլխավորեց աղյուսակը

Չինաստանում ընթացող շախմատի մրցաշարի 8-րդ տուրում միմյանց հետ ուժերը չափեցին 2 հայ շախմատիստներ՝ Լեւոն Արոնյանն ու Սերգեյ Մովսիսյանը: Եթե Արոնյանը բավական վստահ է խաղում՝ տեղ զբաղեցնելով առաջատարների կազմում, ապա Մովսիսյանն Իվանչուկի հետ եզրափակում էր աղյուսակը: Ինչպես եւ առաջին շրջանում, այս անգամ էլ մրցակիցների մրցավեճն ավարտվեց ոչ-ոքի: Նրանք հաշտություն կնքեցին 49-րդ քայլում:

Մրցաշարի միանձնյա առաջատար դարձավ Վեսելին Թոփալովը: Նա սպիտակներով 57-րդ քայլում պարտության մատնեց Վասիլի Իվանչուկին եւ վաստակեց 5,5 միավոր: Նրանից մեկական միավորով հետ են մնում Լեւոն Արոնյանն ու Բու Քսյանգժին: Վերջինս պարտվեց Պյոտր Սվիդլերին, որն արդեն 2-րդ անընդմեջ հաղթանակն է տոնում: Երկու հաղթանակների շնորհիվ Սվիդլերը միավորների քանակը հասցրեց 4-ի եւ զբաղեցրեց 4-րդ հորիզոնականը: 5-րդ տեղում Սերգեյ Մովսիսյանն է՝ 3 միավոր: Աղյուսակը 2,5 միավորով եզրափակում է Վասիլի Իվանչուկը:

Կրկնակի գավաթակիրը դուրս մնաց պայքարից

Ութ հանդիպումներով ավարտվեց ՈւԵՖԱ-ի գավաթի խմբային մրցաշարը: Մրցումների վերջին օրը հայտնի դարձան ՈւԵՖԱ-ի գավաթի 1/16 եզրափակիչի եւս 6 մասնակիցներ:

«A» խմբում վերջին տուրից առաջ «Մանչեսթր Սիթին» ու «Տվենտեն» արդեն ապահովել էին իրենց տեղը հաջորդ փուլում: Իսկ ահա 3-րդ ուղեգրի համար պայքարը շարունակվում էր ՊՍԺ-ի եւ «Ռասինգի» միջեւ: Երկու թիմերն էլ սեփական հարկի տակ հյուրընկալելով խմբի առաջատարներին, վստահ հաղթանակներ տոնեցին: «Ռասինգը» 3-1 հաշվով պարտության մատնեց «Մանչեսթր Սիթիին», իսկ ՊՍԺ-ն չորս անպատասխան գնդակ խփեց «Տվենտեի» դարպասը: Արդյունքում երկու թիմերն էլ վաստակեցին 5-ական միավոր եւ խփած ու բաց թողած գնդակների ավելի լավ տարբերության շնորհիվ ուղեգիրը բաժին հասավ ՊՍԺ-ին:

«B» խմբում «Գալաթասարայն» ու «Մետալիստն» արդեն նվաճել էին 1/16 եզրափակիչի ուղեգիր, իսկ վերջին ուղեգիրը վիճարկվեց «Օլիմպիակոս»-«Հերթա» խաղում: Դաշտի տերերին բավարարում էր նույնիսկ ոչ-ոքի արդյունքը, սակայն նրանք մարտականորեն էին տրամադրված եւ 4 անպատասխան գնդակ ուղարկեցին հյուրերի դարպասը: «Մետալիստն» էլ հյուրընկալվելիս 1-0 հաշվով հաղթելով «Բենֆիկային», գրավեց առաջին տեղը:

«C» խմբում միայն բելգիական «Ստանդարտն» էր ապահովել իր տեղը 1/16 եզրափակիչում: Մյուս երկու ուղեգրերի համար պայքարում անհաջողության մատնվեց ՈւԵՖԱ-ի գավաթի կրկնակի դափնեկիր իսպանական «Սեւիլիան», որը հյուրընկալվելիս զիջելով 0-1 հաշվով, «Սամպդորիային» զիջեց նաեւ հաջորդ փուլի ուղեգիրը: Պայքարը կշարունակի նաեւ «Շտուտգարտը»՝ շնորհիվ «Ստանդարտի» նկատմամբ տոնած խոշոր հաշվով (3-0) հաղթանակի:

«D» խմբում ուղեգրին հավակնող Մոսկվայի «Սպարտակին» չհաջողվեց կատարել առաջադրանքը: Դրա համար անհրաժեշտ էր Լոնդոնում հաղթել «Տոտենհեմին»: Խաղը մարտական բնույթ կրեց եւ ավարտվեց ոչ-ոքի (2-2): Իսկ 3-րդ ուղեգրին տիրեց հոլանդական ՆԵԿ-ը, որը 2-0 հաշվով առավելության հասավ «Ուդինեզեի» նկատմամբ:

2009 հոգեւոր տարի է

Ավանդույթի համաձայն, Նոր տարվա նախօրեին «Ազգը» հանդիպում է մաթեմատիկոս, կենդարյա գիտական ու մանկավարժական գործունեությամբ զբաղվող, թվային արժեքների տեսությունը մեկնաբանող Էլյա Հովհաննիսյանի հետ ու ներկայացնում եկող տարվա սպասելիքներն ու թվային նշանակությունը:

Այսպես, 2009 թվականը հոգեւոր տարի է եւ յուրաքանչյուր անհատի համար ոգեշնչում եւ փոխակերպում է պարգեւում: 2009 ըստ թվային արժեքների՝ 2+9=11, ցույց է տալիս, որ հոգեւոր արժեքների նկատմամբ պիտի մեծանա հետաքրքրությունը: Բոլոր նրանց, ովքեր հոգեւոր աշխարհի հետ կապի մեջ կլինեն, ծաղկուն շրջան է սպասում: Գործնական դաշտը կնահանջի եւ այդ ուղղությամբ յուրաքանչյուր քայլ նվազ արժեք կունենա հոգեւորի հետ համեմատած, որովհետեւ գործնականին կփոխարինեն մտահղացումները: Մարդկանց մոտ կսկսվեն նոր գործելաոճի ուղղություններ... Ոգեշնչում եւ փոխակերպում. սրանք են ամենահիմնականը ողջ 2009 թվականի ընթացքում: Ինչպես պարզաբանեց տկն Էլյան, «իհարկե, շարունակվելու են դաշտը, համաձայնությունը, դեսպանությունների գործընթացը, խաղաղասիրական, քաղաքական բանավեճերը նորից ուժի մեջ կլինեն ու կշարունակվեն, բայց արդեն հոգեւոր առումով եւ ավելի մեծ տեղ ու նշանակություն կտան հոգեւորին»:

2009 թվականը, ըստ հայկական հորոսկոպի, խոյի տարի է, իսկ չինականով՝ եզի: Իսկ այժմ, թե ի՞նչ է սպասում 12 կենդանակերպի տակ ծնվածներին:

Խոյ- Տարին բարենպաստ է ու կլինի առանց տագնապների:

Ցուլ- (այս տարում ծնվածների համար) Թշնամիները կշատանան, պետք է զգույշ լինել:

Երկվորյակ- Սիրելու ժամանակներ են գալիս՝ անկախ տարիքից:

Խեցգետին- Հաջողություններով, նոր ձեռնարկումներով լի տարի է սպասվում:

Առյուծի տարում ծնվածներին սպասվում է ճամփորդություններով լի տարի:

Կույսերի համար տագնապի եւ անհանգստության տարի է 2009 թվականը:

Կշեռքներին սպասում են ընտանեկան հաջողություններ:

Կարիճներին խորհուրդ է տրվում ամբողջ տարին լինել բժիշկների հսկողության տակ, քանզի նրանց սպառնում է առողջական վաս վիճակ:

Աղեղնավորները մի շարք խնդիրներ կունենան երեխաների հետ կապված:

Այծեղջյուրները ծնողներից շատ չպետք է ակնկալեն, որ չհուսախաբվեն:

Ջրհոսներին սպասում են եղբայրների հետ անհաշտ հարաբերություններ:

Ձկներին, որոնք ծնվել են հենց ձկան տարում, սպասում են ֆինանսական հաջողություններ:

Հայաստանի Հանրապետությանը մինչեւ 2016 թվականը անընդհատ վերելք է սպասում, 2016 թվին երկրի զարգացումը կլինի գագաթնակետում, որից հետո սպասվում է աստիճանական անկում: Աշխարհում տիրող տնտեսական ճգնաժամը շատ չնչին կազդի մեր երկրի վրա: Հիմնականում չնչին չափով կտուժեն նրանք, ովքեր կապված են դրսի հետ: Զնայած աշխարհում շատ վայրիվերումներ են լինելու, սակայն դրանք Հայաստանին չեն առնչվելու:

Այժմ ներկայացնենք, թե քաղաքական գործիչներից ոմանց եւ երկրի ղեկավար այրերին ի՞նչ է սպասում խոյի տարում:

ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյան-Ձիու տարում ծնված կենդանակերպով խեցգետին է: Մինչեւ 2009-ի մարտի 30-ը նա իր բոլոր ծրագրերը եւ նախատեսված գործերը պետք է ավարտին հասցնի: Այնուհետեւ մինչեւ դեկտեմբերի վերջը սպասվում է եռուն գործունեության շրջան եւ պետք է **խնայի հոգեւորին,** իսկ 2010-ին նրան սպասում են ուրախություններով լեցուն ժամանակաշրջան, ֆինանսական ելքեր:

ՀՀ վարչապետ Տիգրան Սարգսյանը ծնվել է առնետի տարում եւ ըստ կենդանակերպի ջրհոս է: 2009-ին կտրուկ կշատանան նրա ֆինանսական ելքերը, տարին լավագույնն է լինելու ամբողջ կյանքի ընթացքում: Այդպես եղել է, երբ նա 20 տարեկան էր: 65 տարեկանում (2025 թ.) նրան կրկին հաջողությունը կառաջնորդի մինչեւ 70 տարեկանը, որը կլինի կարողությունների գագաթնակետը: Ե՛վ Սերժ Սարգսյանի, ե՛ւ Տիգրան Սարգսյանի հոգու թիվը հավասար է 1-ի, որն էլ նշանակում է, որ նրանց սպասում է փառք, հզորություն, թագավորական կարողություններ եւ անսպառ հաջողություններ: 2008 թվականի սեպտեմբերից մինչեւ 2009-ի հունիսը երկու շատ կարեւոր խնդիր ունի լուծելու Տիգրան Սարգսյանը՝ երեխաների եւ բնակարանների հետ կապված, որից հետո նրան հանգիստ է պետք:

ԱԺ նախագահ Հովիկ Աբրահամյանը ծնվել է շան տարում, ջրհոսի կենդանակերպի հասվածում: Առաջիկա հինգ տարիներին նրան հաջողություններ են սպասում, վերելքի տարիներ են լինելու, դրանից հետո սպասում է դժվար շրջան, պետք է հետեւի առողջությանը:

ԱԼՄ հոլդինգի նախագահ Տիգրան Կարապետյանը ծնվել է աքաղաղի տարում, ցուլ է: Առաջիկա երեք տարիները դժվարին են լինելու, իսկ հետո կտրուկ վիճակը լավանալու է: Նման իրավիճակում նա եղել է 35 տարեկանում, եւ լավ հիշողություններ են մնացել:

Երեւանի քաղաքապետ Երվանդ Զախարյանը ծնվել է շան տարում (1946 թ.), ցուլ է: 65 տարեկանից սկսած կսկսվի ամենադժվար ժամանակաշրջանը: Առաջիկա երեք տարիները միջին շրջան են, առանց նորությունների ու փոփոխությունների:

ԲՀԿ նախագահ Գագիկ Ծառուկյանը ծնվել է կապիկի տարում՝ աղեղնավոր է: Նրա վերելքի տարիներն են մինչեւ 55 տարեկան հասնելը (2011 թ.), որից հետո աստիճանաբար անկում է սպասվում մինչեւ 65-ը լրանալը: 2008-2009 թթ. նրա լավագույն տարիներն են, որ եղել է նաեւ 20 տարեկանում:

Այժմ ներկայացնենք, թե ինչ է սպասում 2009-ին **«Ազգին»:** Երբ կլրանա «Ազգի» 20 տարին (2011 թ.), նրա հաջողությունները շատ մեծ կլինեն ու այդպես 10 անընդմեջ տարիներ գերազանց կլինեն բերքի հաջողությունները՝ նոր ու հարմարավետ միջավայրում:

ՄԱՐԻԵՏԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

ՀՀ մշակույթի նախարարությունը հայտարարում է

2012 թվականին լրանում է հայկական տպագրության ստեղծման 500 ամյակը: Հայոց քաղաքակրթության պատմության այս կարեւորագույն իրադարձության հոբելյանը պետական մակարդակով նշելու համար Հայաստանի Հանրապետության նախագահի կարգադրությամբ ստեղծվել է պետական հանձնաժողով (հանձնաժողովի նախագահ՝ ՀՀ նախագահ Ս. Սարգսյան), որը ներկայումս մշակում է 2009-2012 թվականներին նախատեսվող միջոցառումների ցանկն ու ժամանակացույցը:

Հանձնաժողովը կոչ է անում բոլոր շահագրգիռ կազմակերպություններին եւ քաղաքացիներին ներկայացնել նշյալ հոբելյանին նվիրված միջոցառումների առաջարկներ՝ ի լրումն արդեն մշակված ծրագրերի, որոնց կարելի է ծանոթանալ՝ այցելելով ՀՀ մշակույթի նախարարության պաշտոնական կայքէջ (www.mincult.am):

Առաջարկները կքննարկվեն հանձնաժողովի կողմից եւ, հավանության արժանանալու դեպքում, կյանքի կկոչվեն՝ մասնակից դարձնելով նաեւ հեղինակներին:

Հայտերն ընդունվում են մինչեւ 2009 թ. հունվարի 25-ը, ՀՀ մշակույթի նախարարության աշխատակազմի ժամանակակից արվեստի եւ ժողովրդական արհեստների վարչությունում:

Հասցեն՝ Կառավարական տուն 3, հեռ.՝ 521972:

***

2012 թվականին լրանում է հայկական տպագրության ստեղծման 500 ամյակը: Հայոց քաղաքակրթության պատմության այս կարեւորագույն իրադարձության հոբելյանը պետական մակարդակով նշելու համար Հայաստանի Հանրապետության նախագահի կարգադրությամբ ստեղծվել է պետական հանձնաժողով (հանձնաժողովի նախագահ՝ ՀՀ նախագահ Ս. Սարգսյան), որը ներկայումս մշակում է 2009-2012 թվականներին նախատեսվող միջոցառումների ցանկն ու ժամանակացույցը:

Հանձնաժողովը հայտարարում է **Հայկական տպագրության 500 ամյակի խորհրդանիշի (լոգոյի) մրցույթ:** Հայտերն ընդունվում են էսքիզի տեսքով, որը պետք է լինի գունավոր ու սեւ-սպիտակ տարբերակներով եւ ներկայացվի էլեկտրոնային կրիչի վրա, ինչպես նաեւ 50x60 սմ ստվարաթղթի վրա: Խրախուսվում է նույն խորհրդանիշի տարբերակների ներկայացումը տարբեր նյութերի վրա (ծառ, ձեւաթուղթ, գովազդ եւ այլն):

Լավագույն աշխատանքների համար սահմանված են մեկ գլխավոր (1.000.000 դրամ) եւ երկու խրախուսական (300.000 - ական դրամ) մրցանակներ:

Հայտերն ընդունվում են մինչեւ 2009 թ. հունվարի 25-ը, ՀՀ մշակույթի նախարարության աշխատակազմի ժամանակակից արվեստի եւ ժողովրդական արհեստների վարչությունում:

Հասցեն՝ Կառավարական տուն 3, հեռ.՝ 521972:

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվներն առաջին անգամ հասել են 1 տրլն դրամի շեմը

Անցած շաբաթվա ընթացքում բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվներն աճել են 16.2 մլրդ դրամով եւ կազմել 1.0 տրլն դրամ՝ առաջին անգամ հասնելով այս շեմը: Հիմնականում աճել են թղթակցային հաշիվները բանկերում, բանկերի նկատմամբ այլ պահանջները, բանկերում կանխիկ դրամական միջոցները եւ վարկերը: Վարկերն աճել են շուրջ 3.3 մլրդ դրամով, ընդ որում իրավաբանական անձանց վարկերն աճել են 1.8 մլրդ դրամով, ֆիզիկական անձանց վարկերը՝ 1.4 մլրդ դրամով:

Նույն ժամանակահատվածում բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալն աճել է 5.9 մլրդ դրամով եւ կազմել 229.4 մլրդ դրամ՝ պայմանավորված 3 բանկի կողմից ընդհանուր 4.2 մլրդ դրամի չափով կանոնադրական հիմնադրամի համալրմամբ եւ շաբաթվա ընթացքում համակարգի կողմից ապահոված 1.7 մլրդ դրամ շահույթով:

Համակարգի պարտավորություններն աճել են 10.3 մլրդ դրամով եւ կազմել 771.0 մլրդ դրամ: Ֆիզիկական անձանց ավանդներն աճել են 3.7 մլրդ դրամով:

ԿԲ հասարակայնության հետ կապերի ծառայություն

Սիրելի՛ հայրենակից,

եթե Հայաստանում եք և մտածում եք օտար ափերում բախտ որոնելու մասին,

եթե օտար երկրում եք և մտածում եք Հայաստան վերադառնալու մասին և հայրենիքում հաստատվելու հարցերով տեղեկությունների կարիք ունեք,

ապա այժմ այդ և նմանօրինակ հարցերով ունեք հուսալի խորհրդատու:

Այցելե՛ք մեր կայք ներքոհիշյալ հասցեներով և գտե՛ք Ձեզ հուզող հարցերի պատասխանները:

www.backtoarmenia.com
www.backtoarmenia.am
www.tundardz.am
www.sma.am/migrant

Ձեր հարցադրումներին պատրաստ ենք պատասխանել կայքի ուղիղ կապի միջոցով կամ +374 10 264163, +374 10 224925 «թեժ գծի» հեռախոսահամարներով:

Մի՛ վարանեք և մի՛ հապաղեք: Դիմե՛ք և մեր օգնությամբ կգտնեք իրավիճակից դուրս գալու օրինական միջոցը:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարության Միգրացիոն գործակալության Միգրանտների աջակցության կենտրոն Հասցեն՝ ՀՀ, ք. Երևան, 0033, Հր. Քոչար 4

The project is funded by the European Union
Ծրագիրը ֆինանսավորվում է Եվրամիության կողմից

Իրականացնող կազմակերպությունները՝

BRITISH COUNCIL
ԲՐԻԹԻՇ ՔԱՈՒՆՍԻԼ
www.britishcouncil.am

ICHD Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն
www.ichd.org

ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության միգրացիոն գործակալություն
www.dmr.am

ԿՈՐԵԼ Է

«Վիլյամ Սարոյանի անվան անգլիական թատրոն ստուդիա» ՊՈԱԿ-ի պետական ռեգիստրի թիվ 01Ա 010896 վկայականը (գրանցման N264.140.01056): Համարել անվավեր:

Սարերի զատինը մեկ գավաթի մեջ

ՍԱՐԻ ԹԵՅ

ՈՒՐՑԻ ԵՎ ԴԱՂՁԻ ԸՆՏԻՐ ԹԵՅ

25 փաթեթ մեկ տուփի մեջ
և ընդամենը 1-2 պտղից կարող եք
վայելել ընտիր ուրախ ուրցի թեյ

MOUNTAIN TEA ՍԱՐԻ ԹԵՅ MOUNTAIN TEA ՍԱՐԻ ԹԵՅ MOUNTAIN TEA ՍԱՐԻ ԹԵՅ

առնվազն ամիսը մեկ արժե ընտրել բարձրորակը

Մեծածախ գնումների համար զանգահարել 47-27-20, 47-03-63

ՀՀ կենտրոնական բանկը տեղեկացնում է, որ արժութային շուկայում ձեւավորվել են հետեւյալ արտարժույթների միջին փոխարժեքները. 19.12.2008 թ.

ISO-ի կոդը	Միավոր	Արտարժույթ	Միջին փոխարժեք
USD	1	ԱՄՆ դոլար	308.31
EUR	1	ԵՎՐՈ	434.25
RUR	1	Ռուս. ռուբլի	11.07
GEL	1	Վրաց. լարի	186.12

ԳՈՎԱԶԴԻ ՀԱՄԱՐ ԶԱՆԳԱՀԱՐԵԼ՝ 58-29-60

Լրատվական գործունեություն իրականացնող՝ «Ազգ օրաթերթ» ՍՊԸ, Երեւան, Հանրապետության 47: Պետական գրանցման վկայականի համարը՝ 02 Ա N 047261, տրված՝ 17.02.00 թ.:
Թողարկման պատասխանատու, գլխ. խմբ. Հակոբ Ավետիքյան: Տպաքանակ՝ 3000, ստորագրված է տպագրության՝ 19.12.2008, գինը՝ 100 դրամ, տպագրվում է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարանում՝ Արշակունյաց 2: